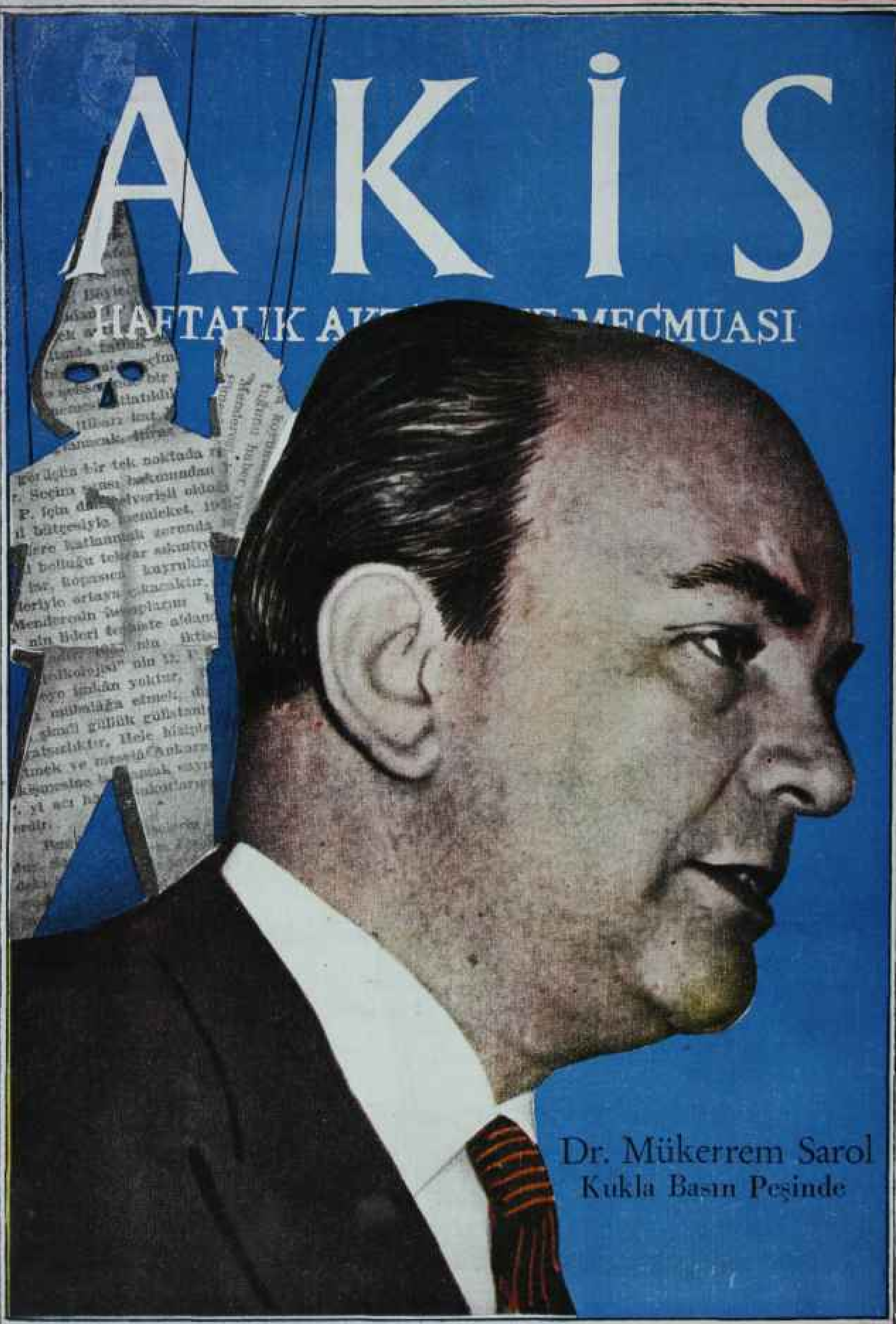
17 ŞUBAT 1962 SAYI : 2

AKİS

HAFTALIK AK MECMUASI

Dr. Mükerrem Sarol
Kukla Basın Peşinde

YEPYENİ BİR...

AKŞAM

7 den 70e kadar herkesin gazetesi

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt: XVII, Sayı: 290

Yazı işleri:
Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P.K. 582 - Ankara

•

İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgarlı Matbaa Tel : 15221

Fiyatı 125 Kuruş

•

Başyazar

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen ***idare eden mes'ul müdür***
Kurtul ALTUĞ

•

Karikatür :
TURHAN

•

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

•

Klişe :
Doğan Klişe

•

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

•

Abone şartları :
3 aylık (12 nüsha) : 12.50 lira
6 aylık (25 nüsha) :25.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 52.00 lira

•

İlân şartları :
Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak : 750 lira
(İlan münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)

•

İlan işleri :
Tel : 15221

•

Dizildiği ve Basıldığı yer :
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel: 15221

Basıldığı Tarih: 16.2.1960

Kapak resmimiz

Mükerrem Sarol

Basın Filozofu

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Başbakan ile kendisini takip eden AKİS muhabiri arasındaki balayı geçen haftanın sonunda Maraşta dramatik bir muhavere neticesinde bitti. Başbakan, AKİS muhabirini hangi haberi kastettiğini bildirmek lüzumunu hissetmeksizin "yalan yazmak" la suçlandırdı ve kendisinin bulunduğu salonu -halbuki Menderes şahsına ait bir binada değil, ammeye ait Belediye binasındaydı- terketmeğe davet etti. Sonra da, ihtimal, o anın sinirliliği içinde yaptığı bu haksız hareketi vicdanına karşı tamir maksadıyla "Sizi beraberimde taşımaya mecbur değilim ya.." dedi. -Halbuki AKİS muhabiri, bütün masrafları mecmua tarafından ödenerek Başbakanı takip etmektedir-.

AKİS muhabiri Atilla Bartınlıoğlu buna rağmen vazifesini tamamladı ve Başbakanın uzağında, ama Başbakanın peşinde bu hafta Ankaraya döndü. Bartınlıoğlu derhal başyazarımızı gördü ve kendisine hâdisenin tafsilâtını anlattı. Genç muhabiri üzen tek nokta "yalan yazmakla" suçlandırılmış olmasıydı. "İnanınız ki yazdıklarımın bir satırı dahi yalan değildir. Bilakis, mümkün olduğu kadar hâdiselere objektif baktım. Hakikaten cereyan etmemiş hâdise, hakikaten cereyan etmemiş konuşma yazmamışımdır. Ama Başbakan, olanların yazılmasına kızıyor. Ben ne yapayım? Benim hakkımda yalan yazıyor diye bir kanaate varmanızı istemem", dedi.

Bu sözler, başyazarımızı tam oniki yıl geriye götürdü. Sene 1948. Aydında bir D.P. mitingi var. Birkaç gün sonra da D.P. nin katılmadığı ara seçimi yapılacak. Cumhuriyet gazetesi, Aydına gene bir muhabirini göndermiş. Muhabirin adı, Metin Toker. Miting yapılıyor. Bayar, Menderes, Koraltan, Karaosmanoğlu konuşuyorlar. Cumhuriyet muhabiri notlarını alıyor ve İstanbulla muhaberenin daha kolay olduğu İzmire dönüyor. Seçim günü tekrar Aydına gelecektir. Haberlerini İzmirden gazetesine veriyor ve hakikaten yeniden Aydının yolunu tutuyor. Fakat kendisini istasyonda, birkaç Demokrat heyecanla beklemektedir. Demokrat liderler genç gazeteciyle mutlaka görüşmek istemektedirler. Gazeteci, liderlerin bulunduğa bir eve götürülüyor. Geniş bir avlu. Tahta kerevetlerin üzerinde Bayar, Menderes, Koraltan, Karaosmanoğlu ve arkadaşları oturuyorlar, Gazeteci içeri girince Bayar, oldukça sert bir edayla "Metin bey, iki gündür sizi arıyoruz; konuşmalarımızı ne şekilde yazdığınızı bize göstermeden gittiniz. Olur mu böyle şey!" diyor. Cumhuriyet muhabiri bu muamele karşısında biraz hayret etmiş, biraz da tepesi atmıştır. O da sert bir tarzda "Allah, Allah! Yazdıklarımı size göstermeye mecbur muyum?" cevabını veriyor. Demokrat liderler işi tatlı taraftan almayı tercih ediyorlar. Acaba, nutuk metinlerini görmeleri kabil midir? Zira, araya Kurban bayramı girmiştir ve nutuklar bir gün sonra neşredilecektir. Tatlı sözle kendisine yaptırılmayacak şey bulunmayan Metin Toker "Tabii" diyor ve notlarını uzatıyor. Bayar, metinden memnun kalıyor. Sadece bir iki ehemmiyetsiz noktaya ilişiyor. Gazeteci, bunları düzelteceğini vaad ediyor. Sonra, sıra Menderesin konuşmasına geliyor. O ne? Menderes, yaptığı konuşmayı adetâ yeni baştan yazdırmaya kalkışıyor. Muhabir itiraz ediyor: "Ama Adnan bey, siz öyle değil, böyle söylediniz!" tekrar bir münakaşa çıkıyor ve Menderes gazetecilik vazifesi hakkında bir konferansa başlıyor. Efendim, politikacılar bu mitinglerde binlerce insanın karşısına çıktıklarında yazılmasını arzulamadıkları bir takım sözler söylemektedirler. Gazetecilerin bunları umumi efkâra duyurmaları doğru değildir. O anın icabı olarak söylenen bu sözler mahzurlar taşıyabilir. Gazetecilik, bunları yazmamaktır: Metin Toker "Ben size bir çare anlatayım. Duyulmasını istemediğiniz sözleri söylemezsiniz, duyulmaz. Yoksa, siz ne söylerseniz ben onu yazarım. Benim başka türlü gazeteciliği aklım almaz. Ben, sizin söylemediğinizi yazmış mıyım? Yazmamışım O halde?" Menderes fikrinde ısrar ediyor. İşte, memlekette hürriyeti, demokrasiyi gerçekleştirmek için kezzap gibi bir İktidara karşı mücadele içindedirler. Kendilerine yardım herkesin vazifesidir. Bu bakımdan, nutuk değişmelidir. Gazeteci dayatıyor. Menderes dayatıyor. En sonda muhabir notlarını katladığı gibi kalkıyor, "hiç bir şey değiştirmiyorum. Ben, siz ne söylerseniz onu yazarım. Ağzınızdan çıkana dikkat sizin vazifenizdir" diyor ve çıkıyor.

Demokrat liderler derhal ahbapları Kemal Salih Seli araya koyarak Cumhuriyet başyazarı Nadir Nadiye başvuruyorlar, genç muhabiri şikâyet ediyorlar. Kadir Nadinin cevabı şudur : "Benim ona itimadım var!" Bunun üzerine ara seçimi günü Demokrat liderler tekrar muhabirin peşine düşüyorlar, onu Ethem Menderesin evine yemeğe davet ediyorlar. Çekindikleri, hislerine kapılacak olan gazetecinin ara seçimlere ait haberi D.P. nin aleyhinde vereceğidir! Halbuki, haber verilmiştir bile. Metin Tokerin "Aydında seçim değil, sanki sayım yapıldı" formülü çok tutacak ve dilden dile dolaşacaktır. Hisler başka, hadiseler başkadır. Ama bunu, Demokrat liderlerin anlaması güçtür. Ethem Menderesin evinde Adnan Menderes muhabirin gönlünü alıyor. "İşte, sinirli oluyoruz!" diyor. Yemekte Ahmet Emin Yalman da vardır.

İstanbula dönüşte Metin Toker gazetesinin başyazarına hâdiseyi anlatıyor ve ilâve ediyor: "Size bir şey söyliyeyim mi? Biz bunlar için didiniyoruz ama, iktidara geçtiklerinde bugünkü idareyi aratacaklardır!". Şimdi, Nadir Nadi ile Metin Toker sık sık bu hatırayı anar ve gülerler.

Bartınlıoğluya, iyi çalışmasına mükâfaten müessese tarafından ikramiye verilmiştir.

Saygılarımızla **AKİS**

Cilt: XVII, Sayı: 290

A K İ S

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

17 ŞUBAT 1960

YURTTA OLUP BİTENLER

B.M.M.

Maraton!

Bu haftanın başında salı sabahı D. P. nin muteber organı Zafer gazetesini ellerine alanlar daha manşetlere baktıklarında gürültülü bir kahkaha atmaktan kendilerini alamadılar. Muteber organ belki de neşir hayatının en büyük gafını yapmış, kelimenin tam manasıyla "bir çuval inciri berbat etmiş" ti. Manşetlerin biri şuydu: "Müzakereler neticesinde Uşak ve Zile ile ilgili takrirler reddedildi". Halbuki, gene birinci sayfada, çerçeve içine hususi itinayla yerleştirilmiş bir yazıda şöyle deniliyordu: "Gazetemiz makineye verildiği sırada... Zile hâdiseleri hakkında Meclis Tahkikatı açılmasını tazammun eden takririn müzakeresi devam etmekte idi". Ancak, muharrir, neticeyi bildiğinden buna ikinci bir cümle ilâve etmekten çekinmemiş, ateşli gece sekreteri de taraftarlarını içine düşürdüğü eğlenceli durumdan habersiz, bunu manşete çıkarmıştı: "Müzakereler sonunda Zile hadiseleri hakkında Meclis Tahkikatı açılması ile ilgili takrir de reddedildi!" Hiçbir şey, bu haftanın başında B.M.M. de girilen "Tahkikat Maratonu" nun kararının zaten peşin verilmiş olduğunu bundan daha açık, daha mükemmel şekilde gösteremezdi. Muteber organ, müzakere devam ederken neticeyi açıklıyordu.

Pazartesi günü Meclis, Maraton sayesinde heyecanlı anlar yaşadı. Daha saat 14 de Ziraat Bankasının heybetli ve şöhretli Um. Müdürü Mithat Dülge heyecanlı bir tarzda Ankara Palas salonlarında dolaşıyordu. Meclise gitmeye niyetli görünüyor, fakat sanki bu işi tek başına yapmaktan çekiniyordu. Birkaç defa dışarı çıkacak gibi oldu, çıkamadı. En sonda İstanbul milletvekili Muhlis Erdeneri buldu, o n u n l a birlikte karşıya geçti.

Saat 14.35 di ki Meclis kapısı önündeki fotoğrafçıların flâşları parladı. Gelen, "Günün Adamı" Dr. Namık Gedikti. Asık suratlı İçişleri Bakanı siyah bir palto giymişti. Aceleyle Meclisten içeri girdi. Heyecanlı ve endişeli görünüyordu. Onu İleri, Benderlioğlu takip ettiler. Benderlioğlu şoförünü Ankara Palasa göndererek Kırdarı sordurdu. Kırdar kendisini kapıda bekliyordu. İkisi birlikte Ali Fuat Cebesoyun odasına telefon ettiler. Cebesoy indi, üç Demokrat bir odaya kapanarak onbeş dakika kadar konuştular. Müteakiben Bakanlar Meclise gittiler. Cebesoy otelde kaldı.

Bayar B.M.M. ye geliyor
"Tarihi celse"

Arkadan sırayla Ataman, Aker, Akçal, Ethem Menderes ve Ökmen göründüler. Artık gazeteci kovmaya başlamasıyla şöhretini arttırmakta olan Medeni Berk mavi bir Station Wagon'dan indi. Üzerinde gri bir elbise, koltuğunun altında yüklü bir çanta vardı. Fotoğrafçılara pek yüz vermedi.

Saat tam 15.35 di ki Başbakanlığın siyah Cadillac'ı Meclis kapısına yanaştı. İçinden Cumhurbaşkanı ve Başbakan çıktılar. Bayarın üzerinde siyah bir palto vardı. Menderes, son talihsiz seyahatindeki kılığı içindeydi: Açık kahverengi bir elbise ve bordo çizgili kravat. Birkaç kişi Bayarın ellerine saldırarak öptüler. Menderes içeri girerken fotoğrafçılar resim çekemediklerinden şikâyet ettiler. Başbakan durdu, poz verdi. Gülümsüyordu.

Bu sırada içeride müzakereler başlamıştı.

Meraklı bir celse

Başkanlık makamında bizzat Koraltan vardı. Sâdece bu, celsenin "tarihi" vasfını sağlamaya yetecek bir hadiseydi. Salon, iki tarafın milletvekilleri tarafından ağzına kadar doldurulmuştu. Dinleyiciler arasında Dr. Gedikin eşi ile kızı Ayla Gedik göze çarpıyordu. Ayla Gedik, aşağıda oturan nişanlısı Muğlanın Demokrat milletvekili Turan Akarca ile arada işaretleşmekten kendisini alamadı. Gedikler, büyük Gedikin söz lerini hararetle tasvip edere benziyorlardı.

Ele alınan ilk takrir, Uşak hadiseleriyle ilgili olarak İçişleri Bakanı hakkında Meclis Tahkikatı talep eden takrirdi. Müzakereler sükunet içinde başladı. C.H.P. Grubunun bu yolda bir karar almış olduğu anlaşılıyordu. Kavgaya müsaade etmemek, söylenmesi gerekenlerin söylenmesini ve zabıtlara geçmesini sağlamak C.H.P. Grubu için asıl hedef

Haftanın İçinden

A L I N   Y A Z I S I

Demokrat İktidar, artık alnının yazısı olduğu kesin şekilde ortaya çıkmış bulunan akıbetinden kurtulmak için cansiperane gayretler sarf ediyor. Bu gayretlerin hepsi kanuni zorlamalardan ibarettir. Demokrat liderler zannediyorlar ki, kendilerini 1950'de iktidara getiren yollar kapatılır, sürmelenir, kilitlenirse bulundukları yerde kalmak imkânını ele geçireceklerdir. Seçim usullerinde, hattâ seçmen miktarında yapılması Demokrat İktidarca kabul edilen değişiklikler hep bu gayeyi göz önünde tutuyor. Seçmenlerin yaşı onsekizden yirmiikiye çıkarılmaktadır. Sebep basit: Şehirde, ya da köyde, seçmen vasfını 1960 yılında kazanacak olan kitle D.P. ye asla rey vermeyecektir. Şehirde, ya da köyde, bir genç adamın bugünkü İktidarın yanında -hususi sebep yoksa- yer alabileceğini sanmak için pek hayalperest olmak lâzımdır. Hele yeni yetişen aydın gençliğin reyini Muhalefet istikametinde kullanacağından Demokrat büyükler elbette ki emindirler. Aslında bunun, hazin bir itiraftan ibaret bulunduğu aşikârdır. Yapılan bütün propagandaların, dökülen bütün paraların, talebe teşekküllerinin başına kukla başkanlar getirmek maksadıyla girişilen bütün tertiplerin hiç bir netice vermediğini kabul etmek ve tek çâre olarak seçmen yaşıyla oynamaya mecbur kalmak pek acıklı bir fiyaskodur.

Seçim kampanyası müddetini onyedi güne indirmek de Demokrat İktidarın cansiperane gayretlerinden bir başkasıdır. Komisyonlarda, ağzı lâf yapan Demokratlara söyletilen bütün lâfların değiştiremeyeceği, hattâ örtemeyeceği hakikat gün gibi ortadadır: Demokrat büyükler, ellerinde radyo bulunduğundan, kendi seslerini duyabileceklerinden emindirler ve Muhalefetin sesinin duyulmaması için bu tedbiri pek uygun görmektedirler. Açık hava toplantıları, İktidar büyükleri bahis mevzuu olunca yasak damgasından kurtulmaktadır. O kadar ki, D.P. il başkanları dahi meydanlarda toplatılan kalabalıklara hitap edebilmektedirler. Buna mukabil, Muhalefet ancak Seçim Kampanyası boyunca miting yapabilmektedir. Kampanyanın boyunu kısalttınız mı, elbette ki Muhalefetin halkla konuşma imkânını -kâğıt üzerinde- budamış sayılırsınız.

Ama asıl, bu tedbir D.P. için büyük heyula vaziyetindeki İsmet İnönünün seçimler sırasındaki seyahatlerini tahdit edecek, Demokrat büyüklerin ümidince Muhalefet liderinin her tarafa yetişmesini önleyecektir. Devletin resmi vasıtalarını, hattâ askeri uçakları fütursuzca kullananların elindeki imkânlar Muhalefetin liderinin dolaşma imkânlarına kıyasen pek büyüktür. Üstelik, C.H.P. tek koldan çalışırken D.P. iki koldan çalışacak ve bir yandan Cumhurbaşkanı, bir yandan Başbakan bu onyedi gün içinde memleketi tarayabileceklerdir. İnönü ise, günde azami iki şehirde konuşabilse, illerin yarısı gene kendisini dinlemek fırsatından mahrum kalacaktır.

1957 seçimlerinde bizzat D.P. tarafından "siyasi ahlâksızlık" olarak damgalanan bir usulün 1960 da mubah ve makbul hale getirilmesi de Demokrat İktidarın bu usulden 1960 da bol bol faydalanabileceği zehabının neticesidir. Geçen seçimlerde muhalefet partilerinin kendi aralarında işbirliği yapmalarını önlemek maksadıyla getirilen bir tahdit, bu defa kaldırılmaktadır; artık bir partiden istifa edip ertesi gün adaylığın başka partiden konmasına bir mani kalmamaktadır. Böylece, C.H.P. nin kazandığı yerlerde yoklamayı kaybedecek C.H.P. milletvekilleri için D.P. nin kucağı açıktır. Bunlar, şimdiden bile D.P. ile pazarlığa girişebilirler, yerlerini garantiliyebilirler! Tabii, bu neviden kaç kişinin çıkacağı çok münakaşa kaldırır bir husustur. Hele böylelerinin, kendi seçim bölgelerinde itibarları ne olacaktır, o da meçhuldür. Ama Demokrat İktidar 1957'nin "siyasi ahlâksızlık'ının bu defa kendi lehinde işlemesinde zerrece mahzur görmemektedir.

Hiç şüphe etmemek lâzımdır, seçim gününe kadar bu cansiperane gayretler aynı minval üzere dereceleri arttırılarak devam edecek, 1950'nin, hattâ 1957'nin, seçim şartları mumla aranacak hale getirilecek, İktidar bu garantilerle iktidarda kalabileceğinden emin olarak halkı şandık başlarına gönderecek ve seçim günü radyo sabahtan akşama kadar D.P. zaferleri terennüm ettiği halde o gece büyüklerimiz pek rahatsız halde uyanacaklardır.

Zira Demokrat İktidarın bütün tedbirleri Muhalefetin asıl kuvvetini yapan hususların ortadan kaldırılmasından ziyade bunların duyurulmasına imkan vermeme şeklinde tecelli etmektedir. Ama, yüreklerde hissedilenin kanuni tedbirle silinebildiğini Tarih henüz kaydetmemiştir. İnsan, karşısındakini kendisinden akılsız yerine koyup plânlarını ona göre yaptı mı, mutlaka sonunda gülünç hale düşer. Demokrat İktidar, çırpınmalarının mânâsının millet tarafından anlaşılmadığını, görülmediğini, sezilmediğini sanıyorsa, feci şekilde yanılıyor demektir. Seçim günü sandığa girecek reyin istikametini kanuni tedbirlerle tayine imkân yoktur. On senenin sonunda ise D.P. o hale getirilmiştir ki, artık ağzıyla kuş tutsa, büyük kitleleri kendisine bağlamak kudretine malik olamayacaktır. Bu, iki kere ikinin dört ettiği kadar basit bir hakikattir. Milletin gözünün kapalı olduğuna inanmak, onun radyoyla istenilen şekle sokulabileceğini hayal etmek, sayın İnönünün çok il yerine az il dolaşmasını sağlamak suretiyle avantaj elde etmek hevesine kapılmak hep boştur. Bundan birkaç sene evvel, D.P. Meclis Grubu alarm zillerini çalarken Demokrat büyükler gözlerini örten bağları çıkarabilseler ve sahici ıslahat tedbirlerini alabilselerdi, Demokrat İktidar bugün herhangi bir şansa malik bulunabilirdi. Ama hep "millet anlamaz", "millet avutulur", "milletin istediği çeşme, yol, cami" kanaati -ki, kanaatlerin hakikaten en iptidaisidir ve D.P. nin on sene içinde toz olmasının bir numaralı sebebini teşkil etmektedir- kafada muhafaza edildiğinden sathi zorlamalarla netice almak yoluna sapılmıştır. Şimdi, bu yolda daha büyük hızla ilerleniyor. Zannediliyor ki önümüzdeki kısa vadede bu zorlamalar netice verecek ve İktidar yerinde kalacaktır. Ondan sonrası için, Allah kerimdir.

Halbuki İktidar yerinde kalamayacak ve millete, milletin hislerine, onun aklıselimine koyduğu hatalı teşhisin cezasını en korktuğu bedelle iktidardan gitmekle ödeyecektir. Hâdiselere, hadiselerin içinde oldukları halde gözlüksüz bakmasını bilenlerin gördükleri manzara budur.

gibi görünüyordu. Yoksa, Tahkikat talebi önergelerinin müsbet bir karar alınması maksadıyla gündeme dahil edilmediğini bütün C.H.P. milletvekilleri biliyorlardı. Nitekim müzakerelerin en kızıştığı sıralarda Başkan vekillerinden Avni Doğan C.H.P. sıraları arasında dolaşarak sükûnet tavsiye ettiği, inzibatı temin ettiği görüldü.

Hakikaten Tahkikat önergeleri, C.H.P. tarafından bir buçuk yıldır kesif surette devam ettirilen propaganda kampanyasına D.P. nin artık mukavemet gücü kalmadığından hususî maksatla gündeme alınmıştı. İşin eğlenceli ciheti, daima bir saf tarafı bulunduğundan bazı hakikatleri kaleminin ucundan kaçırı kaçıriveren -Allah selâmet versin- Bahadır Dülger bunu Zaferde de belirtti. D.P. tertemizdi. Kendisine güveniyordu. Yoksa, talepleri uyutur, aradan zaman geçmesini sağlar, böylece umumî efkarın dikkatini başka tarafa çekmeye çalışırdı! Evet, Bahadır Dülger işte bunları, ciddi ciddi yazdı.

Önergelerin görüşülmesi kararı, kat'i şekilde geçen haftanın başlarında alınmıştı. C.H.P. nin kampanyasından bunalan D.P. büyükleri, şiddet ve nefretle "Bitsin bu nifak!" diye haykırmışlar ve taleplerin bir gün içinde Meclisten geçirilmesini emretmişlerdi. Tabii, uslu D.P. Grubu taleplerin hiç birine iltifat etmeyecek, böylece D.P. aklı sıra Muhalefetin ne derece "sakim, yıkıcı" usullerle çalıştığını milletin gözü önüne bir defa daha sermiş olacaktı.

Evvelâ, bu celsenin cuma günü aktedilmesi kararlaştı. Bu yüzden de Menderes talihsiz Maraş seyahatini evvelâ iptal etti. Fakat Bakanları savunacak D.P. sözcüleri mehil talep ettiler. Dosyaları incelemeleri lâzımdı. C.H.P. liler uzun zamandır çalışıyorlardı. Kendileri de pazartesinden evvel hazır olamazlardı. Arzu, makul görülerek kabul edildi. O zaman Menderesin önünde birkaç gün zaman kalıyordu. Bunun üzerine talihsiz maraş seferi tekrar ele alındı.

İki zihniyet

Görüşmeler pazartesi gecesi sabaha kadar devam etti. Uşak hâdiseleri mevzuunda Dr. Gedikin kendisini savunması hiç bir yenilik taşımıyordu. Ankara radyosu bu konuşmanın tamamını saat 18.30 ile 19.20 arasında okudu. Fakat metin İstanbula geçirilemediğinden İstanbul radyosu 19.20 ye kadar havaiyat çaldı. Aslında, Ankaranın yaptığı da başka şey değildi ya... Dr. Gedik isyanlardan, ihtilâllerden bahsediyordu. Fakat pazartesi gecesi Meclisin yıldızı Turhan Feyzioğluydu. Sivasın genç C.H.P. li milletvekili çok iyi hazırlanmıştı. Şahane bir konuşma yaparak hâdisenin bütün inanılmaz taraflarını birer birer ortaya koydu. D. P. sözcüsü ise Nusret Kirişçioğluydu!

Ama karar evvelden tesbit edildiğinden önergeler salı sabahından itibaren birer birer reddedilmeye başlandı.

Nitekim Zile hadiseleriyle alâkalı önerge reddedildiğinde gün ışımaya başlamıştı. Müzakerelere gene saat 14 de devam edilecekti.

Hırsız-Polisi Oyunu

Artık İstanbulda, tepesi atan, bir gazeteci evi kolluyor, cebine ya bir sopa, ya bir kırbaç koyuyor, gidip adamcağızı yakalayarak bunu kafasına indirip kendi gerilmiş sinirlerini teskin ediyor. Sanki bu, yeni bir spor. Üstelik, idare makamlarının inanılmıyacak derecede müsamahalı davrandığı bir spor. Zira, karda kızak kayan çocuklara müdahale eden idare makamları, bir gazeteci tecavüze uğradı mı kenarda kıs kıs gülmekle iktifa ediyorlar. Gazeteci, mecburen bizzat kollarını sıvıyor, kendi gayretleriyle sinirli zatı İstanbulun tanınmış sabıkalıları arasında arayıp buluyor, Adalete teslim ediyor. O zaman bile, adli takibatın yürümesine bin tane müşkül çıkarıyorlar.

"Umur-u adiye" haline gelen sporun son kurbanı gazeteci Orhan Birgittir. Bu sefer sinirli zat, kendisini sinirlendiren hususu da açıklamış, Birgitin kafasına sopasını indirdikten sonra -Allahtan Birgitin kafası değil, sopa kırılmıştır; ama bu, sopanın eften püften olmasının değil, Birgitin sağlam olmasının neticesidir- "Haydi bakalım, gene Başvekilin aleyhinde yaz!" diye haykırmıştır.

Kim bilir belki de aynı vaziyet idare makamlarının başında oturanları da sinirlendirdiğinden ve onlar da Başvekilin aleyhinde yazmayı büyük bir günah saydıklarından elleri bunları, bu haklı infialin asil sahiplerini cezalandırmaya gitmemektedir.

Ee, gün ola harman ola! Yarın kudret sahibi olacakları hemen hemen kati şekilde ortaya çıkan eller elbette ki aynı derecede merhametli davranmayacaklardır. Üstelik bu sefer, rejimin icabı, Safa Kılıçlıoğlulardan şefaat dilenme de bir pulluk işe yaramıyacaktır!

D. P.

Radyoların anlatmadıkları

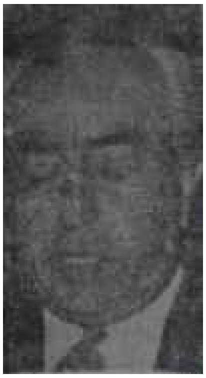
Bütün işler, bir devenin başının altından çıktı. Maksat var mıydı, kasıt var mıydı bilinmez ama -Allahtan heyete İçişleri Bakanı sevimli Gedik dahil değildi, yoksa mutlaka dehşetli bir beyanat yayınlar ve meseleyi "çaktığını", ortada Muhalefetin ihtilâl teşebbüsü bulunduğunu ilan ederdi- Adnan Menderes geçen haftanın sonlarında bir gün Maraşa girerken kurban edilen deve topaldı. Bir inanışa göre topal deve kurban etmek uğursuzluktur. D.P. Genel Başkanı bu seyahatinin bir baştan ötekine her faslında mütemadi uğursuzluklarla karşılaştı, devamlı surette sinirlendi, kızdı, bağırdı, haşladı. O kadar ki, Hatayda bindirilmiş kıtalar sayesinde toparlanmış hakikaten muazzam kitleler bile Başbakana Maraşta karşılaştığı manzaranın hüsranını unutturamadı.

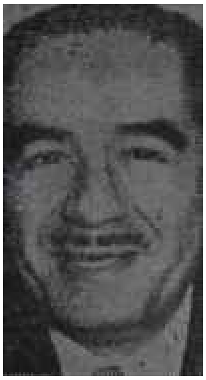
Hikâye, haftanın sonundaki cuma günü hudut kasabalarımızın birinde başladı. O gün Kaymakamlık binasının önüne toplanan kalabalık, dik yakalı gömleğine geniş bordo çizgili gri bir kravat bağlamış, saçları muntazam taranmış, koyu kahverengi elbiseli bir hatibi sukûnetle dinliyordu. Hatibin, kasabaları için vaad ettiği bazı şeyleri aynı sükunetle alkışlayan kalabalık, arada bir konuşanın sözünü keserek isteklerini söylüyordu.

Hatib Türkiye Başbakanı Adnan Menderesti. Nitekim konuşmasının bir yerinde, kendisi de bunu dinliyenlere bildirdi. Hem de bir hayli sinirlenerek.... Başbakan, Islahiyelilere tam cami yaptıracağını söylüyor ve alkışları dinlemek için birkaç saniye duruyordu ki, kalabalığın arasından orta yaşlı, Güney illerinin güneşiyle esmerleşmiş, sakalları hafifçe uzamış bir vatandaş bağırdı:

"— Ben Islahiyenin çobanıyım. Başbakan, ben de oradan konuşmak istiyorum. Beni dinlemezsen, sana inkisar ederim."

Alkış yerine "inkisar" kelimesini işiten Menderes bir an duraladı. Maraştan bu yana gerilen sinirleri sesinin tonuna tesir etti ve tiz bir edayla Islahiyelilere kendisinin Türkiye Başbakanı olduğunu söyliyerek şöyle dedi:

Benderlioğlu **Berk** **Belge** **Dülger** **Yasa** **Kılıç**

Roosevet'in "Brain Trust" ü vardı; Menderesin "Akıl Yoldaşları"

"—Burası, bu balkon ve kürsü Türkiye Başbakanına tahsis edilmiştir. Buradan konuşmak benim hakkımdır. Herkes bu kürsüden konuşmağa kalkarsa kanun ve nizamlar bozulmuş olur."

Kalabalığın bir kısmının bu sözleri alkışlaması üzerine -toplanan halkın ne de olsa bir kısmı D.P. liydi- Menderesin yüz hatları yine yumuşadı ve sözlerine devam etti. Ne var ki, Islahiyeliler Beyfendiyi rahat bırakmıya niyetli değillerdi. İki cümle arasında isteklerini söylüyor, çekinmeden arzularını bulundukları yerden balkona haykırıyorlardı. Bir tarafta Türkiye Başbakanı, diğer tarafta Islahiye halkı münazaraya başladı. Islahiyeliler "sekiz köyümüzün yolu yok" dediler. Başbakan cevap verdi:

"— Bu memleketin ne kadar yolsuz olduğunu biliyorsunuz"

Islahiyeliler "Üçüncü bir cami isteriz" dediler. Başbakan cevap verdi:

"— Üçüncü caminizin inşaasına yakında başlanacaktır." Menderesi üçüncü cami vaadi rahat ettirdi ve konuşmasına daha büyük bir şevkle devam etti. Sıra Islahiyenin ıslahına gelmişti. Kurulacak tesislerden söz edildi. Muhalefetin yıkıcı, inkarcı politikasından söz edildi. Nihayet son sözü milletin söyliyeceği kalabalığa anlatıldı. İşte bu, Kaymakamlık binası önünde toplananları pek memnun etti ve yüzlerinde beliren manalı tebessümle, Türkiye Başbakanını alkışladılar. Alkış, balkona serilen yumuşak tüylü halılar ve etrafındakilerin konuşma hakkında ileri sürdükleri sitayişkâr fikirler Beyfendinin neşesini yerine getirdi. O kadar ki balkondan içeri girer girmez kendisinden konuşmak için izin isteyen Haydar adındaki çobanın getirilmesini istedi. Tunç renkli Güneyli içeri alındığında Beyfendinin keyfine diyecek yoktu.

Islahiyeli çoban Menderese tevazuyla selâm verdi. Hemen arkasından odada bulunanları hayretler içerisinde bırakan şu sözleri söyledi:

"— Ben Halik Partiliyim, Beyfendi. İsterseniz beni asın, yine Halk Partiliyim. Derdimiz büyük. Burada, iki partilinin imzasıyla Islahiyelilerin en çok sevdiği memuru yürütüyorlar."

Islahiyeli Haydar pek fazla dertlenmişti. Beyfendi demesini bile unuttu. Başbakana:

"— Abi, ne olursa olsun, hangi partiden olursa olsun büyüklerimize bu kadar zulmetmeyin. Bırakın, onlar da konuşsunlar buralarda.."

Beyfendi Islahiyeli çoban Haydara bunun kanunen mümkün olmadığını bir iki kelimeyle izah etti! Gülümsüyordu. Boynunu bükerek kapıdan çıkmak üzere bulunan Islahiyeli C.H.P. liye "Bana darıldın mı Haydar?" dedi. Haydar, omuzlarını silkip çıktı.

İçerde kalanlar, memnun birbirlerine baktılar. Sadece bir kişi, şişman amerikan işi elbise giymiş, mütemadiyen sağa sola koşuşan, bir emniyet memuru şüpheciliği içinde telaş gösteren Altemur Kılıç etrafını süzdü. Aradığı gazetecilerdi. Gazeteci göremeyince rahatladı. Zannetti ki, eğlenceli konuşma gazete sütunlarına geçmeyecektir.

Persona non grata

Zaten, Başbakanın son seyahatinin büyük hususiyeti -topal deve kurban edilmesinin dışında- gazetecilere karşı açılan savaş oldu. Menderes, Kırşehir seyahatinde baştacı ettiği muhabirlerin yazdıklarından memnun kalmamış, adamakıllı sinirlenmişti. Büyük hiddeti, fonksiyonları icabı, haftalık dergilerin temsilcileri çekmişlerdi. Bunlar ne biçim adamlardı? Ne duysalar, ne görseler yazıyorlardı! Bu yüzden, yeni seyahatte gazetecilerin Beyfendinin yanına pek sokturulmamaları bizzat Beyfendi tarafından, bir zılgıt havası içinde, Kılıça emredilmişti. Nitekim, Başbakanın ne zaman, hangi vasıtayla yola çıkacağı da gazetecilerden dikkatle saklanmış, ancak 0002 plâkalı şahane Cadillac yola düzüldükten sonra haber duyulmuştu.

Menderesin gazetecilere olan kızgınlığı, Adanada geçirdiği ilk gece kendisini belli etti. Kafile, hareket günü saat 22 de Adanaya vardı. Adana D.P. teşkilâtı ve artık ziyadesiyle meşhur talihsiz Adana Valisi Turhan Kapanlı hazırlıklarını tamamlamışlardı. Doğruca Vali konağına inildi. Menderes ayağının tozunu silmeden imar sahalarını dolaşmak istediğini söyledi. Beyfendi ve beraberindeki zevat gece Adananın yıkılmağa namzet semtlerinde küçük bir gezinti yaptılar. Ondan sonra Erciyes otelinin salonunda Belediye Başkanı tarafından verilen yemeğe gidildi. Başbakanın Adanaya daha evvel gelişinden hatırlarında kalanlara istinaden, Adana Valisi ve Belediye Başkanı yemekte Basına da bir masa ayırmışlardı. Ne var ki, muhteşem Cadillac'ın peşine, kiraladıkları otomobillerle takılan Basın mensupları henüz Adanaya birkaç yüz kilometre mesafedeydiler. Masada mahalli birkaç gazeteciyle, bir gün evvel Adanaya, gelebilen üç İstanbul gazetesi mensubu yer almıştı. Yemekler Belediye Başkanının evinde hususi olarak yaptırılmıştı. Turfanda kabak dolması vardı. Haşlama et ve ordövr mönünün diğer kısmıydı. Beyfendi, hususi surette soğutulmuş rakısını içti. Bir tarafında Vali, diğer tarafında Belediye Başkanı Sepici oturuyordu. Basın mensuplarının bulunduğu masaya dikkatle birkaç defa baktı. Aradığını bulamamış olacak ki sohbete rahatça devam etti. Bir ara Sepiciye bir şeyler söylüyordu. Esmer, orta boylu, 28 yaşlarında bir genç konuşulanları duymak istercesine yakına sokuldu ve hafifçe eğildi. Beyfendi genci görmüştü. Sinirlenerek gence döndü ve:

"— Ne dinliyorsun?. Ne var duymak istediğin?. Hangi gazetedensin?" dedi. Genç adam şaşırdı. Hiç

bir gazeteden değildi. D.P. ilçe idare kurulu azasıydı ve Beyfendiye olan aşırı sevgisinden, kendisine biraz daha yakın bulunmak istemişti. Ali Sepici vaziyeti Menderese iki üç kelimeyle izah etti. Menderesin yüz hatları yumuşadı, neşesi yerine geldi ve gencin gönlünü aldı. Basın mensupları bulundukları yerden hadiseyi görmüşler ve istikballerinin bu seyahatte pek parlak olmadığını anlamışlardı. Tevekkülle başlarını önlerine eğdiler ve turfanda kabak dolmasından birer parça aldılar.

Yemek bittiğinde Menderes basın mensuplarına doğru ilerledi ve bulunanlara bir kere daha dikkatle baktıktan sonra kendilerini gülerek selamladı. Masada Havadis, Cumhuriyet ve Milliyet gazetesi muhabirleri bulunuyordu.

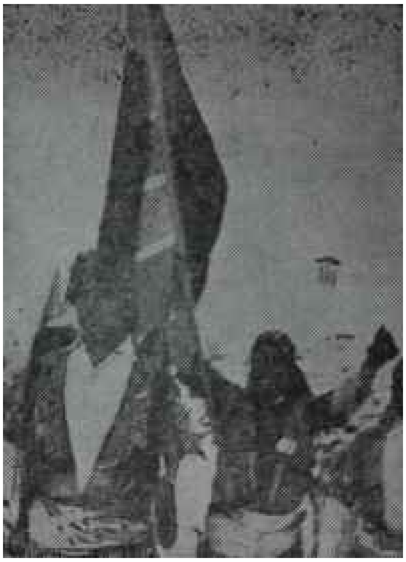
Ah şu Altıoklu bayraklar...

Adanadan sabahın erken saatlerinde yola çıkıldı. Yol boyunca hazırlıklar yapılmıştı. Kapanlı, kazalara Başbakanının geleceğini ve gerekli "içten sevgi gösterileri"nin tertibini bildirmişti. Bu bakımdan Menderes Adana - Maraş yolu üzerinde sık sık duraklamak mecburiyetinde kaldı.

Osmaniye kazası Vilâyettik vaadi alanlar arasındaydı. Karşılama töreni pek parlak hazırlanmıştı. Kurbanlar için kasaplara emir verilmiş ve belediye resminden böylece kurtulma yolunu bulan kasaplar Menderese bol bol hayır dua etmişlerdi. Menderes Osmaniyede fazla durmadı. Kömürler mevkiinde kendisine kurban edilen meşhur deveyi zevkle seyrettikten sonra Maraşa yöneldi.

Maraş, kurtuluş bayramı için hazırlanmıştı. Ama, Başbakanın gelişi için de hazırlanmıştı. Civar köy ve kasabalardan gelen D.P. liler meydanın ön tarafa yerleşmişler, Başbakanın konuşması için hazırlanan kürsüyü sarmışlardı. Kürsünün karşısına iki tribün kurulmuştu. Bunlardan biri muhalefet partileri ileri gelenlerine tahsis edilmişti. Maraş Valisi ciddi olarak endişeliydi. Zira bir gün evvel Maraşa gelen Kemali Bayazıt, Kasım Gülek ve Maraş milletvekillerinin nasıl karşılandıklarını gözleriyle görmüş, üstelik tezahürata mani olamamıştı. Sonra, Maraşta bir hayli rey adan C.K.M.P. lideri Bölükbaşı da şehirde bulunuyordu. O da kalabalık bir kitle tarafından istikbal edilmişti. Muhalefet partilerinin yapacağı, ufak bir hareket Beyfendiyi ziyadesiyle sinirlendirebilirdi. Bunun üzerine Bayram Tertip Komitesinde karar alındı. Hiç bir parti, taraftarlarının göğsüne rozet astırmıyacak ve parti bayraklarıyla resmigeçite iştirak etmiyecekti. Sonra, toplanan halk tasnife tabi tutuldu. C.H.P. liler, meydanın tribüne en uzak yerine yerleştirdiler. Müteakiben D.P. teşkilâtıyla beraber, geçit resmine katılacak milli kıyafetteki çeteler teşkil edildi. Gerçi çete teşkili bir hayli zor ve masraflı oldu ama, Beyfendinin neşelenmesi için bu kadarına katlanılırdı.

Menderes Maraşa büyük bir kalabalığın arasında girdi. Belediye meydanına gelinceye kadar etrafını alan halk, Beyfendiye karşılamanın iyi olacağı intibaını verdi ve kendisini ziyadesiyle ümitlendirdi. Aman efendim, o ne izdihamdı! O ne karşılanış, o ne tezahürattı! Ellerine sarılanlar, açık cipin çamurluklarına atlıyanlar, bağıranlar görülmeğe değerdi. Belediye meydanına gelen Menderes bu muhabbete kanamadı. Cipe daha ileri gitmesi için emir verdi. Cip ağır ağır ilerlerken muhabbet halesi ağır ağır sönmeğe başladı. Biraz evvelki tezahürattan eser kalmadı. "Yasak Bölge "ye girilmişti. Başbakan şaşırmıştı. Bir de "Hürriyet isteriz" gibi lâfları işitince yüzü adamakıllı asıldı. Gerçi D.P. il başkanı ve Vali meseleyi anlamışlardı ama bu kargaşalıkta Beyfendiye bunu izah mümkün değildi. Halbuki mesele pek basitti. Meydanın bu tarafını dolduran ve Emniyet tarafından orada durmaya zorlanan Maraşlılar hep C.H.P. li idiler...

Altıoklu Maraşlılar
Zınk diye kalbe saplandı

Menderes karşılanıyor
Asker, asker, asker...

Cip geri döndüğünde Başbakanın kürsüye çıkması için açılan yol bir müddet öylece kaldı. Sonra halk, başlayan resmigeçidi seyretmek için buraları doldurdu. Zira Menderes D.P. lilere ayrılan tahta trübüne gitmiş ve yüzünü asarak konuşmaya hiç de niyetli olmadığını belli etmişti.

Geçit resminin başlangıcı doğrusu D.P. lilerin ve Menderesin göğsünü kabartacak kadar güzeldi. Öylesine ki ilkokul talebeleri bile Başbakanlarına ve onun Genel Başkanı bulunduğu DP. ye bağlılıklarını ispat ediyorlardı. Göğüslerindeki D.P. rozetleri, ellerinde taşıdıkları "Memleketin Mimarı Menderes", "Seninle iftihar ediyoruz Menderes" gibi dövizler bunun bariz deliliydi.

Ancak, Beyfendinin keyfi uzun sürmedi. Bir hayli masraf edilmesine rağmen sayıları fazla kabarık olmı-

yan D.P. lilerin geçişi bitmişti ki -esasen uzun sürmemişti- ellerinde Altıoklu bayraklarla C.H.P. liler sökün ettiler. C.H.P. il idare kurulu D.P. lilerin geçit resmine bayraklar ve kokartlarla iştirak edeceğini öğrenince, Altıoklu bayraklarını ve kokartlarını takmışlar ve geçitresmine hazırlanmışlardı. Maraşlı C.H.P. liler Başbakanın önünden geçmeğe başladılar. 10 dakika geçtiler. Bitmedi. 20 dakika oldu. Altıoklu bayrakların ardı kesilmedi. 40 dakika, 45 dakika. C.H.P. liler hala geçmeğe devam ediyorlardı. Menderes evvelâ gülümsedi. Dakikalar geçtikçe tebessümü kayboldu. Zaman biraz daha ilerleyince adamakıllı sinirlendi ve biraz ötesinde bulunan Maraş valisine "Bu gövde gösterisi!. Neden getirdiniz beni buralara'' diye çıkıştı. Maraş valisinin korktuğu başına gelmiş, Beyfendi de Maraşta D.P. nin kuvvetini anlamıştı.

Vur abalıya

Nitekim merasim sırasında okunan şiirlerin birinde kendisinin Oğuz hana ve Cengiz hana benzetilmesi bile Beyfendiyi sükûnete kavuşturmadı. Hışımla, Belediye tarafından Maraş kalesinde verilen yemeğe gitti.

Ama bugün, Beyfendi hakikaten şanssızdı -Topal devenin tesiri olacak. Yemekte hemen yanındaki masaya Basın mensupları oturtulmuştu. Üstelik aralarında Adanada arayıp bulamadığı kimseler vardı. Sağ tarafında Maraş valisi oturuyordu. Solunda Hava Kuvvetleri Komutanı Tekin Arıburnu bulunuyordu. Bunları Medeni Berk ve Burhan Belge ile diğer zevat takip etmekteydi. Mamafih, şanssız olan sadece Menderes değildi. Belge de Menderes kadar talihsizdi. Nitekim ziyafet salonunun kapısından içeri yıldırım hızıyla giren iki metrelik bir Maraş mücahidi Belgenin yanına sokuldu. Ellerine sarıldı ve: "Sayın Başbakanımız, Maraşa hoş geldiniz, nur getirdiniz" diye secdeye kapanırcasına eğildi. Belgenin Başbakanlığı ancak beş saniye kadar sürdü. D.P. nin tahriratcısı -son derece iyi manevra yapar- derhal kendini topladı ve asıl Başbakanı gösterdi. Maraşlı mücahit bu defa aynı merasimi Menderese tekrarladı. İşte bundan sonradır ki Menderesin gezi boyunca konuşmalarında "Ben Türkiye Başbakanı" gibi sözlere rastlamak mümkün oldu. Galiba, Belgenin rekabetinden çekiniyordu!

Yemek pek neşeyle yendi denemez. Menderes bazı şeyler söylemek istiyor, ama bilinmiyen bir sebepten çekiniyordu. Baklavalar yenmişti ki, Beyfendinin sıkıntı sebebi anlaşıldı. Havadis gazetesinin seyahata iştirak eden muhabiri M. Ali Yalçın gazetecilerin yanına gelerek "Beyfendinin akşam yemeğinde gazetecilerin bulunmasını istemediğini, kendilerinin Beyfendi şerefine başka bir yerde ağırlanacakları"nı bildirdi. Bu sözler basın mensuplarının toplu bulunduğu bir anda söylenmişti. Gerçi, daha sonra teker teker kenara çekilen gazetecilere istenmiyenlerin kimler olduğu fısıltı halinde bildirildi. İstenmiyenler, Beyfendinin yazılmasını istemediği bazı şeyleri yazanlardı. Beyfendi haftalık dergilerin muhabirlerinin yemekte bulunmalarını arzulamıyordu! Ama, genç gazeteciler direttiler. İki meslekdaşlarını yalnız bırakmadılar ve yemeğe toptan gitmemeğe karar verdiler.

Şans ters dönünce

O gün Basın - Yayın Umum Müdürü Altemur Kılıç için de şanssız bir gündü. Gazeteciler havadislerini verdikten sonra Maraş Milletvekili Kemali Bayazıt tarafından yemeğe davet edildiler. Bayazıtın evine toplu bir halde giden Basın mensupları, Beyfendinin kendilerini araması veya bir emirleri olması ihtimalini düşünerek bulundukları yeri Kılıça bildirmeği vazife saydılar!

Saat 23 sıralarıydı. Bayazıtın evinden gazetecilerin pek çoğu C.H.P. liler, tarafından ayırtılan otellerine gitmişlerdi. Bir kısmı da otomobillerin gelip kendilerini almasını bekliyordu. Kemali Bayazıtın telefonu uzun uzun çaldı. İstanbul gazetelerinden birinin muhabiri ahizeyi kaldırdı. Konuşan Altemur Kılıçtı. Sesi pek telâşlı geliyordu. Gazeteci arkadaşlarının nerede olduklarını sordu. Kendisine vaziyet anlatıldı. Kılıç bir kat daha telaşlandı. Genç gazeteciye nasihata başladı. Beyfendinin diğerleriyle bir alıp vereceği yoktu. Ama AKİS ve Kim muhabirlerini istemiyordu. Çünkü hadiseleri yalan ve yanlış aksettiriyorlardı! Vatandaşlar arasına nifak sokuyorlardı! Milleti birbirine düşürmeğe çalışıyorlardı! Onlardan başkaları her zaman muhteremdiler. Her zaman davetliydiler. Kılıç, arkadaşların neden böyle hareket ettiğini bir türlü anlıyamıyordu.

Telefon kapandığında genç gazeteci gülümsiyerek etrafındakilere muhavereyi anlattı. Kılıçın AKİS hakkındaki sitayişkâr sözlerini nakletti ve hep birden kahkahayı bastılar. Altemur Kılıçla yapılan mükalemenin yarısında İstanbul gazetesi muhabiri ahizeyi AKİS muhabirine vermişti...

D.P. ileri gelenleri ve Beyfendi için o günün neden bu kadar uğursuz geçtiği sonradan anlaşıldı. Menderes Maraşa girerken kurban edilen deve topaldı. Bir inanışa göre topal deve kurban etmek büyük uğursuzluk getirirdi. Şu Maraşlıların yaptığı da yapılacak şey değildi hani....

Çarşaflılar Başbakanı karşılıyor
Menderes sevgisi

Görülmemiş kalabalık!.

Ertesi gün Maraşlılar ve ikişer ikişer yatan gazeteciler davul sesleriyle uyandılar. Başbakan Maraştan ayrılıyordu. Maraşlılar Beyfendiyi teşyie davet edilmekteydiler. Belediye meydanı kamyonlarla köylerine henüz gönderilmeyen D.P. liler ve Maraşlı D.P. liler tarafından dolduruluyordu. Ama bunların adedi taş çatlasa iki bini geçmeyince, üstelik mikrofon da çalışmayınca Menderesin sinirleri büsbütün bozuldu ve AKİS ile Kim muhabirlerinden kız-

Dalgınlık : Unutulan arsa satış reklâmı
Eee, İmar var ya!..

gınlığını alarak bunları "kovdu" (Bk. Kendi Aramızda, S: 3).

Maraştan büyük bir süratle ayrılan Cadillac yol boyunca yer yer duraklamağa mecbur kaldı. Başbakan bu duraklamalardan birinde pek fazla hiddetlendi. Kömürlü mevkii henüz geçilmişti. Karşı taraftan jipler içinde ve ellerinde büyük Altıoklu bayraklarla C.H.P. liler geliyordu. Muhteşem Cadillac birden fren yaptı. O kadar ki arkadan gelen ve İzmir Milletvekili Perihan Arıburnuyu taşıyan Medeni Berkin otomobili az kaldı Cadillac'a çarpacaktı. Başbakan Maraş valisini yanına çağırttı. Bu flamaları C.H.P. lilerin ellerinden almasını ve bunları böyle toplu halde gezdirmemesini emretti. Ama D.P. liler dolaşabilirlerdi.

Islahiyeden sonra Hassa, Hassadan sonra Kırıkhan Menderesi karşılamağa hazırlanmıştı. Hatayın en büyük kazası olan Kırıkhanda Belediye C.H.P. liydi. Seçimde Kırıkhanda C.H.P. büyük fark yapmıştı. Karşılama için D.P. bütün hazırlığı tamamlamış, sadece kurban işini Belediyeye bırakmıştı. Kırıkhan belediyesi Menderese kurban bulmakta zorluk çekti. Bereket askerî birlikler vaziyeti kurtardılar ve asker için kesilecek koyunları Kırıkhan sokaklarında kurban ederek ondan sonra kazana attılar.

Kalabalık, tezahürat, alkış Beyfendinin neşesini yerine getirdi. Kırıkhanda toplanan halkı görünce dayanamadı ve gittikçe sertleşmeğe başlayan konuşmalarından birini yaptı. Kalabalık Menderesi öylesine büyülemişti ki, nutkunun bir yerinde neredeyse İnönüye çatacaktı. Ama çabuk toparlandı ve yeni bir mağlûbiyetin eşiğindeyken, sözlerini umumileştirdi.

Rahat alınan nefes..

Maraşta en ufak politik meseleyi bile ağzına almayan Başbakan yavaş yavaş seçim imalarında bulunmağa bile başlamıştı. Antakyaya girerken gördüğü manzara Beyfendiye "Seçim" kararını verdirecek kadar hoştu. C.H.P. nin kazandığı bir vilâyette böylesine bir kalabalık.. Görülmeğe değer bir şeydi doğrusu. Sokaklarda en azından 60 bin kişi mevcuttu. Antakyanın bütün garajları devasa kamyonlarla dolmuştu. Bayraklar, dövizler, davullar, zurnalar! Bunlar hep Beyfendi içindi. Keyfi bozacak bir küçük şey olmasaydı, Menderes Antakyaya kusursuz girecekti. Dövizler Nuri Has adındaki sadık bir yeni Demokrat tarafından yaptırılmıştı. Hasın Antakyada Akiş isminde bir dokuma fabrikası vardı. Dövizlerin altında da Akiş imzası bulunuyordu. Ne var ki beze yazılan yazılarda Akiş'in "Ş" harfi "S" gibi okunmaktaydı...

Vilayetin önüne güçlükle gelebilen Menderes bir müddet konuşamadı. Hislenmişti. Yanında bulunan gazetecilere döndü:

"Bakın bakalım!. Ne yapmak istiyor bu halk?. Yarın neler yazacaksınız göreceğim." dedi..Menderese durmadan tezahürat yapan, Başbakanı kucaklamak için itişip kakışan halkın ne yapmak istediğini gazeteciler uzun müddet düşündüler ve kesin bir karara varamadıkları için gazetelerine bildiremediler.

Hatay nutku, seçim kokuyordu. Başbakan bir kere daha geleceğini ve başka şartlar altında halkla görüşeceğini söyledi. Geliş nisan ayları içinde olacaktı. Başka şart, propaganda gezisi olabilirdi. Ne var ki Beyfendi Iskenderunda Basına çatarken kendisini karşılıyanlara gazetelerin "Seçim" lâkırdılarına inanmamalarını, gazetelerin pek çoğunun esasen yalan yanlış şeyler yazdıklarını söyledi.

Beyfendi, garajlarda bekliyen devasa kamyonların köylerine geri götürdüğü vatandaşları ve meydandan herkesten sonra ayrılan bazı Antakyalıları görmediği için mesut ve memnun, kendisi için hazırlanan Vali konağına gitti.

Meydanı geç terkedenler C.H.P. lilerdi. Mütebessimdiler. Birbirlerine "Biz insanı öldürür, sonra şehit merasimi yaparız" diyorlardı.

C. H. P.

Suyun üstünde sükûnet

Bu hafta pazar günü, öğleden sonra C.H.P.nin Şişli dışındaki Çağlayan ocağına gidenler Partide kimin hakim olduğunu görmekte, anlamakta zerrece zorluk çekmediler. Mikrofon başında Kravatsızlar hizbinin liderlerinden eski Şişli İlçe Başkanı Yaşar Keçeli vardı. Yaşar Keçeli hizipçilik suçundan muvakkaten ihraç talebiyle Haysiyet Divanına verilmiş, kendisinden ilçe başkanlığı sıfatı da alınmıştı. Ama herkes Keçelinin bilhassa şehir dışı çevrelerde kuvvetli olduğunu biliyor, oralarda bir hareketten çekiniyordu. Nitekim, Şişli ilçesine bağlı bucaklar ve ocaklar Yaşar Keçelinin Haysiyet Divanına verilmesi üzerine Genel Başkan İnönünün Ankaradaki Ayten Sokaktaki evini telgraf yağmuruna tutmuşlar, fakat İnönüden bir cevap almamışlardı.

Pazar günü, işte bu Yaşar Keçeli konuşur ve kendisinin C.H.P. ye ne derece bağlı olduğunu anlatırken İl Başkanı Şemseddin Günaltay salona girdi. Eski Başbakanın görünmesiyle birlikte müthiş bir tezahürat başladı ve şiddetli alkış sesleri yükseldi. Toplantıda bulunanlar derhal Şemseddin Günaltayı sırtladılar ve doğruca mikrofonun başına getirdiler. Yaşar Keçeli, terbiyeli bir tavırla kenara çekildi, mikrofonu İl Başkanına terketti. "Partinin yaramaz çocuklarından biri olarak bilinen ve ele avuca sığmadığından herkesin şikâyeti bulunan eski Şişli İlçe Başkanının ayaklarının, başına gelenlerden sonra, suya erdiği anlaşılıyordu. Günaltay güzel bir konuşma yaptı, bütün C.H.P. lileri D.P.ye karşı mücadeleye davet etti. Memleketi ancak C.H.P. sükûna ve selâmete kavuşturabilecekti. İl Başkanı nutkunun sonunda da hararetle alkışlandı. Kravatlı - Kravatsız mücadelesinin sona

erdiği anlaşılıyordu Bunda, şüphesiz, Kasım Gülek ayrıldığından beri meselelerin üzerine cesaretle giden azimli, kararlı, disiplinli, herkese mavi boncuk dağıtmayı Partinin menfaatleriyle kabili telif görmeyen Genel Merkezin tutumunun rolü büyüktü. Ama, Oğuz Oran ile Yaşar Keçelinin, Haysiyet Divanına verilmelerine rağmen Partiyi zarara uğratacak her hareketten kaçınmalarının, kuvvetli oldukları bilinen taraftarlarını teskin etmelerinin, partiye bağlılıklarını fiilen ispat etmelerinin de Şişlinin Çağlayan ocağında pazar günü yükselen alkışlarda payı bulunduğunu kabul etmemek imkansızdı.

Beşiktaş ilçesinde, bir tertip neticesi yuhalanan -C.H.P. kongrelerine bu asla tasvip edilmeyecek usulleri sokanlar Partiden ihraç olunmuşlardır- Şemseddin Günaltay Şişliden du: Seçime hazırlanmak! Nitekim yeni İl İdare Kurulu bir tebliğ yayınlayarak müşterek hedefin Kravatlılar veya Kravatsızlar değil, doğrudan doğruya D.P. olduğunu ilan etti. Seçimlerin bu yıl yapılacağından zerrece şüphe caiz değildi. Her anlaşmazlığı bir tarafa bırakıp, milletin arzuladığı C.H.P. olma yoluna sapmak lâzımdı.

Heyetin ilk çalışmaları, Kravatsızlar dahil, herkes tarafından beğenildi. Ancak bu, İstanbulun bütün meselelerinin halli manasına gelmiş sayılmadı.

Suyun altı

Zira, suyun sathında bilhassa Oğuz Oran - Yaşar Keçeli ikilisinin -ikisi de yanlış ata oynadıklarını anlamışlar ve ayılmışlardır- D.P.den gelen teşviklere uymayarak itidalle hareket etmelerinin neticesi sükûnet hüküm sürerken suyun altı tamamiyle durulmuş değildir. Nitekim, Ankaradan gönderilen Tahkik Heyetinin tecrübeli üyesi Turgut Göle geçen haftanın ortasında bu vaziyeti gördü ve İstanbul gazetelerinin Parti muhabirlerini İl merkezinin sekreterlik odasında toplayarak kendilerine arzuladıkları bilgiyi verdi. Yeni heyete karşı itirazlar, Ekrem Özdenin şahsında düğümleniyordu. İstanbulda iki hizip vardı. Bu iki hizipten birinin başları Oğuz Oran ve Yaşar Keçeli Haysiyet Divanına sevkedilirken öteki hizbin temsilcisi Ekrem Özdenin Müteşebbis Heyete alınmasındaki manayı hiç kimse anlayamamıştı. O gün Turgut Göle, sekreterlik odasında bu muammayı izah etti. Efendim, Genel Merkez Kravatlılar diye bir hizip tanımıyordu. Hizip, Kravatsızlardı. Kravatlılar, Genel Merkezin prensiplerini ve Partinin umdelerini savunmuşlardı. Kravatlılar ve Kravatsızlar tâbirleri Kravatsızlar tarafından icat olunmuştu. Bunlar böyle ve Şapkalılar, Şapkasızlar gibi tâbirlerle Parti içinde, bir sınıf tefriki yoluna sapmışlardı. Bu, her şeyden evvel Partinin Halkçılık umdesiyle uyuşmayan bir tefrikti. Münevver, yarı münevver, cahil tabaka diye sınıflar mevcut değildi. Halkçılar vardı. Hepsi o kadar. Bu yüzden, Kravatsızlara karşı cephe alanları idare eden Ekrem Özdenin Müteşebbis Heyete alınmasında bir mahzur görülmemişti! Bunu böyle bilmek lâzımdı.

Fakat Turgut Göle, hizipci saymadığı Ekrem Özdenin bundan bir müddet evvel niçin Oğuz Orana başvurarak İstanbul İl Başkanı olmak istediğini bildirdiğini, Kravatlılarla Kravatsızların kuvvetlerini birleştirerek neden Şemseddin Günaltayı devirme teşebbüsünde bulunduğunu, hareketin Oğuz Oranın reddi ve hadiseyi Günaltaya şahit huzurunda nakletmesi neticesi akamete uğradığını anlatmadı. Buna rağmen Genel Merkezin taraf tutmakta olduğu kanaatinin yayılması üzüntü yarattı ve Ekrem Özdenin Müteşebbis Heyetteki yerini muhafazada ısrar etmesi çalışkan heyetin itibarını inanılmayacak derecede azalttı.

Bunun yanında, Müteşebbis Heyetin teşekkül tarzı başka bir bakımdan daha tenkitlere uğradı. Heyette, kaderlerini başka illere bağlamış kimseler vardı. Meselâ Şemseddin Günaltayın Erzincan veya Sivas için İstanbulu terketmesinden korkuluyordu. Gerçi İl Başkanı geçen seçimlerde Erzincana da, Sivasa da iltifat etmemiş, İstanbulla birlikte sadece

İstanbul C.H.P. Müteşebbis İl İdare Kurulu Üyeleri
Her teşebbüs canlı başlar!

memnun ve mesut ayrıldı, tezahüratla uğurlandı.

Çalışkan bir heyet

İstanbulda geçen haftanın başında kurulan müteşebbis heyet, bu bir hafta içinde "Çalışkan bir heyet" manzarası gösterdi., Derhal işlere el koydu ve teşkilâta bir canlılık vermesini bildi. Kendi arasında vazife taksimi yaptı, bir takım meselelerin halli yoluna gitti. Gençlik kollarını Orhan Köprülü üzerine aldı. İl Gençlik kolu, bir bakıma infisah etmişti. Köprülü, yeni bir idare kurulunu teşkil etmek üzere kollarını sıvadı. Ali Sohtorik, Abdurrahman Konuk ve Ekrem Özden bir çalışma programı hazırlamak üzere komisyon kurdular. Ali İhsan Göğüş, Basınla irtibat tesisiyle vazifelendirildi. Bu faaliyet, sathi de olsa, İstanbuldaki C.H.P.ye derhal bir canlılık verdi. Parola şuy-

Bir Mülakat

İşte Ben

Demokrat İktidar 18 ile 22 yaş arasındaki gençlerin elinden seçimlerde rey verme imkanını almış bulunuyor. Gençlerin, kendisine taş çatlasa rey vermeyeceklerinden emin İktidar için, bu son derece basiretli bir tedbirdir. Ancak tedbir, önümüzdeki seçimlerde netice verecek midir? Bunun cevabını bu hafta Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesinin İngiliz Filolojisi öğrencilerinden Ülkü Durukan vermektedir. Ülkü Durukan kendisiyle görüşen AKİS muhabirine fikirlerini, hislerini ve görüşlerini büyük bir samimiyetle anlattı, hiç bir şeyi saklamamaya bilhasssa dikkat etti. Gençlerin elinden partizan, mülâhazalarla rey hakkını çekip alanların bu mülakattan istifadeleri büyük olacaktır. Zira böylece göreceklerdir ki saptıkları yol kendilerine fayda sağlamaktan ziyade zarar verecek ve gençlerin D.P.ye karşı duydukları derin infiali arttırmaktan başka işe yaramayacaktır.

Bu hafta, AKİS'in bir diğer sayfasında daha söylenmektedir. Kendilerinden başkalarını aptal sananların politikada başarı kazanmalarına sureti katiyyede imkân yoktur. İktidar 22 yaşından aşağı gençlerin elinden rey verme haklarını alacak ve bunun hakiki sebebini hiç kimse anlamayacak! Bunu düşünmek bile hayaldir. Nitekim aşağıda okuyacağınız mülakatta Ülkü Durukan bu gibi gafilleri uyarmak için elinden geleni yapmaktadır.

Uyarılırlar veya uyarılmazlar. Her halde bu, ne Ülkü Durukanı, ne de AKİS mecmuasını alâkadar eden bir husustur. Unutmamak lazımdır ki, kendi düşen ağlamaz.

"İçinde bulunduğumuz günlerin bize ümit ve güvenle o istikbale bakabilmek imkânını, huzurunu verdiğini müsaade ederseniz söyleyemiyeceğim. Ben 20 yaşında bir Türk kızı olarak gidişi beğenmiyor, bize tevcih edilen insafsız hücumları tasvip etmiyorum.

"Kabul edilmek lâzımdır ki, son yıllar içinde memleketimizde iktidarda bulunan bir zümrenin gençliğe reva gördüğü muamele iç acısıdır. Gençlerin her isteğinin reddedilmesi, her haklı oldukları dâvada haksızlık damgasını yemeleri ne dereceye kadar doğru kabul edilebilir? İşin asıl feci olan tarafı, kanaatimce bize, bizim olan bir cemiyet içinde, söylemek istediklerimizi ifade edecek ortamı vermemek azminde gösterilen sabırlı ısrardır. Bunun kendilerinden çok şeyler beklenen bir nesli atıl vaziyette bırakmak manasına geldiğini ben küçük kafama göre anlıyor ve üzülüyorum, zira inançsız bir nesil yetişiyor. Birbirine dahi güvenemiyecek kadar şüpheci ve inancını kaybetmiş bir nesildir bu...

"İnsanları başkalarının arzularına göre sözler söylemeye, bir başka deyişle nabızlara göre şerbet vermeye zorlamanın, gençleri riyakârlığa, dalkavukluğa sürüklemenin hikmeti nedir? İşte ben, gençliğimiz adına gençliğimizin pısırıklığa, riyakârlığa, dalkavukluğa sürüklenmek istendiğini rahatça söyleyebiliyorum.

"Herhangi bir şeyi tenkit mi ettiniz, cihanın yıldırımları başınıza yağacaktır. Ne hakla söyleyebilirsiniz? Siz daha öğrencisiniz, siz daha ana baba parasıyla büyüyorsunuz. Hem siz, kuzum Allahaşkına nesiniz?..

"Meselemiz kültürlü olmak, meselemiz en iyiyi düşünebilmek değil. Meselemiz artık bugün için daha fazla yükselebilme hırsı. Genç olarak beni sinirlendiren bir başka husus daha var. Bütün bunları yapanlar, sizin haklarınızı kendi hakları gibi kullananlar, günün birinde sıkıntıya düştüler mi yanınıza koşuyorlar. O zaman için siz idealist, içiniz dışınız memleket meseleleriyle dolu, hür fikirli inanmış gençler oluyorsunuz. Fedakârlık şahsınızda sembolleşiyor. Memleket sizinle iftihar ediyor, göğüsler gururla kabarıyor. Tıpkı, Kıbrıs işlerinde olduğu gibi...

"Böylesine bir sürü cilalı, böylesine bir sürü pohpohlayıcı lâf, lâf.

"Dikkat ediyorum, son günlerde böylesine lâflarla bizleri yükseltirken, esas haklarımızı budama yoluna gidiyorlar. "Al sana bir sürü lâf, ver bana esas haklarımı!" Misâl mi istersiniz? Çooook! İşte bunlardan sadece iki tanesi. Biri, Siyasal Bilgiler Fakültesinin okul haline getirilmesi teşebbüsü; diğeri, en tabii hakkımız olan seçimlerde seçmen olarak seçebilme hakkımızın yok edilmek istenmesi. Gülünür buna. Bizler ge-

2 0 Y a ş ı n d a y ı m !

ne bizleri idare edecek kimseleri seçemiyeceğiz. Daha doğrusu, medeni bir hakkımızı biz istesek de istemesek de bize kullandırmıyacaklar.

"Yürürlükte bulunan kanunlara göre 18 yaşımızı tamamlayınca rüştümüzü ispat etmiş oluyoruz. Yani suç işlersek ceza görüyoruz. Evlenebiliyoruz. Çoluk çocuk sahibi, hattâ aile reisi olabiliyoruz. Etrafındakileri idare edecek mevkilere de geçebiliyoruz. Ama dedik ya, seni idare edecekleri seçemiyorsun. Böylesine mantık nerede görülmüştür. Bundan daha acı, bundan daha haksız bir muamele olabilir mi? Benim aklım bunu hiç, ama hiç almıyor.

"Meselâ siz, 21 yasında herhangi bir fakülteden mezun oluyorsunuz. Sizi bir yere hakim olarak, öğretmen olarak, mühendis olarak tayin ediyorlar. Siz orada ceza verebiliyor, öğretebiliyor veya çok sevdiğiniz memleketiniz için bir şeyler bulup çıkarmıya çalışıyorsunuz. Ama sizi idare edecekleri seçemiyorsunuz. Gençliğin haklarını bundan daha korkunç şekilde budamak kabil midir?

"Bütün bunlar inancımızı sarsıyor. İster istemez, isyankâr oluyoruz. Ben hiçbir partiye mensup değilim. Zaten yaşım müsait de değil. Ama bize reva görülen haksızlıkları bizzat müşahede edince, ister istemez bugünkü idarenin muhalifi oluyorum.

"Liseyi bitirdikten sonra büyük ümitlerle memleketimden kalkıp yüksek tahsil yaymaya Ankaraya geldim. Ailemin en küçük ferdiyim. Küçük olmama rağmen büyüklerim bana sarsılmaz bir imanla bakıyorlar. Aman oku, diyorlar. Bu bana inanan, benden kendim ve dolayısıyla memleketim için bir şeyler bekliyen insanların en samimi ve en içten gelen arzularıdır. İçim söndürülmesi imkânsız yükselme, memleketime ve milletime faydalı olma ateşiyle doludur. Her doğru düşündüğümü söyleyebilecek, her iyi gördüğümü yapabilecek ortamı arıyorum. Haksızlıklara karşı bütün benliğimle karşı koymak, Atatürkün açmış olduğu aydınlık yolda azim ve imanla yürümek, en büyük vazifemdir. Bu memleket, inanıyorum ki, bir gün idealist gençlerin rahatça fikirlerini söyleyebildikleri ve her türlü riyadan uzak çalışabildikleri bir memleket olacaktır.

"Her şeye rağmen içimizde yanan kıvılcımlar sönmüş değildir. Zaten tarihin her devri ideal aşkı ile her türlü baskı ve haksızlığa rağmen mücadele eden ve muzaffer olan gençlerin hikâyelerini nakleder. Bunu gençlerin haklarını budama yoluna gidenlerin hemen hepsi, zannederim, çok iyi biliyorlardır. Bu hususta büyük tecrübeleri, inanan insanların muzaffer olacağı hakikatini onlara zaman zaman hatırlatır.

"İnanmanızı isterim, bugün memleketimizde herşeye, bütün baskıya, her türlü haksızlığa rağmen şuurlu ve

Ülkü Durukan
Gençlik konuşuyor

ne istediğini bilen bir gençlik vardır. İçimizden türlü sebeplerle ayrılan, menfaatlerini gençliğin idealleriyle değiş tokuş edenler yok mudur? Pekâlâ vardır, ama tekrar ediyorum, inanınız, bunlar azınlıktadır.

"Şunu bilhassa belirtmek isterim ki: Ben 20 yaşında hiç bir partiye, hiç bir siyasi ideolojiye mensup olmıyan bir Türk kızıyım. İstediğim tek şey bu memleket gençlerinin atalarının bıraktığı mirası gerektiği nisbette muhafaza etme yolunda azim göstermeleridir. Bunun çaresi, iktidarın gençliğe karşı müsamahalı davranması, onun fikirlerine kıymet vermesidir. Bu kıymet verilirse o gençlik bu iktidarı takdir edecektir. Bu kıymet verilmezse, isterlerse rey hakkımızı elimizden alsınlar, biz bu iktidarı devirmek kudretini muhafaza ettiğimizi önümüzdeki ilk seçimlerde göstereceğiz."

İzmirin teklifini kabul etmişti. Ama bu defa, İstanbul listesini hor görmesi ihtimali İstanbullu adayları korkutuyordu. Ali İhsan Göğüşün Gaziantep gibi kaleyi İstanbula tercih etmesi muhakkak görülüyordu. Suphi Batur ise Sinopa gidecek ve elbette ki C.H.P. için orada daha faydalı olacaktı. Ama bütün bunlar, bir takım endişeler uyandırmaktan geri kalmadı. İstanbul elli küsur milletvekili manasına geliyordu ve muhtemelen önümüzdeki seçimlerde C.H.P. bu kadarlık bir farkla İktidarı alacaktı.

Seçim korkusu

Fakat bütün bunların dışında, Müteşebbis Heyetin bir daimi heyet havasını kendisine yaraştırması bir takım şüphelere yol açtı. Şüpheye düşenlerin başında tarafsızlar geliyordu. Bu tarafsızlar D.P.den kongre yapmadığı, bir Genel Merkez diktasına kendisini kaptırmadığından dolayı soğumuştu. Buna mukabil C.H.P. bütün kongrelerini ve Kurultayını daima zamanında topluyor, en çetin tartışmaları oralarda hallediyor, demokratik bir sistemin icaplarını yerine getiriyordu. İstanbulda "Müteşebbis Heyet Sistemi"ne başvurulması tarafsızlar arasında C.H.P. sempatisini inanılmaz derecede azalttı. C.H.P. nin şampiyonluğunu yaptığı sistem içinde kongrelerde kavga çıkması, Kurultayda reylerin dağılması normaldi. Mesele, toplantıdan sonra tarafların müşterek azim ve irade içinde çalışmasaydı. Ama, ortada hizip var ve bu hiziplerden kuvvetsizini Genel Merkez tutuyor diye kongre toplamamak!. İşte, buna imkân olmamak gerekirdi ve o yola sapmak prestiji inanılmaz şekilde azaltacaktı.

Üstelik, Kravatsız denilen hizbin pabucun pahalı olduğunu görünce son derece dikkatli, ihtiyatlı davranmasının da kaale alınması gerek bir faktör olduğu hususu geçen hafta içinde İstanbulda çok konuşulur bir mevzu haline geldi. Kongre yapılırsa, Kravatsızlara bağlı delegelerin Genel Merkezin politikasını benimsemiş şekilde rey kullanacakları ve yanlış ata oynamaktan vaz geçecekleri hususu açık şekilde ortaya çıktı. O halde, endişe edilecek ne vardı? Kongre pek âla toplanabilir, böylece Partinin çalışmaları sekteye uğramaz, İstanbul halkına da arzuladığı itimat ve emniyet verilebilirdi. Bunun güç tek tarafı yoktu ve asıl o yola sapmaktan çekinmek hatâların en büyüğüydü.

Nitekim, geçen hafta içinde bu fikir Genel Merkez dahil bir çok çevrede esaslı taraftar topladı. Tıpkı D.P. gibi "Hafıza-i beşerin nisyan ile malul olduğu" prensibi kabul edilebilirdi. Buna güvenerek bir takım Pyrrhus zaferleri dahi kazanmak mümkündü. Ama C.H.P. önümüzdeki seçimleri C.H.P.ye değil, tarafsız vatandaşlara güvenerek kazanmak yolundaydı ve bunun çaresi de C.H.P. nin D.P.den farklı bir parti olduğunu göstermekten ibaretti. Bunun yolu ise her halde, kongre toplamamak, Genel Merkez diktasına boyun eğmek, hele Ekrem Özden gibi damgalı kimseleri Müteşebbis Heyette tutmak değildi. Müteşebbis Heyeti İstanbulda bir tek ana mesele beklemektedir: İl Kongresini toplamak, seçimleri yapmak ve muhtemelen kısmı küllisi bugünkü çalışkan Müteşebbis Heyetin azalarından mürekkep bir normal heyeti işbaşına getirmek. Seçimleri, İstanbulda ancak bu

Ekrem Özden
Bir çıban

dört başı mamur normal heyet kazanma şansına maliktir ve o yola sapmamak gafletlerin en büyüğüdür.

Böylece, bu haftanın başında C.H. P.nin İstanbuldaki vaziyeti iki şıkka bağlı kalıyordu. Eğer Partiyi kendi şahsından fazla düşünüyorsa Ekrem Özdenin kendisine Müteşebbis Heyette verilen yeri derhal tahliyesi ve Müteşebbis Heyetin ilk iş olarak seçimlere gitmesi!

Dışişleri

Zorlu kaybetti

Geçen hafta içinde bir gün Resmi Gazetede çıkan bir kararname Hükümetin en nüfuzlu iki rüknü arasında aylardır devam eden bir çekişmenin -beklendiği gibi- daha kudretlisi tarafından kazanılmasıyla sona erdiğini gösterdi. Bu iki Bakan Başbakan Adnan Menderesle, en yakın ideal arkadaşı bakanlıklarüstü Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorludur. İhtilâf, Dışişleri Bakanının Dışişleri Bakanlığı Umumi Kâtipliğini ikiye bölme arzusundan ileri geliyordu. Zorlu Dışişleri Bakanı, Bakan Vekilliğinden kurtulup da senelerdir özlediği koltuğa asil olarak kurulunca Amerikan sistemine merak sarmıştı. İlk işlerinden biri, tıpkı Amerikan Dışişleri Bakanlığında olduğu gibi bir Plânlama Dairesi kurmak ve bu Dairenin başına -hattâ Umumî Kâtip Melih Esenbelin ve diğer bütün Daire Reislerinin muhalefetine rağmen- dürüst olduğu için geçimsiz tanınmış olan Bakanlığın en namuslu, en çalışkan ve en çok öğrenme isteklisi bir memurunu -Namık Yolgayı- Paris Büyükelçiliği Müsteşarlığından alıp bu yeni Dairenin başına geçirmek olmuştu. Gerçi Namık Yolga zorlu Bakanın Devlet işlerindeki nüfuzu için zaruri pratik işlerde hiçbir söz sahibi olmayacaktı, olması da beklenemezdi. Şüphesiz, Bakanlıkta pratik işlere akıl erdirmek bakımından çok daha büyük dehalardan geçilmiyordu. Fakat, Namık Yolga uzun vadeli inceleme ve plânlama işlerini yaparken, diğer Dairelerin iş sahalarına da el atacaktı ya! Buna tahammül edilemezdi. Fakat bu kadar dallanıp budaklanan milletlerarası münasebetler içinde, bir de tenkitçi ve hatâ bulucu Muhalefet karşısına dikilmişken, Bakanın asgarî birkaç ciddî adama ihtiyacı vardı; kimsenin sözünü dinlemedi ve Plânlama Dairesi kuruldu. Fakat arkadan Bakan bu derecede müsbet olmayan bir Amerikan taklitçiliğine daha girişti. İşler çok artmıştı; bir tek Umumî Kâtip bu işlere yetmiyordu; Bakanlığın bir siyasî, bir de iktisadî Umumî Kâtibe ihtiyacı vardı. Zaten Amerikada da Bakandan sonra bir alay Bakan Yardımcısı yok muydu? Bizde de iki tane Umumi Kâtip normal sayılmalıydı! Dışişleri Bakanı bu suretle, Umumî Kâtiplik makamının Bakanlık içindeki nüfuzunu kırmak ve ne olur ne olmaz kendisine rakip çıkabilecek kimseleri şimdiden daha tehlikesiz hâle getirmek istiyordu. Vaktiyle, Bakanlığı el altından idare ettiği sıralarda -gayet zeki, bilgili ve çalışkan olan- pek sevişmedikleri eski arkadaşı Muharrem Nuri Birgi Umumi Kâtip sıfatıyla Başbakanın gözüne girmişti de onu Londra Büyükelçiliğine atlatın-

Selim Sarper
Tehlikeli adam

caya kadar az mı çekmişti? Onu takiben Melih Esenbel de aynı rolü oynamaya kalkışmamış mıydı? Halbuki bu, Esenbelden hiç beklenilir şey değildi. Esenbeli, Washington Müsteşarlığından yıllar önce o getirmiş ve Milletlerarası Ekonomik İşler Dairesine Umum Müdür yapmıştı. Bakanlıktaki en emin adamı oydu. Hakkında Meclis Tahkikatı açıldığı o karanlık günlerde, Bakanlığının kulislerinden tamamen habersiz Köprülünün en fazla şiddet göstermeğe çalıştığı devirlerde bile, pek yüksek makamların da bilgisi altında onun Kızılırmaktaki evine kadar gelip işler hakkında ondan talimat alan, olup bitenden onu haberdar eden o Esenbel değil miydi? Fakat, işte o Esenbel, Başbakan tarafından bir az fazla sevilmek gibi büyük bir günah işlemişti. Bu günah işleneli beri Dışişleri Bakanlığı memurları, Umumi Katibin Bakan nezdindeki itibarının günden güne azaldığını gördüler. Hele iktisadi dairelerin pek açıkgöz reisleri -Semih Günver ile Oğuz Gökmen- ve İktisadi İşler Umumi Katip Muavini Hasan Işık, vaktiyle aynı unvanı taşımış olan Umumî Kâtibin bu sahalardaki -pek de olağanüstü sayılamayacak olan- bilgisinden istifade etmeğe hiç yanaşmıyorlar, bütün işlerini Bakanla doğrudan doğruya hallediyorlardı. Nihayet, Esenbel Washington Büyükelçiliğine gidiyordu. Şimdi Bakan, eski tatsız hâdiselerin tekerrürüne meydan vermeyecekti. Başbakan Umumi Kâtipliğe meşhur Büyükelçilerden -Birleşmiş Milletler mütehassısı- Selim Sarperin getirilmesini istiyordu. Bakan, fazlasiyle şahsiyet sahibi bir eski kıyım Büyükelçinin Umumî Katiplik makamına bütün prestijiyle kurulmasından pek memnun olamazdı. İşte, çare bulunmuştu: Sarper iktisadi işlerden ne anlardı ki? Ortada, Hasan Işık gibi büyük bir iktisatçı varken -büyük bir çalışkan olduğu doğrudur- Sarperin bu işlere karışması doğru olmazdı. Sarper Siyasi İşler Umumî Katibi, Işık da İktisadi İşler Umumi Katibi olurdu. Bu suretle, Bakanlıktaki Daire Reisi ve Umumi Kâtip Muavini enflâsyonundan sonra, bir de Umumi Kâtiplik enflâsyonu başlayacaktı. Zaten, Bakan dünyaca tanınmış bir enflâsyon eksperiydi ya! Fakat Bakanın plânları, Sarperin bu kombinezonu haysiyetine aykırı bulup reddetmesiyle suya düşüverdi. Sarper ayak diriyordu. "Ya ben de herkes gibi tam Kâtibi Umumî olurum veya hiç olmam!" diyordu. Gerçi, Bakanın Sarperin reddi karşısında adayı hazırdı: Büyükelçi Adnan Kural bu işi belki Sarperden de iyi başarır, üstelik Bakanın canını da sıkmazdı. Fakat, Başbakan illâ Sarperi istiyordu. Nitekim Sarper "tam" Kâtibi Umumî olarak tayin edildi. Şimdi, Sarperi yakından tanıyanların birbirlerine sordukları sual, ünlü Büyükelçinin Türkiyedeki seçim havasını yoklamak için gelip gelmediği ve eğer C.H.P. nin kazanacağından emin olursa, Türk Devlet adamları içinde en çok hürmet beslediği İnönünün partisinin listesinde yer alıp almayacağıdır.

Kıbrıs

Çuval!

Geçen hafta Çarşamba günü Lefkoşe gazetelerinin idarehanelerinde telefonların zili telâşlı telâşlı çalıyordu: Pek zarif Majestelerinin Sömürgeler Bakanlığı Parlâmento Müsteşarı Mr. Julian Amery, Vilâyet Konağında bir basın konferansı yapacak ve basına Başpiskopos Makarios ve Dr. Küçükle İngiliz üsleri meselesi hakkında yaptığı konuşmaların neticesini açıklayacaktı. Türk ve Rum gazeteciler aceleyle Vilâyet Konağına koştukları vakit, Kara Saat Alayına mensup bir ihtiram bölüğünün avluda yer aldığını ve Müsteşarın bavullarının bir jipe yüklendiğini gördüler. Basın konferansı yapılmayacaktı. Kıbrıslılarla İngiltere arasında üs meselesi hakkında bir uzlaşmaya varılamamıştı. Müsteşar Londraya dönmek üzereydi. Bütün bunlar olurken saat öğleden sonra biri çalıyordu.

Gazeteciler Mr. Amery'nin ağzından birkaç havadis koparmak için bekleşirlerken saat ikiye doğru, Müsteşarın hareketini geciktirdiği söylentisi çıktı ve birkaç dakika sonra da Kıbrıs Türk Cemaati Cumhurbaşkanı Dr. Küçükün, Türk Elçileri gibi Ayyıldızlı bayrağı taşıyan otomobilinin Vilâyet Konağına geldiği görüldü. Arabadan Türk Cemaati Cumhurbaşkanıyla Rum Cemaati Cumhurbaşkanı beraberce indiler ve Vali Sir Hugh Foot'un odasında bulunan Mr. Amery'ye mülâki oldular. Dört adam konuşmağa yeni başlamışlardı ki Vilâyet Hususi Kalem Müdürlüğü Lefkoşe Hava Meydanına gelecek olan Müsteşarın bavullarını taşıyan jipin derhâl geri dönmesi için meydan komutanına emir veriyor ve oda hizmetçilerine de Mr. Amery'nin yatağının tekrar hazırlanması bildiriliyordu. Konuşmalar saat üçe kadar sürdü. Saat üç iki Cumhurbaşkanı Vilâyet Konağını terkedip müşterek kabineleriyle danışmaya gittiler ve açlıktan ölmek üzere olan Mr. Amery de öğle yemeğine oturabildi. Mr. Amery yemeğini bitirmişti ki Dr. Küçükün tekrar Vilâyet Konağını şereflendirdiği görül-

Selwyn Lloyd
Dediğim dedik

Garanti Meselesi

Dışişleri Bakanlığı İkinci Daire Reisi unvanını taşıyan bir Hükümet temsilcisinin Büyük Millet Meclisi Dışişleri Komisyonunda, 5 Mart 1959 günü Türkiyeyle Amerika arasında imzalanan ikili garanti andlaşmasına, asla haiz olmadığı bir mânâ vermeğe kalkışmasından bu yana 12 gün geçmiş bulunuyor. (Bk. AKİS S: 289) Bu 12 gün içinde bu mesele, kimseyi iç işlerine karıştırmamağa azimli olan şerefli ve haysiyetli Türk Milletini şiddetle ilgilendirmeğe devam etmiştir.

Hâlen, Millet ve Milletin çoğunluğunu temsil eden Muhalefet, Dışişleri Bakanının Komisyon huzuruna çıkıp durumu açıklamasını beklemektedir. O zaman Türk Milleti de, Amerikalı dostlarımız da 12 Şubat 1960 günü Dışişleri Komisyonunda yapılan açıklamaların dosyasından habersiz ve hukuk bilgisi eksik bir yüksek memurun kırdığı pot mu, yoksa talimat üzerine bile bile verilmiş bir demeç mi olduğunu anlayacaktır. Mesele açıklanınca, elbette ki Türk Milletine de, Amerikan Hükümetine de bazı vazifeler düşecektir.

Amerikalı dostlarımıza düşen vazife, garanti andlaşmasının hakiki manasını tereddüde yer bırakmayacak bir şekilde açıklamaktır. Pakistanlılar, Hindistanla olan anlaşmazlıklarında bu andlaşmadan istifadeye kalkışacaklarını açıkladıkları vakit, Yeni - Delhideki Amerikan Büyükelçisi Amerikan garantisinin Hindistana karşı olmadığını ilân edecek kadar Hint Milletine karşı hürmet göstermişti. Bakalım, lüzum hâsıl olursa, Amerikalı dostlarımız nötralist bir millete karşı gösterdikleri hürmeti, hiçbir vakit iç işlerine karışmağı düşünmediklerini açıklamak suretiyle müttefik Türk Milletine karşı da gösterebilecekler midir?

AKİS, bu sayısında, Dışişleri Bakanlığının pek karışık olduğu anlaşılan arşivlerinde bulunmayan veya bu Bakanlık Daire Reislerinin araştırıp okumağa lüzum görmedikleri veyahut okuyup da manâsını çözemedikleri bazı önemli metinleri, bu zevata kolaylık olsun diye sütunlarına dercetmeğe karar vermiştir.

Garanti Andlaşmasının 1 inci maddesi şöyledir: "Türk Hükümeti tecavüze karşı mukavemete kararlıdır. Türkiyeye karşı bir tecavüz vukuunda Türk Hükümetinin talebi üzerine Amerika Birleşik Devletleri Türkiyeye yardım etmek maksadiyle, Amerikan Anayasasına uygun olarak ve Ortadoğuda Barış ve İstikrarın Muhafazasına Dair Müşterek Kararda derpiş edildiği tarzda, silâhlı kuvvetlerin kullanılması da dâhil olmak üzere, karşılıklı olarak mutabık kalınacak şekilde münasip olan tedbirleri alacaktır."

Andlaşmanın Dibaçesinin 4 üncü bendi şöyledir: " (Türkiye Hükümeti ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti), Karşılıklı İşbirliği Paktının (CENTO) üyelerinin bu Deklârasyonu yaparken -28 Temmuz 1958 tarihli Londra Deklârasyonu- müşterek emniyetlerini korumak ve dolaysız veya dolaylı tecavüze karşı mukavemet etmek hususundaki azimlerini belirtmiş olduklarını teyit ederek..."

Andlaşmanın Dibaçesinin 6 ncı bendi de şöyledir: " (Türkiye Hükümeti ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti), Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 51 inci maddesi gereğince emniyet ve savunmaları için işbirliğinde bulunma haklarını belirterek..."

Yukarıya dercettiğimiz metinlerde atıfta bulunulan diğer metinler ise şunlardır:

Ortadoğuda Barış ve İstikrarın Muhafazasına dair Müşterek Karar, Amerikan Kongresinin Ayan ve Temsilciler Meclisi tarafından değiştirilerek kabul edilen ve 9 Mart 1958 de Başkan tarafından imzalanarak yürürlüğe giren Eisenhower Doktrini adıyla maruf bir Amerikan Kanunudur. Bu Kanunun ilgili maddesinde aynen şöyle denmektedir: "Amerika Birleşik Devletleri, Ortadoğu milletlerinin bağımsızlık ve bütünlüklerinin korunmasını, milli menfaatleri ve dünya barışı bakımından hayati sayar. Bu maksatla, bu husustaki lüzum Başkan tarafından tesbit edildiğinde, Amerika Birleşik Devletleri, milletlerarası komünizmin kontrolü altında bulunan herhangi bir memleket tarafından silahlı tecavüze maruz kalan herhangi bir milletin veya milletler topluluğunun talebi üzerine ona yardım etmek için silahlı kuvvetlerini kullanmağa amadedir; meğer ki silâhlı kuvvetlerin istimali, Amerika Birleşik Devletlerinin milletlerarası anlaşmalarla yüklendiği vecibelere ve Birleşmiş Milletler Andlaşmasına uygun ola."

28 Temmuz 1958 Londra Deklarasyonunda, CENTO üyeleri, Türkiye, İran, Pakistan ve İngiltere ile CENTO üyesi olmayan Birleşik Amerika, Deklarasyonun 1 nci maddesinin son cümlesinde şu hususları ilan etmişlerdir: " (Londradaki Bakanlar seviyesindeki toplantıya katılan Bağdat Paktı üyeleri), müşterek emniyetlerini muhafaza ve dolaysız veya dolaylı tecavüze karşı mukavemet etmek hususundaki azimlerini ilan ederler."

Aynı Deklarasyonun 4 üncü maddesi de şöyledir: "Bağdatta 24 Şubat 1955 te imzalanan Karşılıklı İşbirliği Paktının (Bağdat Paktı) 1 inci maddesi, Akit Tarafların, emniyet ve savunmaları için işbirliği yapmalarını ve bu işbirliğini kuvveden fiile çıkarmak için almak hususunda mutabık kalacakları tedbirlerin husus anlaşmalara mevzu teşkil edebileceğini derpiş etmiştir. Buna muvazi olarak, Birleşik Amerika, dünya barışının menfaati uğruna ve Kongrenin mevcut iznine uygun olarak, emniyet ve savunmaları için bu Deklarasyonu yapmış olan milletlerle işbirliği yapmak hususunda mutabık olup bu işbirliğini kuvveden fiile çıkarmak maksadıyla en kısa zaman zarfında anlaşmalar akdedecektir." Burada bahse konu "Kongrenin mevcut izni" Eisenhower Doktrini ile askeri malzeme yardımı ve iktisadi yardıma dair Amerikan kanunlarıdır.

Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 51 inci maddesi de şöyledir: "İşbu Anayasanın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin silahlı bir saldırmaya hedef olması halinde, Güvenlik Meclisi, milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazası için lüzumlu tedbirleri alıncaya kadar, tabii olan münferit veya müşterek meşru müdafaa hakkına halel getirmez."

Bu metinleri okuyacak AKİS okuyucularının, Türk - Amerikan andlaşmasının derpiş ettiği "dolaysız veya dolaylı tecavüz" hallerinin muhakkak surette "silahlı" olması gerektiğini anlayacaklarından şüphe etmiyoruz. Çünkü, garanti andlaşmasının yaptığı bütün atıflar neticede dönüp dolaşıp Eisenhower Doktrini ile Birleşmiş Milletler Anayasasının 51 inci maddesi üzerinde düğümlemektedir. Bu metinler ise, sadece "silâhlı tecavüz" hallerini derpiş etmişlerdir. AKİS okuyucuları için bunu anlamak zor olmayacaktır. Darısı Dışişleri Bakanlığının başına...

dü. Birkaç dakika sonra da siyah cübbeli öbür Cumhurbaşkanı kendisini takip attı. Bu sefer tam dört saat konuşuldu. Saat sekizi geçiyordu ki dört adam odanın kapısında göründüler. Mr. Amery, derhal Londraya döneceğini açıkladı ve Daily Express ve Daily Telegraph muhabirleriyle kısa bir konuşmadan sonra bir basın tebliği yazmak üzere odaya çekildi. Saat dokuzda bir İngiliz askeri COMET'i Mr. Julian Amery'yi Londraya götürüyordu. Anlaşma olmamıştı. Gerçi, Başpiskopos gazetecilere yeni müzakereler için kapının kapanmadığını bildiriyordu ama, çıkmazdan nasıl çıkılacağını o anda bilen hiç kimse yoktu.

Hizaya gel!

Bunların başında Türk Cemaati Cumhurbaşkanı Dr. Fazıl Küçük geliyordu. Dr. Küçük, Kıbrıs işlerine karıştığından beri ilk defa Türk Hükümetinin iznini almadan kendi kendisine bir takım işlere girişmiş ve bir aralık üs meselesini halledeceğini sanmıştı. Eh! Doğrusu, bu zahmete değerdi. İngiltere Dışişleri Bakanı Mr. Selwyn Lloyd gibi tecrübeli bir devlet adamı bile, şu üs meselesi müzakeresi kadar kendisini terleten bir müzakere görmediğini söylememiş miydi? Şimdi, eğer Dr. Küçük üs meselesini hâllederse, belki de önümüzdeki Zirve Konferansında bile tecrübesinden istifade edilmesini sağlayacak derecede milletlerarası şöhret ve itibara erişmiş olacaktı! Üstelik, artık işler uzamıştı. Türk Cemaati onu Cumhurbaşkanlığına seçmişti. 19 Şubatta "Cumhurbaşkanlığı tahtı"na oturacakken, cülus 19 Marta kalmıştı; şimdi ise, işler çıkmaz ayın son çarşambasına kalacağa benziyordu. Ne yapıp edip bu işi halletmek lâzımdı.

Dr. Küçük, bu düşüncelerin ışığı altında sevgili meslekdaşı -o da Cumhurbaşkanıdır- Başpiskopos Cenaplarını da, Pek Zarif Majestelerinin Sömürgeler Bakanlığı Parlamento Müsteşarını da memnun edecek bir formül ortaya attı: İngilizler 121 mil karelik bir üs bölgesi istiyorlardı ya! Bunun 60 milkaresi kendi hâkimiyetleri altında olurdu, geri kalan 61 mil karesi ise Kıbrıs hakimiyeti altında kalır, fakat bu kısımda İngilizlere askeri tesisler bulundurmak hakkı verilirdi. Dr. Küçük, bu formülün her iki tarafça da derhal kabul edileceğinden adeta emindi. Fakat, evdeki pazar çarşıya uymadı. Başpiskopos inat etti. 36 mil kareden fazlasına razı olmuyordu. Mr. Amery de, İngilterenin artık bir adım bile geri gitmeyeceğini tam bir açıklıkla bildirdi. Nitekim, aynı şeyi İngiliz Dış işleri Bakanı Selwyn Lloyd'la Savunma Bakanı Watkinson da Avam Kamarasında tekrarlayacaklardı. Bu bir teknik meseleydi, 121 mil kare askeri tesisler için zaruriydi. Bunların İngiliz hâkimiyeti altında olması ise, İngilterenin -Seylânda olduğu gibi- oradan bir gün kovulmamak için elzemdi.

Dr. Küçükün hülyaları sönüverdi. Tahta çıkacağı gün yine mi geciktirilecekti? Buna muhakkak mâni olmak lâzımdı. Başpiskopos Cenapları da kendisini çok kuvvetli hissediyordu. Kıbrıs halkı -Türkü, Rumuardındaydı. İngiliz Muhalefeti ile bağımsız basını da ondan yanaydı. İki ahbap çavuşlar, kendi başlarına bağımsızlık ilân etseler, kimin ne diyeceği olurdu ki? Hem, tam o sırada, Adanın Anayasası Lausanne'da Prof. Erim, Prof. Tatsos ve Prof. Bridel tarafından parafe edilmişti. O hâlde, herşey hazırdı. Ama iş "İleri!" emrini vermeğe geldiği zaman herşey karıştı. İngiliz Hükümeti, Kıbrısın bağımsızlığını kazanabilmesi için İngiliz Parlamentosunun bir kanun çıkarmasının zaruri olduğunu nazikâne hatırlatıyordu. Başpiskopos Cenapları yüzünden bu iş artık 19 Marta da yetişemeyecekti. Ayrıca, İngiliz Hükümeti, Ankara ve Atina Hükümetlerinin de bu işteki tutumlarından pek memnun değildi. Hiç kimse Başpiskoposu kırmak istemiyordu. İyi ama, artık Başpiskoposa da sabrın hududunu çoktan aştığını hep beraber bildirmenin zamanı gelmemiş miydi? Türk Hükümeti, Ankaradaki İngiliz Büyük Elçisi Sir James Burrows'un delilleri karşısında, zaten içinde yer eden endişesini tutamadı ve ertesi günü ZAFER gazetesi, İngiliz taleplerinin tamamen yerinde olduğunu bildirir -Hariciyeden mülhem- imzasız bir yazıyı birinci sayfasına çerçeve içinde yerleştirdi. Aynı zamanda, Lefkoşedeki Türk Başkonsolosu Vecdi Türel Dr. Küçüke Türk Hükümetinin talimatını iletiyordu. Dr. Küçükün kendi başına giriştiği ilk ve son teşebbüs, işte böyle sona erdi.

Şimdi, iş gene sabıra kalıyordu!

Tevazu !

Muhakkak ki tevazu, bütün hasletlerin en mükemmellerinden biridir. Hele mütevazi devlet adamlarına rastlamak bugünlerde büyük bir talih eseri sayılmaktadır. Bu tip devlet adamlarından biri de Kıbrısın Cumhurbaşkanı Yardımcısı Dr. Fazıl Küçüktür. Dr. Fazıl Küçük pek hayran kaldığı bazı ağabeylerinden ilham alarak kendisine Kıbrıs Türk camiası içinde bir nevi evliyalık atfettirmekte, "Kurtarıcı" lığından, "Yapıcı"lığından, "Güneş"liğinden, "Ay"lığından bahseden şiirler yazdırtarak bunları gazetesinde neşrettirmektedir.

Fakat Dr. Küçük tarafından Londrada Türkçe olarak çıkartılan bir gazete bu hususta ağabeyleri bile hasetten çatlatacak bir rekor kırmış bulunuyor. Gazetenin ilan ettiğine göre müstakbel Kıbrıs bayrağının ortasına konan "K" harfi, Küçük adından gelmektedir ve bu yüzden Kıbrıs Cumhuriyeti Türkiyeye, Yunanistana nazaran daha yakın olacaktır!

Böyle bir habere -yani bir gazetenin bunu yazabileceği haberine- inanmak hakikaten güç olduğundan AKİS okuyucuları aşağıda bu parlak fikrin kâşifi gazetenin bir klişesini görecek ve hayli eğleneceklerdir.

Kıbrıs Bayrağının Şekli:
Liderimizin İsmi Kıbrısa Bayrak Oluyor
— Hususî Muhabirimiz Lefkoşadan bildiriyor —

Kıbrısta çıkan Türk Sesi gazetesinin kupürü

İnanılmaz hikâye

B A S I N

Rejim

Şiddet denen ejder

(Kapaktaki politikacı)

Mavi gözleri kristal parçaları gibi parlayan ve yarım asırlık hayatı arkasına atmış adam hışımla, "Gazetecilerin objektifi külotumun içinde" diye yüksek perdeden konuştu. Bu vaziyetten son derece rahatsız olduğunu hissetmemek imkânsızdı. Hâdise geçen haftanın sonunda bir gün fifaM^; Maltepe semtinde Özveren sokaktaki tabelâsı sökülmüş ve genişçe bir avlunun içinde heybetli bir manzara arzeden san renkli apartmanın ikinci katında ve 4 numaralı dairesinde cereyan ediyordu. Çenesinin eti ileriye doğru fışkırmış, sol yanağındaki Antep çıbanı izi sinek kaydı traşıyla pek az tenakuz teşkil eden adam, gerdanı sarkmaya başlamış olmasına rağmen güzeldi. İki sıra inci gibi dişleri vardı. Tepesinden bir hayli gerilere kadar açılmış ve kırlaşmıya başlamış yumuşak saçları kumraldı. Mahir bir terzinin elinden çıkmış mavi kumaştan pötikare kruvaze bir elbise giymişti. Naylon çoraplarıyla asorti ve gri rengin hakim olduğu emprime bir kravat takmıştı. Küçük ayaklarında siyah deriden mamul, tek kösele ve yüksek topuklu zarif bir çift iskarpin bulunan bu orta boylu, etine dolgun adamın adı Mükerrem Saroldu.

İktidar nimetlerinden, ikbal zevklerinden mahrum olmak kâbusunun D.P. lilerin yeniden yakasına yapıştığı bu genel seçimler arifesinde, 1954 ten itibaren alınmış bunaltıcı tedbirlerin dahi Basınımızı tanzime kâfi gelmediği fikri canlanınca, Başbakanın eski ideal arkadaşı -son günlerde yıldızı gene parlamıya başlıyordu- politika sahnesinde belirmiş ve günün adamı haline gelivermişti. Şimdi Dr. Sarol "matbuat hürriyetinin korkunç derecede suiistimali" yavesinin bayraktarlığını, yeni menedici veya mevcut hükümleri daha da şiddetlendirici mevzuata olan sözüm ona ihtiyacın müdafiliğini yapıyordu. Orada burada, D.P. yüksek çevrelerinde ve Bütçe Encümeninde zaman zaman İktidarların neden basına karşı kaşlarını çatması gerektiğinin sebeplerini anlatmak için insanüstü gayretler sarfediyordu. Bütçe bu haftanın sonunda Encümenden B.M.M. ye intikal ettiği zaman Dr. Sarol, koltuğunun altında kalın bir dosya teşkil edecek ve gazete kupürlerinden derlenmiş bir senaryoyu Umumî Heyete arzedecektir. Teatral jestlerle bütün talâkatını kullanarak "matbuat hürriyetinin korkunç derecede suiistimali"nin şeref ve haysiyetleri nasıl tedhiş altında tuttuğunu isbata kalkışacaktır.

Manşetlere terfi

Eski ideal arkadaşının adı, gazete manşetlerine geçen hafta içinde yükseldi. Haftanın başında bazı D.P. milletvekilleri büyük İstanbul gazetelerinin Ankaradaki bürolarına telefon ederek muhabirlerin kulaklarına mühim bir haber fısıldadılar. Haber mühimdi, ama eski ve meşhur bir hikâyenin beklendiği üzere yeniden ortaya atılmasından ibaret olduğu için sürpriz tesiri yaratmadı. Buna rağmen, gene de İstanbul gazetelerinin manşetlerini işgal etmekten geri kalmadı. "Mücerred yalan haber" kanun tasarısı bir yıl önce atıldığı raftan, tozu titizlikle silinerek indirilmiş ve tekrar kaleme alınmıştı. Neşir yoluyla veya radyoyla, yahut toplantılarda işlenen bazı cürümler hakkındaki 6334 sayılı kanunun 6732 sayılı kanunla muaddel 3. maddesine bir fıkra ekleniyordu. "Yalan havadis, haber veya bu mahiyetteki vesika, resim ve yazıların neşri; havadis veya varakların veya vesika, resim yahut başkalarına ait beyan, mütalea, yazı ve muamelelerin tahrifi suretiyle neşri tüllerinde, umumi veya hususi bir zararın doğması mümkün olabilirse "kanuna mesuller 6 aydan 2 seneye kadar hapis ve 5,000 liradan aşağı olmamak üzere para cezasıyla tecziye olunacaktı. Kanun tasarısını hazırlayanlar, D.P. lilerin değil kabulünü, hatta adını ağza almayı dahi bir prensibin ihlâli mahiyetinde telâkki ettikleri ispat hakkının, metnin ruhunda mündemiç bulunduğunu ileri sürüyorlardı. Böylece "şeref ve haysiyetlere tecavüz" konusunda tanınmayan ispat hakkı, "mücerret yalan haber" bahis mevzuu olunca dolayısıyla veriliyordu. Yani hakim "yalan" veya "tahrif"in

Dr. Mükerrem Sarol
En manalı pozu

Menderes - Sarol - Oral
Benzeyenler buluşurlar!

mevcut olup olmadığım "umumi veya hususi bir zarar"ın doğmasının mümkün olup olmayacağını takdir edecekti. Tabii gerekirse hakim, gazeteciye iddiasının "yalan" veya "tahrif" olmadığını ispat için hak tanıyacaktı!

Tasarı, Basın çevrelerinde dehşet uyandırdı. Gazeteci hapsetmek için keşfedilen muğlak tedbirlere böylece bir yenisi ekleniyordu. Bundan böyle, mesela Menderesi orada burada karşıladığı iddia olunan kalabalıklar hakkında hususi bir tahmin yapmak imkansız olacak, mutlaka A.A. nın pohpohlayıcı üslûbuna uymak gerekecekti. Buna mukabil İnönüyü karşılayan kalabalıkları valilerin gözüyle görmek şart olacaktı. -Konya valisi Keleşoğlu resmi beyanat yaparak İnönüyü Konyada iki bin kişinin karşıladığını göğsünü gere gere bildirmemiş miydi?- Hele nutkunu söylerken bir an durup ensesini kaşıdığı yazıya "mahalli renk" vermek için bildirilen Efendi, sonradan bunu inkar eder ve "Hayır, ben böyle bir harekette bulunmadım" derse bir "yalan" ile mi karşılaşılmış olacaktı? Eğer öyleyse, hakim için bir "umumi veya hususi zarar" bulmak işten bile değildir. Pek âla "Efendinin uyuz hastalığından mustarip olduğu zehabı doğmuştur" kanaatına varılabilir. Bunların dışında "nutuk hülâsaları"nın "nutuk tahrifi"ne olan mesafesinin pek kısa sayılabileceği herkesin malûmudur.

İşte, Dr. Mükerrem Sarolun adı geçen hafta içinde Basına karşı yeniden düşünülen bu nevi tedbirlerin şampiyonu ve filozofu olarak manşetlerde arzı endam etti. Zira D.P. içinde Basından en ziyade şikayetçi olanların başını bir defa da -arkadaşlarının tabiriyle- "Doktor" çekiyordu.

Dost mu, düşman mı?

Adı bu şekilde manşetlere geçerken "Haftanın Adamı", geçen haftanın son günü tabelası sökülmüş sarı renkli apartmanın 4 numaralı dairesinde Basın mevzuundaki fikirlerini açık açık anlatmaktan çekinmedi. Başbakanın son derece zeki olan emin ve mutemet arkadaşı, dedikoduları önlemek maksadıyla üzerinde "Sarol Apt." ibaresi bulunan tabelâyı indirtmişti. Fakat tabelânın izini farkedebilmek için, bir atmacanınki kadar keskin gözlere sahip olmağa lüzum yoktu.

Dr. Sarol, dar ve içine pek fazla eşya tıkıştırılmış bir salonda, rahat bir koltuğa gömülmüştü. Yeşil rengin hakim olduğu duvarlar, eski Türk motifleriyle bezenmişti. Zeminde, iyi cins iki küçük ve bir büyük halı vardı. Salonun orasına burasına serpiştirilmiş koltuklar. Dr. Sarolun oturduğu koltuk gibi rahat ve zarifti. Camları örten krem renkli perdelerin arkasındaki salon loş ve ılıktı. Dr. Sarolun tam karşısında, ceviz bir sehpanın üzerinde iri bir radyo duruyordu. Sağında da nikelâjı pırıl pırıl ve üzerinde yerli yabancı envai tür lü alkollü içkilerin ve şık kadehlerin bulunduğu tekerlekli bir Amerikan Bar dikkati çekiyordu. Yerde, gelişigüzel bırakılmış bir tel sepet içinde yün yumakları ve örgü şişleri arasolu piyano nağmeleri süzülüyordu.

İşte bu dekor içinde "Haftanın Adamı" tumturaklı bir belagatle, Basın Hürriyetiyle alâkalı dikkate değer fikir ve görüşlerini sıraladı. Eğer düşerse, matbaa sahibi bir adam olarak gazetecilik yapacağını açıkladıktan sonra "Basının düşmanı değil, dostuyum" dedi. İlâve ettiklerine göre, basının başına belâlar hürriyetlerin hüsnüistimal edilmemesinden dolayı geliyordu. Basın meselesinin ele alınmasındaki tahrik unsu-

Sarol Bölükbaşı ile birlikte
Mükemmel arabulucu

sında bir Zafer ve Zeki Mürenin kapağını süslediği AKİS'in son sayısı görülüyordu. Dr. Sarol, böyle bir dekor içinde, tam üç saat konuştu. Oturduğu yerden kendisine çok yakışan çevik jestler ve mimiklerle, bazen taklitler de yaparak daldan dala sıçrıyor, Basın hürriyeti ve Politika konularındaki görüşlerini dile getiriyordu. Fikirlerini, hedefini bulan oklar zanneder bir hali vardı. Bu sırada bir odadan, müzik dersleri alan küçük kız yeğeninin çıkardığı falru, "Matbuat Hürriyetinin korkunç derecede suiistimali"ydi. İçtimai bir ahenk kurmak lâzımdı. "Tercüman-ı Ahval" ile başlıyan Türkiyedeki opinyon gazeteciliğinin mazisi yüz yıl geriye zor giderdi. Tam dört asır, Türk Basınının takvimi kopmamış ve akrep ile yelkovanı yürümemişti. Şimdi nasıl olur da, İngiltere ayarında bir Basın Hürriyetini talepte hak görülürdü?

Dr. Sarol, Basının en fazla uğraştığı adam olduğunu söyledi. Ama ge-

ne kendisi ve D.P. İktidarı, Basına değer vermişler, müsamaha göstermişlerdi. 1950 yılından itibaren matbuatımızın modern makinelerle teçhizi gayesiyle, dış tediye sıkıntılarımızın hüküm sürdüğü devirler dahil 100 milyon dolar harcanmıştı. İşte iyi niyet buna denirdi. Ama Basın böyle bir teveccühe lâyık olabilmiş miydi? Zaten, bir tabip röntgen ekranının arkasına koyduğu bir uzviyetin teferruatını nasıl görürse, Dr. Sarol da "gazeteci arkadaşlar"ının iç yüzünü o kadar mükemmel bilirdi. Heyecandan çehresi kızaran Dr. Sarol birdenbire irkilerek, "Sonuna kadar, canımı dişime takarak ve ömrümün vefa ettiği kadar böyle bir Basın Hürriyeti anlayışı ile mücadele edeceğim" diye and içenlere has edayla sesini yükseltti. Arkasından da hiddet ve kinle "Bende, hele Başvekilde ne mektuplar var! Bunlar neşredilse, gazete patronları birbirlerini öldürürler" dedi.

Böylece, gazete patronlarının ne mal olduklarını bildiğini söyleyen Dr. Sarolu, gönül, Ahmet Emin Yalmanın duymasını istiyordu. O Yalman, ki, Sarol, gözden düşmüş olduğu günlerde ziyaret etmiş ve Basın Hürriyeti, Demokrasi, hatta Menderes hakkında bugün söylediklerinden bambaşka şeyler söylemiş, bambaşka fikirler savunmuş, saf Vatan başyazarına bir hürriyet havarisi gibi gözükmesini bilmişti!

Faşizme hayranlık

Fakat Demokrat İktidarın "Basın Filozofu" seçimlerin arifesinde oklarını sadece "Yalan Haber" ile "Gazete Patronları"na tevcih etmekle kalmadı. Basın mevzuunda bir sistem kurmak istiyordu, Hakikaten Demokrasi motorumuzun artık iyiden iyiye teklemeğe başladığı şu son günlerde senelerdir bir tehdit vasıtası olarak ileri sürüle sürüle yıpranan ve "Mücerret yalan haber" hikâyesinden, daha kadim bir proje, nisbeten uzun vadeli bir fikir olarak İktidar yüksek çevrelerinde yeniden taraftar toplamıya başladı. Türk Basımın Faşist İtalya ve Nazi Almanyası Basınına benzetecek proje, bizde 1946 da kaldırılan Basın Birliğine mümasil bir "Meslek Zabıtası" kurulmasını derpiş ediyordu. Bu projeyi Bütçe Encümeninde Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı bütçesi müzakere edilirken, tekrar gözdeliğe yükseldiği için hemen hemen her gün Başbakan tarafından kabul edilen Dr. Sarol Hükümete bir tavsiye kisvesi altında sunarak işi resmiyete döktü. Fakat fikir işçilerini "patronun pençeyi kahrından kurtarmak" gibi sureti haktan bir esbabı mucibeyle ecirlerin desteğini tilki kurnazlığı göstererek sağlamak azminin gizli bulunduğu proje, teferruatı daha iyice belirmeden çeşitli tepkilere yol açtı. Münfesih Basın Birliğinin Başkanı ve Dünyanın Fatih Rıfkı Atayı "Gazetemizi kapar gideriz" derken, İktidarın alkış tutucularından Tercümanın mistik fıkracısı ve Peyami Safanın silâh arkadaşı Kadircan Kaflı, "Bana bu fikir çok münasip göründü" şeklinde mütalaa beyan ediyordu. "Meslek Zabıtası" vazifesini görecek teşekküle her gazete aza olmağa mecbur tutulacaktı. Baro, Tabip veya Mühendis Odalarını andıracak "Basın Zabıtası", gazetecilerden meydana gelecekti. Hapis veya para değil, tenbih, tekdir ve tard cezaları verecekti.

Dış görünüş itibariyle pek cazip zannedilebilecek proje, her ne ad altında olursa olsun "Meslek Zabıtası" vazifesini ifa edecek teşekkül, ekseriyetteki ve D.P. ye sımsıkı sarılmış küçük besleme gazetelerin İdare Heyeti veya Haysiyet Divanını kolaylıkla kontrol altına alma ihtimali düşünülünce, bütün cilasını kaybetmektedir. Böyle bir ihtimalin gözden uzak tutulamayacağı, hatta yüzde yüz tahakkuk edeceği Gazete Sahipleri Sendikasının, resmi ilân muştasının

Mükerrem Sarol gözlükle
Stil: Menderes

heybetli gölgesi altında tir tir titreyerek Milletlerarası Basın Enstitüsünü telin içip bir tebliğ yayınlaması hadisesinde bal gibi anlaşılmıştır.

"Sarol Raporu"nda, bizzat İktidarın Başının Basın Hürriyeti mevzuundaki daha bir çok parlak ve dahiyane fikirleri, "Hükümete tavsiyeler" kılığı ile ifadesini buluyordu. Meselâ bunların arasında Dışişleri Bakanlığının ve Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğünün hadisenin dış mıünasebetlerimize tesiri bakımından yabancı muhabirler mevzuunda daha fazla hassasiyetle durmaları temennisi de mevcuttu.

Edirne milletvekili geçen hatta içinde evinde bir ruh haletinden diğerine geçerek konuşurken, arada sırada duman rengi çerçeveli hipermetrop gözlüğünü takarak bu "Sarol Raporu"ndan parçalar okudu. Hiddetinin yatıştığı bir anda, Türkiyenin Pierre Lazareff'i olmağa özendiğini de anlattı. Bir hizmet olsun diye içtimai, felsefi ve iktisadi bir eser hazıklamakta olduğunu açıklarken yüzü tekrar aydınlandı. 200 - 250 sahife tutacağını tahmin ettiği kitabının adını da koymuştu: "Cumhuriyet ve Demokrasi Devrimizde Matbuat Hürriyeti." Eser, matbuat hürriyetinin memleketimizde ne nisbette suiistimal edildiğini hikâye edecekti. Dr. Sarol, Türk gazetecilerinin kitabından çok istifade edecekleri kanaatindeydi. Zaten kendisi de 1945 ten sonra tıbbı bir kenara bırakmış, kendisini siyasi, içtimai, hukuki ve felsefi ilimlere vermişti.

Şampiyonun hayatı

Şurası bir hakikattir ki, Dr. Mükerrem Sarol, Bayar ve Menderesten sonra kendi karakterinin damgasını Demokrat İktidara en ziyade kuvvetle vuran üçüncü adamdır. Bu İktidar içinde daima kudret sahibi, hatta söz sahibi olmamıştır. Başına, kazalar bile gelmiştir. Ama, Demokrat İktidar için yarın Tarih yazarları bir sembol ararlarsa bunu Dr. Sarolun şahsında her bakımdan bulacaklardır. Bunun bir sebebi, Dr. Sarolun karakterinin Demokrat İktidarın "Kuvvetli Adam"ı Menderesin karakterine şayanı hayret derecede benzemesidir.

Mükerrem Sarol 1945 de vefat eden ve hakiki bir namus, dürüstlük, fazilet sembolü olan General Osman Nuri Sarolun oğludur. 1909 da, babasının vazife ile bulunduğu Lübnanın Trablusşam şehrinde dünyaya gelmiştir. Bütün ailesi, aslında Gedizlidir. Mükerrem, Sarollar arasında mesleği askerlik olmayan yegane erkektir. Dördü kız olan beş kardeşin en büyüğüdür. Dört kız arasında büyümüş olması tabiatına bilinen inceliği ver-

miştir. Bir dayısı, Şamda kalmış ve profesörlük yapmıştır. Meşhur otomobilini hediye eden alicenap akrabası, halen emekliye ayrılmış olan işte bu dayıdır. Lise, orta ve ilk tahsillerini babası ile birlikte dolaştığı Adana, Kozan, Burdur, Kayseri, Antalya ve İstanbulda yapmıştır. Kuleli Askeri lisesinden mezun olunca babası tazminatını ödeyerek kendisini askeri hayattan çekip almış, Mükerremi 1927 de İstanbul Tıb Fakültesine yazdırmıştır. Dr. Sarol, Darülfününun 1933 teki son mezunlarındandır. Tıbbiye, talebesi iken erkek arkadaşları ile genç Mükerreme sık sık balolarda rastlanmıştır. Arkadaşları arasında bir çokları Mükerreme pek candan ve yakından bağlanmışlardır. Sarol fedakar ve arkadaş canlısıdır.

Sarolun meşhur Türk Sesi gazetesi
Dertlerin kaynağı

Trampet gürültüleri

Mükerrem Sarol Tıb Fakültesinden mezun olunca, bir pratisyen doktor sıfatıyla Yozgatın Sorgun kazasına Hükümet Tabibi olarak tayin edildi. Bir sene sonra da, Yozgat Vilâyeti hesabına Almanyaya ihtisas yapmağa gönderildi. Zaten Mükerrem daha Tıbbiye ögrencisiyken ailesinin maddi durumu müsait olmadığı için, devlet kasabına okumak üzere imtihana girmiş ve Talebe Yurduna kabul edilmişti. Öyle parlak bir talebe değildi ama, sınıflarını geçmesini beceriyordu. Dr. Sarol, İkinci Dünya Harbinin arifesinde Almanyanın Berlin, Hamburg ve Bremen şehirlerinde dört seneye yakın bir müddet kaldı. O zamanki militarist Nazi Almanyasının, Dr. Sarolun üzerindeki tesirleri büyük oldu. Muharip Nazi mızıkalarındaki trampet gürültüleri, marşlar, uygun adımla yürüyen disiplinli askerlerin sert ve muntazam ayak sesleri kız kardeşler arasında yetişen Dr. Sarolu kelimenin tam manasıyla büyüledi. Mükerrem Sarola Yozgat Vilâyeti ayda 250, babası ise 50 lira gönderiyordu. 1934 - 38 arasında 25 kuruş bir Doyçemarka tekabül ediyordu. Hatta bazen bir Doyçemark 18 kuruşa kadar düşüyordu. Böylece, Türk parasının bugünkü satınalma gücüyle Dr. Sarolun eline o zaman ayda 10 -15 bin lira geçiyordu. Genç doktor silâh şakırtılarının kulakları tırmaladığı Nasyonal Sosyalist Almanyada, son derece rahat ve müreffeh bir hayat sürdü. Dr. Sarol Yozgata döndüğünde, "Nisaiye Mütehassısı" unvanını taşıyordu. Şimdi evinde bulunan eşyanın büyük bir kısmını, Almanyadan beraberinde getirmişti.

Dr. Sarolun 1941 de Aydın Memleket Hastahanesi Nisaiye Mütehassıslığına ve Doğumevi Başhekim ve Nısaiye Mütehassıslığına tayin edilmesi, hayatında dönüm noktası teşkil etti. Hayatının istikameti orada değişti, politika hayatına Aydında atıldı. Aslında Sarolun ideali, kariyer akademike intisaptı. Fakat idealinin gerçekleşmemeşi, hem kendisi, hem memleket için hakikaten büyük talihsizlik oldu. Orada C.H.P. nin Aydın milletvekili Adnan Menderesle ve Aydın C.H.P. İl Başkanı Ethem Menderesle tanıştı. Bu üç kişi, meşreplerindeki benzerlik dolayısıyla kısa zamanda sacayağı teşkil etti. Dr. Sarol, kendisini Burdura tayin eden devrin Sağlık Bakanı Dr. Sadi Konuk ile münakaşadan sonra, haksızlığa uğradığını zannederek 1945 yılında devlet hizmetinden çekildi. Demokrasi inkılâbının başlamasıyla, artık serbest çalışan Dr. Sarol, kendisini politika girdabının içinde buldu. Zaten daha önceden ufak ufak politika yapmağı da ihmal etmemişti. Demokrat Parti Ankarada kurulurken, Ethem Menderes ve Dr. Sarol da Aydında teşkilâtlandılar. İlk Müteşebbis İdare Heyetinde Ethem Menderes İl Başkanı, Dr. Sarol da İkinci Başkan oldu.

"Uğrunda ölünecek adam"

Dr. Sarol, ifadesine göre, daha bir C.H.P. milletvekili iken dahi Menderese "büyük bir meclubiyet" duymaktaydı. Hürmet, sevgi ve takdiri sonsuzdu. Menderesin kendisine "ızhar ettiği teveccüh ve beslediği iyi duygulara" minnettardı. Adnan Beyi, daima, "vefa, sadakat ve bağlılığın bir timsali" olarak görmüştü. Başbakanı, "örnek bir ağabey, bir büyük ve uğrunda ölünebilecek bir adam olarak vicdanında değerlendirmişti." Esasen Dr. Sarol, Nazi Şeflerinin Nürenbergde ölüme giderken "Yaşasın Führer" diye bağırmalarını vefanın, sadakatin ve bağlılığın en güzel bir örneği sayıyordu. Böyle şeyler, mitolojik bir efsaneye benzemekle beraber, ulviydi.

Zaman farkında olmadan bir hayli ilerlemiş, meşhur 1946 genel seçimleri gelip çatmıştı. Adnan ve Ethem Mendereslerin sürükledikleri D.P. Aydın listesinde, Dr. Sarol genel seçimi kaybetti. Ama, bu neticeyi aklı almadı. Zira beş senedir Aydında bulunuyordu ve en ihtiyatlı bir hesapla, her 500 kadından bir tanesi neşterinin altından geçmişti. Kimse olmasa ameliyat ettiği kadınların Dr. Sarola rey vermemelerine imkân ve ihtimal yoktu. Ama olan olmuş, karmanyolalar çevrilmişti.

1947 de, çocuklarının tahsil çağı gelmiş olduğu için muayenehanesini İstanbula nakletti. D.P. nin İstanbul teşkilâtında hemen temayüz etti. O zamandan bu yana, İktidarın Başının görüş ve arzularının İstanbuldaki temsilcisi oldu. Ateşin bir muhalif olmasına rağmen, Toprak Mahsulleri Ofisinin İstanbul Şubesinin doktorluğunda bulundu. B.M. Meclisi çalışmalarındaki başarılarından ve devlet adamlığı vasıflarından ziyade bir partici ve hizipçi olarak tanınan Dr. Sarol, D.P. nin İstanbul teşkilâtında sırasıyla Kenan Öner, Abdurrahman Münip Yazman, Esat Çağa, Hüsnü Yaman, Fuat Köprülü ve Necmi Ateş ile kıyasıya didişti. Karşısında dize geldiği Köprülü hariç, hepsini tasfiyeye muvaffak oldu. Uzun müddet İstanbul teşkilâtında hakimiyetini devam ettirdi. Bir zamanlar gururla "Ben D.P. İstanbul teşkilâtının turnikesiyim; ancak benden geçen mebus olabilir" diye böbürleniyordu.

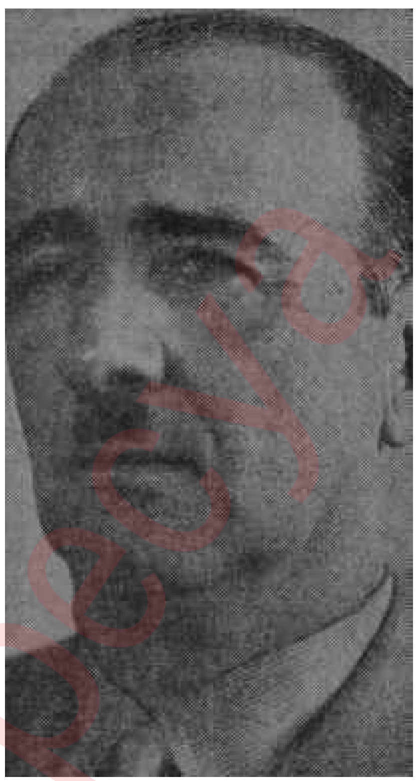
1950 ve 1954 genel seçimlerinde arkası arkasına İstanbul milletvekili seçildi. Fakat 1957 de gözden düştüğü için İstanbuldan, Edirne D.P. teşkilatının itirazlarına rağmen bu tarihi serhad şehrinin listesine aktarıldı. Böylece, 1954 genel seçimlerinde Yamanın başına ördüğü çoraba, kaderin bir cilvesiyle üç sene sonra kendi katlanıyordu.

Fare dağ doğurdu

Dr. Sarol, 1952 de pek talihsiz bir gazetecilik denemesi yaptı. Bu gazete, bir çok derdinin kaynağını teşkil etti. Anlattıklarına bakılırsa, D.P. kendisine "Zaferin amcasının oğlunun yeğenini İstanbulda kur!" diye emir vermişti. O da Cemal Kutayla şöhretli Türk Sesini çıkarmağa başlamıştı. Gazeteciliğe başlamak için gerekli krediyi, dostu Tütüncü İhsan sağlamıştı. Bir bodrum katında başlayan gazeteciliğinin meyvasını, şimdi Nuruosmaniyedeki Gediz Matbaacılık İşletmesine aid muazzam bina teşkil etmektedir. Fare dağ doğurmuştur! Dr. Sarol, Gediz Matbaacılık İşletmesinin tasarruf selâhiyetlerini Hukuk Fakültesinde tahsiline devam eden 25 yaşındaki oğlu Baran rüjff Sarola bırakmıştır. Sarol, kendisine gazeteciliği yakıştırmıyanlara fevkalade sinirlenmektedir. Efendim neden "bir garson veya bir armatör yapsın da", bir nisaiye mütehassısı gazete patronu olamasın?

Dr. Sarol "Başbakanın mutemed adamı" sıfatıyla malik olduğu büyük kudreti 1954 seçimlerinden itibaren kafi görmedi. O seçimleri takiben kurulan kabineye Devlet Bakanı olarak girdi ve Basın işlerinin tedviri vazifesini üzerine aldı. Bu, bir anda hem bütün dikkati, hem de bütün şimşekleri gittikçe zenginleşen "Doktor"un üzerine çekti. Bir yandan Devlet Bakanı olarak Basın işlerini tedvir ederken diğer taraftan hususi bir gazete işletmeğe devam etmesi tenkitlere yol açtı. Bu gazeteye devlet dairelerini fütursuzca abone kaydettirmesi, adının bir takım demir işlerine karışması, matbaasına kaçak kat yaptırmaktan kaçınmaması herkese "Ne oluyoruz?" dedirtti. Talihsiz bir davanın çeşitli safhaları Dr. Sarol adını umumi efkâra parlak olmayan bir şekilde tanıttı. Bu, partisi içinde dahi cereyanlara yol açtı. O kadar ki meşhur İspat Hakkının ilk onbir teklifçişi, bu mevzuda Başbakan tarafından kabul edildiklerinde İspat Hakkını "Dr. Sarolun marifetlerinin doğru olup olmadığının anlaşılması" için istediklerini açıkca bildirdiler. Fakat Menderes, bir takım "partilerarası temaslar"da kullandığı becerekli Doktoru tutmakta devam etti. Dr. Sarol bu temaslar neticesinde Safa Kılıçlıoğlu, Nihat Erim gibi büyük kıymetleri D.P. İktidarına daha sıkı bağladı, fakat Bölükbaşı üzerindeki denemeleri bir netice vermedi.

Fakat bizzat Köprülü aleyhte vaziyet alınca 1955 ve 1956 yılları, Dr. Sarolun hayatının en karanlık ve bedbaht devri oldu. Tesanüdü bozucu hareketlerde bulunmak mülahazasıyla Yüksek Haysiyet Divanınca D.P. den muvakkat tardı, ortaklığını gizlediği Türk Sesi gazetesine başında bulunduğu Devlet Bakanlığı adına menfaat sağlamak, Gediz Matbaacılık İşletmesi binasına kaçak kat inşa ettirmek ve Etiler Kooperatifi suiistimali dolayısıyla aleyhine B.M.M.

Fuat Köprülü
Yumuşak atın çiftesi

tahkikatı açılması hep 1955 - 56 yıllarına tesadüf eder.

Fakat becerikli doktor bütün bu badirelerden kurtulmayı bildi. Bir çok Demokrat Tahkikat Heyeti azasının dahi Yüce Divana verilmesine lüzum gösterdiği halde, Muhalefetin bugüne kadar kabul etmediği bir oylama neticesinde Meclisten buna lüzum olmadığı yolunda karar almış sayıldı. Haysiyet Divanı, da Sarolu tekrar Partiye almakta gecikmedi.

Konjonktür milyoneri

Dr. Sarol, optimist yaradılışlı bir adam olduğunu söyler. Ne gövde, ne de ruh örgüsünde pesimizmin izine rastlamak imkansızdır. İddiasına göre dünyalık babında, gözünde hiçbir şey yoktur. Para kazanma bahsinde olmasa bile para sarfetme bahsinde bu doğrudur. Dr. Sarol tam bir hovardadır. Fakat kendisi hakkında neler yazılmış, neler çizilmiştir! Halbuki Gediz Matbaacılık İşletmesi ile İsrael Mahallesindeki evinden başka ne emlaki, ne parası, ne de pulu vardır! İstanbulda da "mütevazi bir yuva"ya sahip olmak için, İBA diye tanınan özel bir yapı kooperatifine ortak olmuştur. Hatta fazla masraf olmasın diye İsrael Mahallesindeki evini kiraya vermiş, annesi ve kız kardeşi ile birlikte sahibi bulunduğu tabelâsı sökük, sarı renkli apartmana yerleşmiştir. İkinci kattaki 4 numaralı dairede, kız kardeşiyle birlikte oturmaktadır. Sarol, iki defa evlenmiş, iki defa boşanmıştır. Birinci izdivacından bir oğlu ve bir kızı, ikincisinden sadece bir oğlu dünyaya gelmiştir. Halihazırdaki sarışın güzeli, genç ve ince uzun Alman sevgilisi bahis mevzuu edilince "İnşallah evleneceğim" demektedir. Eğer milyonerse, sebep "yükselen konjonktür'' den başka bir şey değildir, Yarım milyon lira borcu vardır. O da, başında D.P. lilerin bulunmadığı bankalara! Hakkında ne iftiralar, ne dedikodular uydurulmuş ve anlatılmıştır! Bunları anlatırken Sarol göz yaşlarını zaptedememekte ve sesi titriyerek "Zaman geldi çocuklarımın bana olan itimadları gölgelendi; annem hırsızlığıma inanmağa başladı" demektedir. Arkasından da, iyice içlenerek, İstanbulda ikamet ettiği apartmanın ileri sürüldüğü gibi kendisine değil, Burhan Feleke aid olduğunu ispat için yaşlı annesi Zehra hanımı elinden tutup nasıl kapıcıya götürdüğünü anlatmaktadır. Sanayi Kalkınma Bankası İdare Meclisi azalığından başka hiçbir ek vazifesi yoktur. Onu da yalvarmalar, yakarmalar üzerine kabullenmek mecburiyetinde kalmıştır. Dr. Sarola, "Sen olmazsan batacağız" şeklinde feryat edilmiştir.

Ama Dr. Sarol, "mahir bir patinajcı" gibi insafsız ve maksatlı tecavüzlerden kendini kurtarmasını bilmiştir. Basın olsun, muhalifi ve muvafıkı ile politikacılar olsun, kendisini hırpalamağa ye saf dışı kılmağa gayret ederlerken, tek gaye gütmüşlerdir: "Adnan Beyi benim desteğimden ve akıl hocalığımdan mahrum etmek!"

Geçen hafta içinde Türk Basınına karşı yeniden girişilen hareket. "Adnan beyin bu destekten ve bu akıl hocalığından mahrum edilemediğinin delilidir.

GENÇLİK

Teşekküller

Mukabil tedbir

Geçenlerde bir gün, Devlet Radyolarının akşam saat 19 haberler neşriyatını dinleyen üniversite öğrencilerinin ağızları, kesik limon görmüş gibi sulandı. Meşhur Başspiker Can Okan, Ankarada iki bin kişilik Üniversiteler ve Yüksek Okullar Talebe Yurdunun inşa edileceğine dair A.A. haberini buna bir sekizinci harika azameti vererek okuyordu. Her türlü ihtiyaçları bir arada temin edecek modern tesis, takriben 24 milyon liraya malolacak ve 1961 yılı sonunda hizmete sokulacaktı! Fakat sayısız güçlükleri yenerek ve misilsiz sıkıntılara katlanarak tahsillerini idame ettiren aynı üniversite öğrencilerinin, birkaç gün sonra bazı İstanbul gazetelerinde okudukları bir diğer haber, bu sefer damaklarını kuruttu. İmtihan harçları % 100 arttırılacaktı!

İşte evvelâ ağzı sulanan ve çok zaman geçmeden damağı kuruyan bu gençlik arasında, sömestr tatili dolayısıyla hararetini kaybetmiş gibi görünen bir fikir, bu hafta gittikçe taraftar toplamaya başladı. D.P. Gençlik Bürosu adında, hukuki hüviyeti meçhul gayrı mesul bir organ, talebe teşekküllerini ve faaliyetlerini siyasi, mali ve idari kontrol altına almak gayretindeydi. Antalyanın D. P. li milletvekili Sadık Erdem başkanlığındaki Gençlik Bürosu, partizan idare ve emniyet amirleriyle elele vererek talebe teşekkülleri üzerinde çeşitli tazyikler yapıyordu. İktisadi Devlet Teşekküllerinin gençliğe yardım için ayırdığı milyonlarca liralık millet parası, Gençlik Bürosunun tavassutu ile küçük siyasi maksatlar uğruna sarfediliyordu. Millet parası, talebe teşekküllerinin seçimlerinde, gayrı meşru bir müdahele vasıtası olarak kullanılıyordu. Gençlik Bürosu, para ve menfaat dağıtımıyla sağlıyamadığı neticeleri, siyasi ve idari baskı ile elde etmek cihetine gitmeyi de, itiyad haline getirmişti.

Toplattırılmayan kongreler

Ağdalı bağlılık telgrafları üstadı Yavuz Esmersoy, iki seneyi aşkın bir zamandanberi başında bulunduğu Ankara Üniversitesi Talebe Birliğinin (A.Ü.T.B.) umumi heyetini toplantıya davet etmiyordu. A.Ü.T.B. ne bağlı yedi talebe cemiyeti başkanın kongreyi toplamak gayretleri, ilhamlarını Gençlik Bürosundan alan partizan idare ve emniyet amirlerinin önlerine çıkardığı aşılmaz engellerle bertaraf ediliyordu.

1959 da zor ve şiddetle Türkiye Milli Talebe Federasyonunun (T.M.T.F.) başına oturtulan, bir zamanlar "Elazığın Fakir Çocuğu" diye tanınırken şimdi bir giydiği elbiseye tekrar üzerinde rastlamağa imkan olmıyan Samet Güldoğan da, gene iki yılı mütecaviz bir zamandanberi İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği (İ.Ü.T.B.) umumi heyetini toplamıyordu. İ.Ü.T.B. ne bağlı sekiz talebe cemiyetinin başkanının kongreyi toplamak gayretleri de, Ankaradaki idealist arkadaşlarından daha talihli oluyordu. Zira İ.Ü.T.B. Başkanlığını kaybetmesi, Güldoğanın T.M.T.F. nun başından da yuvarlanmasına yol açacaktı.

lanamadığı taktirde da icabında yeni bir T.M.T.F. kurulması yoluna gidilecekti. Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti Başkanı ile Güldoğan arasında önümüzdeki günlerde cereyan etmesi beklenen meydan muharebesi, hayli eğlenceli geçeceğe benzemektedir.

A.Ü.T.B. ne bağlı yedi talebe cemiyetinin başkanları da, neşrettikleri müşterek deklerasyonla Başkan olarak tanımadıkları Esmersoyu şiddetle protesto etmişlerdir. Esmersoyun şimdiye kadar verilen ve bundan böyle verilecek beyanlarının, Ankara Üniversitesi öğrencilerini temsilden uzak kalacağını ilave etmişlerdir. Son olarak da, kongrenin toplattırılmamasında ısrar halinde, yeni bir A.Ü.T.B. kuracaklarını azimle umumi efkara duyurmuşlardır.

Hatta Ankara ve İstanbulda, sallanmakta bulunan T.M.T.F. nun ye-

Bir talebe kongresi
Geçmiş zaman olur ki...

Çareyi halas!

Bütün bu durum karşısında, bağımsızlığını korumak ve güdümlü hale gelmemek kararında olan gençlik, tesirli bir mukabil tedbir buldu. İstanbulda bayrağı, Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyetinin yeni seçilen İdare Heyeti açtı. İ.Ü.T.B. ni gayrı meşru saydıkları yollarla elinden bırakmıyan Güldoğana karşı şiddetli bir mücadeleye girişmeyi kararlaştırdı. İdare Heyeti Başkanı, kongrenin toplanmasını temin için geniş yetkiler tanıdı. Her türlü imkan denenir ve muvaffak olunamazsa yeni bir İ.Ü.T.B. T.M.T.F. kongresi baş-

rine kaim olmak üzere "Türkiye Üniversiteler Birliği" adı altında yeni bir bağımsız teşkilât kurulması görüşü kahir ekseriyetteki idealist gençler arasında gittikçe revaç bulmaktadır. Esasen İstanbul Teknik Üniversitesi, iki senedir çalışmalarına katılmadığı T.M.T.F. ndan ayrılmak üzeredir.

Böylece gençlik, kongreler toplanacak mı, toplanmıyacak mı diye oturup endişelenmekten daha ileri bir adım atmış olmakta ve ellerinin kolay kolay bağlanamayacağını göstermektedir.

Yardım

Artan anlayış

Bundan bir süre önce Batının iki tanınmış şahsiyeti arasında bir konuşma cereyan etti.

"—Yardım, yardım deyip duruyorsunuz amma, biliyor musunuz ki yardım almak sayesinde gelişmemiş memleketlerin nüfusu büsbütün başdöndürücü bir hızla artıyor? Bu gidişle yardımın gelişmemiş memleketleri zenginleştirmeğe değil, tam aksine, gitgide fakirleştirmeğe yaradığını kabul etmek gerek!"

"— Bu görüşü kabul etmek demek, gelişmemiş memleketleri kendi kaderlerine terketmek demektir. Yardımı kesmek suretiyle nüfus artışı frenlenecekse, bu ancak kıtlık ve açlık sayesinde olacaktır. Bu takdirde de, bu memleketler kolayca milletlerarası komünizmin kucağına düşeceklerdir. Yardımdan vazgeçmemize imkân yoktur. Hatta, nüfus artışının bu memleketlerin büsbütün fakirleşmesi sonucunu doğurmasını önlemenin çarelerinden biri de yine yardımdır. Ancak, bunun için yardımı bugünkü, seviyesinin çok üstüne çıkarmak da şarttır."

Konuşanların birincisi bellibaşlı mütefekkirlerden Huxley, diğeri de Amerikan Demokrat Partisinin son Cumhurbaşkanlığı Adayı Adlai Stevenson'du. Krutçef Yoldaşın, Batı ile Doğu arasındaki yarışmayı iktisadî alana nakletmeğe niyetlenmesi ve bu alanda -Sputnikler kadar değilse bile- hayli önemli ilerlemeler kaydetmesi karşısında, haklı olan da hiç şüphesiz Stevenson'du. Nitekim, çok şükür, bugün Batının bellibaşlı siyaset adamları Stevenson gibi düşünmektedirler. Bunların başında Başkan Eisenhower'le Başbakan MacMillan gelmektedir.

Stevenson
Basiretli adam

Amerikan dolarları
Hovardalığa paydos

Evet, yardım arttırılacaktır. Fakat, nasıl? İşte, artık asıl dava bu "nasıl"ın cevabını bulmaktadır.

İlk dâva, gereken yardım miktarını tesbit etmektir. En sözüne inanılır eksperlere bakılırsa, gelişmemiş memleketlere yardımın asgari 40 yıl devam etmesi gerekecektir. Bu müddet zarfında iktisadî ve teknik yardım programları için âmme fonlarından ve özel fonlardan, yardım eden ve yardım alan memleketlerce yılda asgari 5 milyar dolar sarfedilmesi lazımdır. Bu rakamlar asgarî rakamlardır. Amerikanın şimdi muhtelif yollardan muhtelif yardım programları için sarfettiği para yılda 2 milyar dolar civarındadır. Fakat, Amerikanın carî tediye bilançosunda meydana gelen açık, bu miktarın azaltılmasını, 1,5 milyar dolara indirilmesini gerektirmektedir. Amerika, bu durumda, artık tam bir refah devresine girdiği sanılan Batı Avrupa, İngiltere ye Japonyanın da yardıma daha geniş ölçüde katılmalarını istemektedir. Amerikaya göre, bu memleketler de bir ikinci 1,5 milyar doları ortaya koyarlarsa mesele halledilmiş olur. Gelişmemiş memleketler de kendi tasarruflarından, yılda asgari 2 milyar doları ortaya koyabilmelidirler.

Yeni bir teşekkül

İkinci dâva, bu yardımın hangi teşekküller vasıtasıyla yapılması gerektiği meselesidir. Birleşik Amerika, şimdiye kadar daima iki taraflı yardım usulünü tercih etmiştir. Bu suretle, yardımın idaresinde Amerikanın hâkimiyetinin devam ettirilebileceği düşünülmüştür. Fakat, iki taraflı yardım bir yandan koordinasyonun yapılmasını zorlaştırmış, öbür yandan da yardım alan memleketlerde şükran hisleri yerine küçüklük duygusu uyandırmıştır. Amerikan idarecileri ancak yeni yeni, iki taraflı yardımların muazzam yekunlara erişmesine rağmen yardımı alanlarda hiçbir müsbet tesir yaratmadığını müşahede etmişlerdir. Böyle olunca, yardımın bir milletlerarası teşekkül tarafından yapılması yardım alanlarda "idare edilmek" hissini uyandırmayacak ve yardımların kalkınma planlarıyla daha iyi koordine edilmesini sağlayacaktır. Amerika, bu maksatla geçen Temmuzda Maliye Bakanı Anderson'ın ağzından Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası ile Para Fonuna bağlı bir Milletlerarası Kalkınma Otoritesi kurulmasını teklif etmiş ve bu teklif kabul edilmiştir. Bu yeni teşekkül gelişmemiş memleketlere uzun vadeli, düşük fazili yatırım kredileri verecektir. A-

merika ayrıca, zirai fazlalar satışından gelişmemiş memleketlerde toplanmış olan mahalli paraları da bu teşekkül emrine vermeği düşünmektedir. Yeni teşekkülün sermayesi ilk başta 1 milyar dolar olacak, bunun 320 milyonunu Amerika, 430 milyonunu diğer zengin memleketler, 250 milyonunu da gelişmemiş memleketler vereceklerdir. Bu sermayede Almanyanın iştiraki 50 milyon, Japonyanınki ise 30 milyon dolar olacaktır. Başkan Eisenhower'in, Başbakan MacMillan ve Başkan de Gaulle'le birlikte, Yoldaş Krutçeften yeni teşekküle üye olmasını istemesi beklenmektedir. Bunun şartı, Rusyanın aynı zamanda Bretton Woods İkizlerine de üye olmasıdır. Fakat aslında Amerika, Sovyetleri yeni teşekkülde de, Dünya Bankasında da, Para Fonunda da istememektedir. Sovyetlerin gelişmemiş memleketlere yardımlarını çok arttırmış olmaları ve Asvan Barajının ikinci kısmının inşaatını da deruhde etmeleri Amerikalıları hayli ürkütmüştür. Fakat, Amerika şimdiki halde sadece iktisadi yardım alanında Sovyetlerle rekabeti düşünmektedir. Yoksa, 1 milyar dolarlık sermayesiyle bu yeni teşekkülün gelişmemiş memleketlerin kalkınma dâvasını başarıya ulaştıramayacağı muhakkaktır.

Ancak, gelişmemiş memleketlere yardımın asıl meselesi dış ticaretle ilgilidir. Zengin Batı memleketlerinde ziraatin hızla gelişmesi, zirai ham maddelerin yerini gitgide sun'i sınai ham maddelerin alması, Batıdaki zevklerin yiyecek ve giyecek maddelerinden ziyade otomobil, buz dolabı ve televizyon gibi devamlı istihlak eşyasına kaymış olması ve gelişmemiş memleketlerin zirai mahsûllerinin arzını frenlemek için gerekli depolama ve stok kredisi imkânlarından mahrum olmaları dolayısıyla, dış ticaret hadleri şimdi, Batının zenginlerinin lehine ve Asya ve Afrikanın komünist olmayan fakirlerinin aleyhine gelişmiştir.

Bugün, Batı memleketleri yardımdiye fakirlere verdiklerinin kat kat fazlasını dış ticaretten geri almaktadırlar. Fakat Sovyet Rusya Asya ve Afrikanın komünist olmayan fakirlerinden gitgide daha müsait şartlarla ham madde almağa başlamıştır. Bu, Sovyetlerin bu bölgedeki itibarını arttırmaktadır. Fakat, aynı sebep dolayısıyla fakirlerin dış ticaret hadleri zengin Batılıların aleyhine düzelmeğe yüz tutarsa Batıda bugün mevcut refah bozulabilir. Bu takdirde de, Batının programlarını aynı seviyede muhafaza etmek için daha fazla fedakârlığa girmesi gerekecektir.

Bolluğa paydos

Her halde, yeni yılın başında görülen manzara şudur: İkinci Dünya Harbinden sonra türlü sebeplerle akıtılan Amerikan dolarları bundan böyle başka kılık altında ve başka yollardan verilecektir. Demek ki, D.P. İktidarının "gidici" olduğu şu günlerde bu şanslı, fakat beceriksiz ve başarısız İktidar yardımın da kremasını alıp harcamış olarak tarihe gömülecek, onun yerine gelecek iktidar kollarını tıpkı Cumhuriyet yıllarında olduğu gibi sıvayacaktır. Mamafih, bir bakıma bu, memleketin talihidir. Amerikan yardımının kesilmesinin en azından hafiflemesinin ufukta göründüğü şu önümüzdeki yıllarda on sene içinde o kadar bol dolarla iktisadımızı bu hale getiren D.P. bir de bu para olmaksızın memleket idaresine kalkışırsa halimizin nice olacağını kestirmek güç sayılmayacaktır. Bundan böyle yardım bir müşterek müessese tarafından ve politik şartlardan fazla iktisadi ve mali düşünceler göz önünde tutularak verilmeye başlanacaktır. Eğer yeni İktidar, bugün vaad ettiği gibi sağlam ve müstakar bir iktisadi nizam kurarsa sadaka tarzında değil, rasyonel bir yardım sıkıntılardan kurtulmamıza çok fayda sağlayacaktır. Her halde, yeni tarzdaki yardımı D.P. İktidarından ziyade bir C.H.P. İktidarının alması daha kolay olacaktır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Norveç

İşte, asalet!

Ankaradaki Norveç Büyükelçiliğinin genç ve kıymetli Maslahatgüzarı Mr. Midttun 21 Ocak 1960 günü İsveç Büyükelçisi Malmaeus ve Danimarka Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Mr. Mellbin'le birlikte Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Dairesi Umum Müdürü İsmail Soysalın odasına girerken başına geleceklerden habersizdi. SAS şirketinin Caravelle'i Esenboğa civarına düşmüştü. SAS, kaza kurbanlarının ailelerini Ankaraya nakletmek için bedava bir uçak da tahsis etmişti. Kurbanların aileleri Ankaraya gelmek üzereydiler. Fakat, Türk gazeteleri -içlerinde Ulus da, Zafer de vardı- kazaya dair korkunç resimler neşrediyorlardı. Pek medeni İskandinavyalılar bundan ziyadesiyle müteessir olacaklardı. SAS da ticari menfaatleri dolayısiyle resimlerin neşredilmemesi için elçilikleri tazyik ediyordu. Kaldı ki SAS ne derse desin, sırf insani hisler bakımından bu resimlerin neşredilmemesi şüphesiz daha doğruydu. İşte, üç İskandinav diplomatı Dışişleri Bakanlığı Enformasyon Dairesi Umum Müdürlüğünden, Türk gazetelerinden kasaya ait bu tarz fotoğraflar neşretmemelerini rica etmesini isteyeceklerdi. İskandinav diplomatlarının aklından gazeteler aleyhinde herhangi bir adli takibat yapılmasını istemek geçmiyordu bile. Nitekim, bu hususu bütün açıklığıyla Soysala bildirdiler. Gazetelere karşı adli takibat yapılması şöyle dursun, bu hususta Bakanlıkça direktif verilmesini dahi talep etmiyorlardı. Sadece bir ricada, nazik bir tavsiyede bulunulması münasip olacaktı.

Doğrusu istenirse, üç İskandinav diplomatının bu teşebbüsü tamamiyle yerindeydi. Resimler hakikaten iç bulandırıcıydı. Norveç dahil, birçok demokratik memleketler, insani hisleri rencide eden bu tarz resimlerin neşrini kanunlarla yasak da etmişler ve buna karşı hafif müeyyideler derpiş etmişlerdi. Fakat, İskandinav diplomatları -Fransada ve İngilterede olduğu gibi- Türkiyede de bu tarz resimlerin yayınlanmasını yasak eden mevzuatın mevcut olmadığını biliyorlardı. Kaldı ki bu tarz resimleri yayınlamakla şöhret bulmuş France-Soir ve Daily Ekspress gibi dünya çapında şöhret yapmış gazeteler de bunu yapsalar, İskandinav Elçilikleri, bu gazetelerden bu gibi resimleri basmamalarını rica ederlerdi. Ama, sadece rica ederler, en ufak bir baskıyı veya adli takibatı akıllarından bile geçirmezlerdi. Bunlar, İran elçilikleri değildi ki...

Norveçli Lange
İdealist bakan

Fakat, -basının her yerde kulağı olduğu için olacak- ilk önce İsveç gazeteleri bu teşebbüsün yapıldığını haber aldılar. "Dagens Nyheter" adlı büyük bir Stockholm gazetesi, Ankaradaki İsveç Büyükelçiliğiyle vâki temasları sayesinde, üstelik yanlış bir haber yayınladı: Güya Ankaradaki İskandinav diplomatları, bu facia resimlerini neşreden Türk gazeteleri hakkında takibat yapılmasını istemişlerdi! Norveç basını, hadiseye bu suretle muttali oldu. İlk önce, bir hükümet gazetesi -sosyalist- "Arbeider Bladet" 26 Ocak günkü sayısındaki başmakalelerinden birinde şunları yazıyordu:

"Türkiyede basın, hürriyeti için güç bir mücadelenin içindedir. Hükümet yerinde olmayan basın kanunları geçirmiş ve bu kanunlar resmî makamların herhangi bir şekilde tenkit edilmesini önleyecek sert cezalar getirmiştir. Bir kısım tanınmış gazeteciler halen hapishanededirler. Bir Hükümet nezdinde, basın hürriyetinin kötü kullanıldığına dair şikâyette bulunmak ne zamandan beri bir Norveç Adeti olmuştur?"

İş bununla da bitmedi. Norveç'in en büyük müstakil gazetesi olan ve daha çok muhafazakar muhalefeti destekleyen "Aftenposten" 28 Ocak günkü sayısındaki bir başmakalede şöyle diyordu:

"Ankaradaki bir Norveç Hariciye temsilcisinin, Danimarka ve İsveç Büyükelçilikleriyle birlikte Caravelle kazasına ait resmilerin Türk gazetelerinde yayınlanmasiyle ilgili olarak bu gazeteler aleyhinde tedbir alınmasını talep etmek için Türk Dışişleri Bakanlığına nasıl olup da müracaat ettiğini izah eder bir resmi açıklamanın yapılmasını beklemekteyiz. Bu talep hakkındaki ilk teşebbüsün Oslodan geldiğine inanmıyoruz ve ümit ediyoruz ki Dışişleri Bakanlığı bu hususu izah edecektir. Neşredilen resimlerin hakikaten feci olduğundan ve bunları yayınlayan gazetelerin kâfi derecede itidal göstermeyerek kazanın göz alıcı tarafıyla uğraştıklarından şüphemiz yoktur. Fakat bu, hiçbir suretle, demokratik memleketlerin temsilcilerinin bu tarz teşebbüslerde bulunmalarını haklı gösteremez." "Aftenposten" şöyle devam ediyordu: "Bu son yıllar zarfında, hür sözlü Türk gazetecilerinin tevkif ve mahkûm edildiklerini gördük. Bu tevkifler ve mahkûmiyetler, memleketin ve siyasî liderlerin prestijini kırdığı iddia edilen hususların neşri dolayısiyle ve sert bir basın kanununa dayanılarak gerçekleştirilmiştir." "Aftenposten" Türk basınının durumunu teferruatlı olarak tasvir ettikten sonra, Milletlerarası Basın Enstitüsünün bu hususları ele aldığını belirtmekte ve bu durumda Norveç Hariciyesinin bu tarz hatalı hareketlerde bulunmaktan kaçınacağı ümidini izhar etmektedir.

İş bununla da kapanmadı. Norveç Dışişleri Bakanı Halvard Lange, muhalefetteki Hristiyan Halk Partisi milletvekillerinden Karl J. Brommeland'ın bir sözlü sorusuna Mecliste cevap vermek zorunda kaldı. Brommeland, Bakandan şöyle bir soru sormuştu: "SAS faciasıyla ilgili olarak Dışişleri Bakanlığının bir temsilcisi, nasıl olup da, bazı resimlerin neşri dolayısıyla Türk Dışişleri Bakanlığı ile temas edebilmiştir?" Bakan, cevabında, Norveç maslahatgüzarının Türk Dışişleri Bakanlığı nezdindeki teşebbüsün asla gazeteciler aleyhinde cezai takibat istemek veya onlara direktif vermek için yapılmadığını, maksadın sadece bir ricada bulunmak olduğunu belirtiyordu. Mr. Lange, ayrıca Norveç basınında bu vesileyle teyit olunan resmi makamların basına en ufak bir müdahelede dahi bulunmamaları gerektiği prensibi ile tamamen mutabık olduğunu; ancak, teşebbüsün bu prensibe aykırı

düşmediğini izah ediyordu. Bakanın Meclisteki izahatının ertesi günkü -4 Şubat 1960- sayısında, "Aftenposten" yine bir başmakalede şunları yazıyordu: "Dışişleri Bakanı Mr. Lange'nin izahatını tasviple kalşılıyor ve basın hürriyeti prensipi üzerindeki sözlerini bilhassa takdir ediyoruz. Bakanın izahatından sonra, Ankaradaki İskandinav Devletleri temsilcilerinin Türk Dışişleri Bakanlığı nezdindeki teşebbüslerini de anlayışla karşılıyoruz. Yalnız bu konuda yapılacak bir tenkidimiz yine de vardır. Bu teşebbüs, Türk Dışişleri Bakanlığı nezdinde değil, fakat, doğruca Türk gazeteleri nezdinde yapılmalıydı."

Norveç basını, basın hürriyetine layık olduğunu, o hürriyeti sadece kendisi için değil, herkes için istediğini göstermekle bir defa daha isbat etmiştir. Norveçin basınının da Hükümetinin de olgunluğuna ve hürriyetlere bağlılığına imrenmemek kabil değildir.

Çin

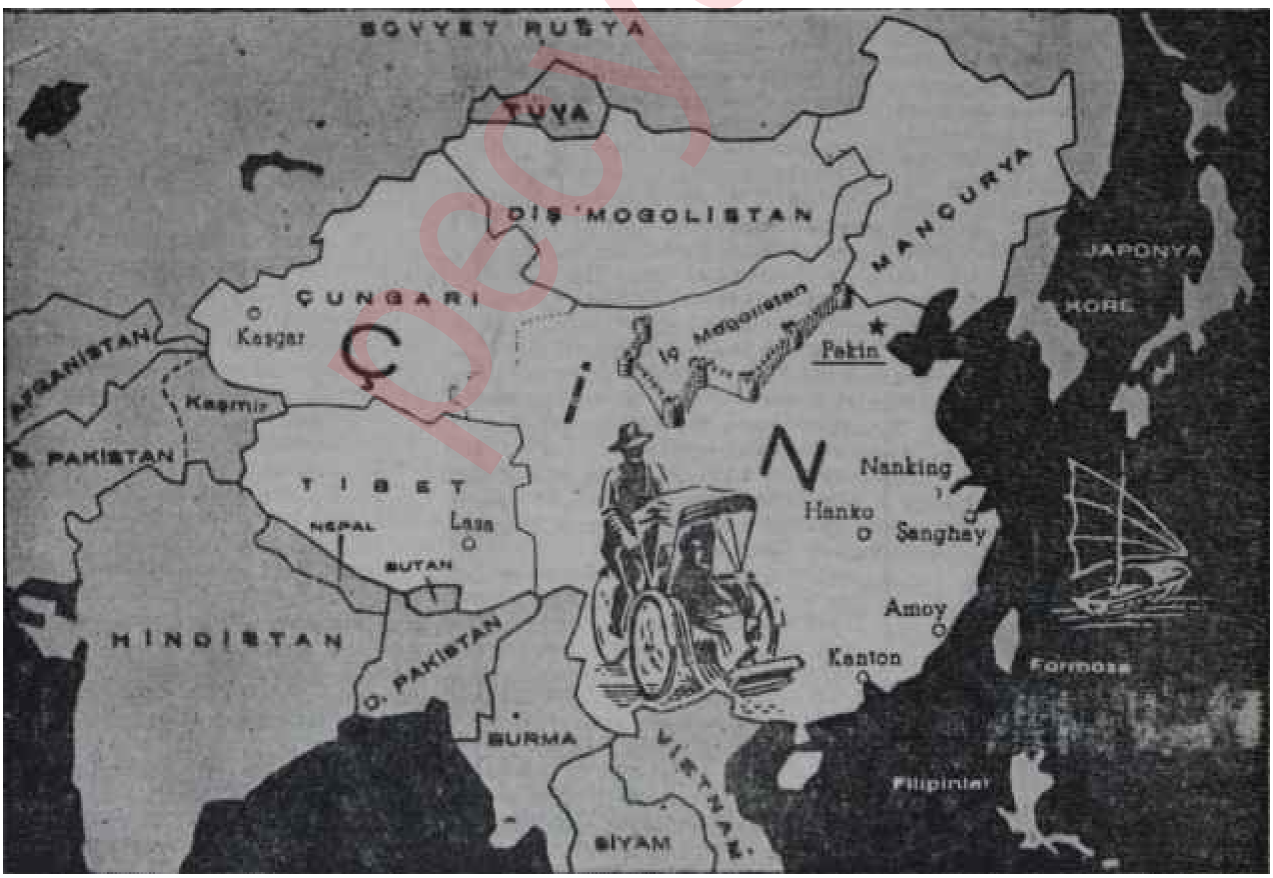
Büyüyen Sarı Dev

Kayzer İkinci Wilhelm'den geriye kalan tek doğru görüş, belki de Çin ve Japonya hakkında olanıdır. Kayzer, büyüyen sarı tehlikenin birbirlerini yemekle meşgul Avrupalıları birleştirecek tek unsur olduğu kehanetini savunmuştu. Aynı kehanet geçen yılın sonlarına doğru, bu sefer General de Gaulle tarafından savruldu. Milliyet denilen sihrin insan topluluklarını birbirine bağlayan asıl perçin olduğuna inanan de Gaulle, Batı Avrupa medeniyetinin âsi çocuğu Rusyanın bir gün yine ana kucağına döneceğinden emin olduğunu söyledi. Çünkü de Gaulle, Maonun demir pençeli idaresi altında büyük bir hızla gelişen Çinin karşısında dünya muvazenesini koruma zaruretlerinin Rusyayı Batıya yaklaştıracağını düşünmektedir.

Rakamlar bu peygamber Kehanetlerini doğrulamaktadır. Gerçekten, bugün Komünist Çin yeni rejimin kıt'a Çinine hakim olmasının 10 uncu yılında Rusyada Bolşevik İhtilâlinin muzaffer olmasının 10 uncu yılına nisbetle çok daha büyük bir hızla ilerlemektedir. Gerçi Sovyet Rusyada da, Komünist Çinde de -hele ilk gelişme devirlerinde- istatistiklerin siyasî maksatlarla tahrif edildiği çok görülmüştür. Çünkü, bütün diktatörlükler propagandalarının bellibaşlı çeşmelerinden biri olarak rakam yalancılığını seçerler. Fakat, komünist diktatörlüklerini bugün dünyanın başka yerlerinde mevcut faşist veya sadece eyyamcı diktatörlüklerden ayıran tek nokta -asla tasvip edilmeyecek metodlarla olsa dâhi- komünist memleketlerin hakikaten büyük bir hızla kalkınmakta olduklarıdır. İşte Çin, hâlen komünist dünyasında dahi kalkınma hızı yarışında muazzam bir rekora erişmiştir.

Gerçekten, Sovyetler Birliğinde yıllık gelişme hızı -yani milli gelirdeki yıllık artış yüzdesi- %9 olduğu halde bu nisbet Komünist Çinde aşağı yukarı üç misli fazladır. Halbuki, Amerikadâ gelişme hızı sadece %3 tür. Batıdaki en büyük gelişme hızını sağlayan Batı Almanya ve Japonya gibi memleketler de Sovyetler Birliğindeki gelişme hızının hayli gerisinde kalmaktadırlar. Üstelik, Sovyetlerin hâlâ tam olarak çözemedikleri zirai istihsal dâvasını Komünist Çin çözmüş görünmektedir. Gerçekten, 1959 da Komünist Çinin zirai istihsalâtı bir yıl öncesine nisbetle %31 nisbetinde artmıştır; bu, dünya tarihinde görülmemiş bir artıştır.

Komünist Çinin bu kadar hızla gelişmesinin sebebleri nedir? Birin-

cisi; kalkınmasının ilk on yılında Sovyet Rusyanın dışardan sağladığı yardımların birkaç mislini bugün Çinin, Komünist blokundan sağlayabilmesidir. İkinci sebep, Mao Tse - tungun Çin halkına müsamahasız bir istihsâl disiplinini beş yıl içinde kabul ettirebilmiş olmasıdır. Halbuki, Rusyada bu iş için Lenin ve Stalinin on yıl uğraşmaları gerekmiş ve Komünist Devletle köylü arasındaki mücadelede Sovyet zirai sermâyesinin hemen hemen yarısı mahvolmuştur. Çin, üstelik, -bugün Sovyetlerin bile aşırı buldukları- komünler sistemini kurmak suretiyle her nevi istihsâl sektöründe çok daha sert bir disiplin sağlamıştır. Üçüncü sebep, Batı medeniyetine daha yakın olan Rusyada Stalinin bile uygulayamadığı bir kütle seferberliğinin, üstelik çok daha düşük bir bedelle Çinde gerçekleştirilebilmiş olmasıdır. 600 milyondan fazla insanın bu kadar disiplinle seferber edildiği dünya tarihinde işitilmiş şey değildir. Üstelik, Mao bu 600 milyon insana Stalinin Rus işçi ve mujikine ödediği vasati ücretin daha altında bir ücret ödemektedir. Dördüncü sebep, 1950 lerde teknik bilgilerin 1920 lerde olduğundan çok daha ilerde oluşudur. Bugün Çinde kurulan fabrikaların verimi o zaman Rusyada kurulanların çok üstündedir.

Batılı eksperlere göre, hâlen sanayide mutlak istihsâl rakamları bakımından Rusyanın da hayli gerisinde kalan Komünist Çin üç yıl sonra dünyada sınaî mutlak istihsâl rakamları bakımından üçüncü Devlet olacaktır: Amerika, Rusya ve Çin! Daha sonra ne olacağını ise Moskova da, Washington da heyecan içinde düşünmektedirler. Fakat, en önemli mesele hiç şüphesiz kalkınma hızları çok zayıf olan Asya ve Afrikadaki komünist olmayan memleketlerde Çin misalinin tesirinin dayanılmaz derecede artması olacaktır.

K A D I N

Moda

Brigitte Bardot
Esterel kadını yarattı!

B.B. yi yaratan ilâh

Son senelerde, genç ve sehhar Fransız film yıldızı Brigitte Bardot'nun birçok vesilelerle anlatılan ve yazılan hususiyetleri, maceraları ve hayat hikâyesi ile kulaklarımız ve gözlerimiz doldu, taştı. Bilhassa, diğer bir Fransız film yıldızı Jacques Charrier ile evlenmesinden 7 ay 11 gün sonra bir erkek evlâdının doğumu ile dünyanın her tarafındaki gazete ve mecmualar Brigitte Bardot'ya ilgi dolu sütunlar tahsis ettiler. Onaltısından otuzuna kadar kızlar ve kadınlar, onun B.B. diye şöhret yapan modasını taklit ettiler. B.B. modası neden böyle geniş bir alâkaya mazhar oldu? Çünkü modellerde sade bir şıklık farkedildi. Zira her genç kadın, kendinde biraz Brigitte Bardot'luk bulmakta güçlük çekmedi. Bu, Brigitte Bardot gibi sırtı kaplıyan kızıl saçlara, dolgun dudaklara, ceylân gözlere ve ipince bele sahip olmak demek değildi. Sadece, Brigitte Bardot gibi cazip ve lâtif vücut kıvrımlarını meydana çıkarabilmek bakımındandı.

Acaba, kendine has hususiyetleri olan böyle bir modayı, Brigitte Bardot alelade tuhafiyeci ve manifaturacılardan bizzat seçtiği malzeme ve kendi zevkinin mahsulü model ve dikişlerle mi yarattı? Hayır. Bu "Dişi kedi" lâkabı verilen kuklayı oynatan sanatkar bir Jacques Esterel ve onun mütevazi moda salonu olmuştur.

Şampanya yerine koka - kola

Salonu Paris'in tutulmuş bir moda salonu olmasına rağmen, döşenişi bir ev rahatlığındadır. Entim ve kabare havası vardır. Christian Dior'un salonlarında olduğu gibi muhteşem ve yaldızlı koltuklar yerine, çizgili ketenden yapılmış rahat ve alçak sedirler etrafa serpiştirilmiştir. Sedirlerin alçaklığı ve rahatlığı o kadar barizdir ki, oturanların ayaklarının nerede olduğunu merak etmemek elde değildir. Bir dükkân vitrinini andıran küçük bir sahnenin perdesinde, ufak, yapma bebekler asılıdır. Diğer meşhur moda salonlarında olduğu gibi, defilelerde orada şampanya ikram edilmesini bekliyenler Esterel'de sürprizle karşılaşırlar. Orada koka-kola verilir. Zaten modeller, koka - kola gibi basit ve zevklidir. Mankenler elbise değiştirirlerken seyircilerin sıkılmaması için Esterel, gitarı ile şarkılar söyler. Maruf kabare yıldızı olan arkadaşları, atraksiyon programlarını takdim ederler. Bütün bu gösteriyi egzotik bir dekor içinde seyretmek, davetlilere eğlenceli ve hoş saatler yaşatır.

Dünyanın her tarafında milyonlarca genç kadın ve kız, Esterel'in modasını takip edip yeniliklerini beklerler. Onun özelliği, modellerinin ana hatlarını değiştirmeden orijinaliteler ortaya atmaktır. Rahat, basit, canlı görünmek istiyorsanız Esterel'in modelleri sizi tatmin edecektir.

Modeller basit olduğu gibi, Esterel'in kullandığı kumaşlar da Amerikadan Hindistana kadar her memleketin tuhafiyecilerinde kolaylıkla bulunabilecek nevidendir. Diğer meşhur moda yaratıcıları gibi, brokar, işli kumaşlar ve pahalı kürkleri hiç kullanmaz. Esterel'in dehası, zengin ile fakiri aynı kılığa sokmuştur. Pamukluyu, flaneli, jerseyi, yünlüleri ve dokumaları modellerinde tekrar tekrar kullanarak, görülmemiş yenilikler olarak ortaya çıkarır.

Esterel, diyor ki :

"— Modellerim, Fransız ve dünya zevklerine uygundur ve dişi hatları belli eder şekilde canlıdır. Renklerim de parlak ve hayat doludur. Böyle bir kıyafete bürünmüş bir genç kız veyâ kadını farketmiyecek erkeğin, ancak kör olabileceğine inanırım.

Genç kadın ve kızların "Çağımızın Moda Adamı" diye vasıflandırdıkları Esterel, Brigitte Bardot ile, Brigitte Bardot da Esterel ile kuvvet kazanmıştır.

CEMİYET

Geçenlerde yabancı basında çıkan ciddi bir istatistik Türkiyenin bilhassa İktidar çevrelerinde hakikaten büyük bir alaka topladı. İstatistiğe göre insanlık yılda 126 milyon litre viski istihlâk etmektedir. Bu istihlakte İngiltere başı çekmektedir. 31 Mart tarihinde sona erecek yıl içinde İngilizler 28,8 milyon litre viski içmiş olacaklardır. Bu, bir yıl evvele nazaran 572 bin litre fazladır. Dünya istihlaki de aynı müddet zarfında 10,4 milyon litre artmaktadır. Bu yüzden -işin ticarî tarafı- Büyük Britanyanın ihracatı 98,5 milyon litrelik bir fazlalık gösterecektir. Mamafih, rekor teşkil eden bu rakamların, ürkütecek bir tarafı yoktur. Zira; halen dünyanın viski stokları iki aya kadar 1 milyar 203 milyon litreyi bulacaktır!.

Zorlu Dışişleri Bakanının, viskinin su gibi aktığı ve havyarın kilolarla yendiği "Hariciye ziyafetleri" nin hesabını Büyük Meclise verdiği geçen hafta içinde, bu istatistikten haberdar bulunmaması büyük talihsizlik. Eee, insanlık camiasında Demokrat İktidar da üzerine düşen rolü oynamamalı, viski istihlâkinde Kalkınmanın neticeleri muazzam bir artış şeklinde görünmemeli mi?

•

Geçen hafta içinde bir akşam Ankaradaki İran Büyükelçiliğinin davetlileri yeni bir yemek denediler: "Osman Kapanili yemek!" Senelerdenberi ömrü bir elçilik peşinde koşmakla geçen ve Bakan bile olduğu halde bir türlü asıl gayesine erişemeyen İzmir milletvekili, yere oturarak yenen yemek sırasında, muvazenesini ne hikmetse kaybetti ve kendini tabaklardaki yemeklerin arasında buluverdi. Osman Kapani yemeklerin arasından yanındakilerin yardımıyla çıkarıldı ve temizlendi. Şimdi, sabık Bakanın kabiliyetlerini iyi bilenler gülümseyerek, Allahtan sofrada yoğurt bulunmadığını söylüyorlar.

Galiba sabık Bakan, yoğurttan pek hazzetmezmiş!

•

Geçenlerde Ankarada, Kızılay Genel Merkezinin, toplantı salonunda yapılan kongrede bir iktidar devrildi. Ankara Çocuk Dostları Derneğinin kontrolünü, aralarında memleketimizin şöhretli politikacılarının yakınları genç kızların bulunduğu hizip ele geçirdi. Hayli gürültülü ve çekişmeli cereyan eden kongrede Zonguldağın D.P. li milletvekili Hulusi

Osman Kapani
Ayağı kaydı

Timurun sürüklediği ve zorlu Dış İşleri Bakanının kızı Sevin Zorlu, dehşetli İçişleri Bakanının kerimesi Ayla Gedik -kayınbabasının vefatı dolayısıyla nikâh geri kalmıştır- ve transfer kıymet Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanının gelini Gül Kırdarın bulunduğu gençler listesi seçimleri kazandı. Gençler, çağları itibariyle kendilerinin daha enerjik olduklarını ileri sürüyorlardı. Senelerce muhtelif sosyal faaliyetlerde vazife görmüş hanımlar ve beylerin meydana getirdikleri yaşlılar hizibi ise tecrübenin faziletine sığınıyorlar ve Samsunun D.P. li milletvekili Naci Berkmanın lokomotif - isim olarak başa konduğu listelerinin kazanmasını istiyorlardı. Enerji ve tecrübeyi kendilerine bayrak yapan hizipler, daha evvelki hafta cumartesi günü kongre toplandığı zaman şiddetli münakaşalara girişmişler ve yaşlılar hizibi kongreyi terketmişti. Kongre Başkanı da ekseriyet kalmadığından elektrikli toplantıyı, müteakip haftaya tehir etmişti.

1958 de kurulan Ankara Çocuk Dostları Derneğinin çocuklara inhisar ettirdiği birçok hayır hizmetleri meyanında en fazla zikre değeni, Kavaklıderede, Büklüm Sokakta açtığı yurttur. Bir apartmanın zemin katı 73 bin liraya satın alınarak tefriş edilmiş ve her türlü ihtiyacı karşılandıktan sonra sekiz kimsesiz çocuk burada barındırılmıştır. Yetimlerin hepsi de Kavaklıdere İlkokulunun birinci sınıfına devam etmektedirler. Çocukların sıhhi durumları mükemmeldir ve Kavaklıdere İlkokulu idaresi gerek terbiyelerinden, gerekse çalışmalarından son derece memnundur.

•

Gençlerin hafif musiki bahsinde zevkleri belli olmuş bulunuyor. En ziyade Fransada dinlenilen meşhur "Avrupa No. 1" adlı radyo istasyonu tarafından tertiplenen bir anketin neticelerine göre yaş vasatileri ondokuzbuçuk olan gençler -ankete iştirak edenlerin, yüzde 68'i genç kızlardır- en ziyade Brigitte Bardot'nun eski nişanlısı Sacha Diestel'i dinlemekten hoşlanmaktadırlar. Fransızca söyleyen şarkıcılar arasında Gilbert Becaud ile Georges Brassens müteakip sıraları işgal etmektedirler. Ne Charles Trenet veya Yves Montand gibi "kaliteli şarkıcılar", ne de Tino Rossi veya Luis Mariano gibi "ticari şarkıcılar" derece alabilmişlerdir.

Kadınlar kısmında Dalida ve Edith Piaf en fazla rey toplamışlar, buna mukabil bizde pek meşhur Jacqueline François ancak bir kaç rey almıştır. Ecnebilere gelince -Fransızlar için ecnebi- ne İngiliz Tommy Steele, ne de geçenlerde İstanbula gelip Klüp X'de kendisini dinleyenleri hayran, bırakan Marino Marini alaka görmüşlerdir. Başta gelen isimler Paul Anka, Elvis Presley, Frank Sinatra, Sidney Bechet, Louis Armstrong ve Count Basie'dir.

TİYATRO

Piyesler

Laledeki "Yaramaz Çocuk"

Açıldığı gündenberi İstanbul seyircisinden tam bir alaka ve rağbet göremeyen Lale Tiyatrosu, nihayet dolmaya başladı. Bunun çeşitli sebepleri var. Bir kere sahneye konulan yeni eser, büyük bir sanat değeri taşımamakla beraber, seyirciye hoş vakit geçirten, onu sıkmadan eğlendiren zarif bir komedidir. Sonra, Devlet Operasından ayrılan iki sanatkârın, Aydın ve Azra Günün Şehir Tiyatrosu kadrosu içinde, ayrı ayrı sahalarda, gerçekleştirdikleri iki yeni muvaffakiyetle ayrı bir cazibe kazanmıştır.

Jack Popplewell adını ilk defa afiş ve programlarımıza çıkaran "Yaramaz Çocuk" bir ingiliz komedisi. Ele aldığı konu da bir ingiliz yazarı için, hayli garip. Parasız, pulsuz, fakat asil tabakadan, orta yaşlı, oldukça saf ve yakışıklı bir delikanlı, David Warren (Reşit Gürzap), polislerin takibinden kurtulmak içim evine giren soycak hırsız, genç ve güzel bir kızın, Penelope Shawn'ın (Azra Gün) cazibesine kendisini kaptırıyor. Onu polise teslim edeceği yerde koruyor. Hırsızlığı baba mesleği olarak "tahsil" etmiş olan zeki kız da bu kibar delikanlıdan hoşlanıverince işin rengi değişiyor. David zengin bir kızla, Helen Chandler'le (Uğur Başaran) nişanlıdır ve parasızlıktan kurtulmasının tek çaresi onunla evlenmektir. Ama "Yaramaz Çocuk" buna meydan verirse... Tabii bu nişanı bozmak için elinden geleni yapıyor ve kendisini sevdirmekte hiç zorluk çekmediği, Sir George Martin (Müfit Kiper) amcanın da yardımıyla muradına ermeğe muvaffak oluyor, yani Helen'in yerini alıyor.

Zengin ve kibar tabakadan bir kız yerine, mahiyetini pek iyi bilmemekle beraber, ne idüğü belirsiz, şüpheli durumu da eksik olmayan, profesyonel bir hırsız kızı yeğenine almakta ısrar eden bir İngiliz Sir'ünü ilk bakışta insan yadırgıyor. Ama yazarın bu Sir'ün mazisi, çoğu, asil ingiliz ailelerinin nerelerden geldikleri hakkında eşhasına söylettiği nükteli sözler, seyirciyi bu nokta üzerinde durmaktan alıkoymıya yetiyor. Seyirci, nihayet, eğlenceli bir komedi seyretmektedir. Hırsızlığı meslek edinmiş, çocuklarına da sırf bu mesleği ilerletmeleri, bir sanat haline getirebilmeleri için yüksek tahsil yaptırmış, bu meslekten servet sahibi olmuş ve asla yakayı ele vermemiş bir baba, Henry Shawn (Mahmut Moralı), David'i sevince baba mesleğinden eletek çekiveren, çekirdekten yetişme bir hırsızlar güzeli, elden ele geçen ve bir türlü polise teslim edilemiyen çalınmış mücevherlerin macerasıyla meraklı bir tarafı da olan vakanın akışı içinde, tabii görülebiliyor.

"Yaramaz Çocuk" tan bir sahne
Azra Gün tipini buldu

Sahnedeki oyun

Evet, bütün bunlar tabii görülebiliyor, ama Aydın Gün'ün temiz, itinalı ve canlı rejisi, eserde vazife alan sanatkârların muvaffakiyetli oyunları sayesinde.

Bunların başında, piyese adını veren "Yaramaz Çocuk"u son derece sevimli, cazip bir oyunla canlandırmakta güçlük çekmiyen Azra Gün geliyor. Şimdiye kadar opera ve operetten başka eserlerde oynamamış olan ve ilk defa Reşit Gürzap, Mahmut Morali, Bedia Muvahhit (Lady Warren), Müfit Kiper gibi dram ve komedi sahnelerinin isim yapmış, tecrübeli sanatkârlarıyla ve başrolde komedi oynıyan Azra Gün, temiz bir sahne diksiyonu, rahat ve tabii bir oyunla muvaffak oluyor. Üstelik fizik avantajlarından lâyıkıyla faydalanarak role muhtaç olduğu sıcaklığı, tatlılığı vermekte de zorluk çekmiyor.

Diğer rollerden partöneri David Warren'de Reşit Gürzap Avrupai, sâde, yapmacıktan, aşırılıklardan uzak bir yeni üslûp içinde oynuyor ve zevkle seyrediliyor. Bu oyun üslûbunun tek eksiği "İngiliz" havasını kuvvetle verememesidir. Bu havayı yalnız Sir George Martin'i pek güzel oynıyan Müfit Kiperin oyunu ile güzel bir ingiliz uşağı tipi çizen Nüvit Özdoğrunun oyununda bulabiliyoruz. Aydın Günün rejisinde kendimi duyuran tek eksiklik de bu "ingiliz havası" nın eserin ve temsilin bütününe sinmemiş, bütün sanatkârların oyununda kendini duyuramamış olmasıdır.

Tabii, tumturaklı bir eksiklik!

"Dolap"lı piyes

İstanbulda, şu son haftalar içinde, iki tiyatro aynı temayı farklı cephelerden işleyen iki piyes oynuyorlar. Biri Şehir Tiyatrosunun Komedi bölümünde oynanan Cevat Fehmi Başkutun "Öbür Gelişte"si, öbürü de Oda Tiyatrosunda oynanan Albert Husson'un "Gökteki Kaldırımlar"ı. Biri telif, öbürü tercüme olan iki piyes de "dünyaya öbür gelişte" konusunu ele almışlar. Şu farkla ki Cevat Fehminin kişileri, öbür gelişte de insan olarak sahneye çıkıyorlar, A. Husson'un kahramanı ise, dört perdelik piyesin üç perdesinde, bir dolap olarak sahnede arzı endam ediyor. Cansız bir eşyaya "istihale" etmiş olmasına rağmen vakanın gelişmesinde mühim bir rol oynuyor: Açığa vurmadığı sır, etmediği muziplik kalmıyor. Bunu gördükten sonra

BİLİYOR MUYDUNUZ?

* *TÜRKİYE, PARİSTEKİ MİLLETLER Tiyatrosu faaliyetine bu sene ilk defa olarak Devlet Tiyatrosunun vereceği temsillerle katılmış olacaktır. Milletler Tiyatrosunun neşrettiği "Le Rendez-Vous" dergisinin son sayısında verilen malûmata göre Devlet Tiyatrosu Patiste, bu mevsim, başında sahneye konulmuş olan, Sophokles'in "Kral Oidipus" trajedisini temsil edecektir. "Kral Oidipus" temsiliyle Türk aktörleri Pariste, milletlerarası bir tiyatro hareketi içinde, ilk defa sahnede görülmüş olacaklardır. Tiyatro çevrelerimizde bu ilk "görünüş"ün yalnız aktörlerimize inhisar etmemesi, Sophokles'in eserinin yanısıra Parise, bir Türk piyesinin de götürülmesi temenni edilmektedir.*

* *DÜNYACA TANINMIŞ OPERA SANATKÂRIMIZ Leyla Gencer, İtalyada verdiği son temsillerde yeni muvaffakiyetler kazanmıştır. Palermodaki Massimo Tiyatrosunda Verdi'nin "Macbeth" operasında Lady Macbeth rolünü temsil ve İcra ettikten sonra Romaya geçen Leylâ Gencer, Roma Operasında 4,7 ve 10 şubat akşamları, Mozart'ın "Don Giovanni" operasında başkadın rolünü oynamış ve ilk defa teganni ettiği İtalyan başkentinde büyük bir ilgi uyandırmıştır. Roma gazeteleri güzel sesli, güzel yüzlü Türk sopranosundan uzun uzun bahsetmektedirler.*

Bugünlerde Ankaraya dönmesi beklenen Leyla Gencer, Dışişleri Bakanlığının tertiplediği bir program gereğince Hindistana gidecek, Bombay ve Yeni Delhide konserler verecektir.

* *İNGİLTERENİN BAŞLICA TİYATRO DERGİSİ olan "Theatre World"-un muharrirlerinden Ossia Trilling, Milletlerarası Tiyatro Enstitüsü Türkiye Milli Merkezi ile Basın Yayın U. Md.nün davetlisi olarak, eşiyle birlikte Ankaraya gelmiştir. Devlet Tiyatro ve Operası temsillerini seyreden, tiyatro çevreleriyle temaslarda bulunan İngiliz muharriri şerefine Devlet Tiyatrosu U. Md. Cüneyt Gökçer, pazar günü, "Klüp 47" de bir öğle yemeği vermiştir. Ossia Trilling pazartesi günü İngiliz Kültür Heyetinde İngilteredeki yeni tiyatro hareketleri ve gelişmeleri üzerine bir konuşma yaptıktan sonra İstanbula hareket etmiştir. Misafir muharrir İstanbulda da tiyatrolarımızı tetkik ettikten ve tiyatro adamlarımızla temaslarda bulunduktan sonra, hafta sonunda Atinaya gidecektir.*

* *DEVLET OPERASI, mevsimin üçüncü yeni eseri olarak "Otello" operasını çıkarmıya hazırlanmaktadır. Mart ayı içinde ilk temsili verilmek istenen "Otello"yu Ertuğrul İlgin sahneye koymaktadır. Bu eserde tenor partisini söylemek ve uzunca bir zaman misafir sanatkar olarak temsillere iştirak etmek üzere tanınmış İtalyan tenoru Roberto Turrini ile anlaşmaya varılmıştır.*

* *ANKARADA büyük bir rağbet görmüş ve 74 temsilde 110.000 lira hasılat yaparak Üçüncü Tiyatroda bir rekor kırmış olan "Dört Albayın Aşkı" piyesi İzmirde büyük bir ilgi ile karşılanmıştır. P. Ustinov'un eseri 4 şubattanberi İzmirde "kapalı gişe" oynanmakta ve haftalık biletler bir günde satılmaktadır.*

"eşyaların da bir ruhu olduğu" na gelin de inanmayın!..

A. Husson'un "öbür gelişte"si frenk icadı. Onun için de bir acaipliği olacak tabii. Kocasının çapkınlığına dayanamıyacak hale gelen genç ve güzel bir kadın, tabancayı çektiği gibi onu yere seriyor, seriyor ama kurşunlar sahtedir. Kocası, böyle bir akıbeti beklediği için, kurşunları zararsızlarıyla değiştirmiştir. Ama kadın inadı bu, kolay kolay gevşer mi? Biraz sonra aynı tabancaya sahici kurşunları doldurup, ikinci seferinde, işini tamamlıyor.. Ahret memuru da yakışıklı kocayı alıp öbür dünyaya götürmeye geliyor. Ama ona şu müjdeyi de veriyor: Tabii bir ölümle ölmediği için dünyaya bir kere daha dönmeğe hakkı olacaktır, yalnız bir nebat veya eşya olarak dönmek şartiyle! Kurnaz koca, teyzesinden miras kalan bir antika dolap olmayı tercih ediyor. -Aslında bu bir "secretaire"dir, kapağı açılınca üzerinde yazı yazılan, çeşitli gözlerinde sahibinin mektuplarını, ufak tefek eşyasını sakladığı, kapanınca da duvara dayalı bir salon eşyası gibi duran bir mobilya - Bu antika dolap, gerçekten de "antika"dır... Dul karısını ağır ceza mahkemesinde beraat ettiren ve onunla evlenmek için diller döken eski aile dostları avukat cenaplarının eline kıymıklarını mı batırmaz, en "nazik" anlarda paçasını mı kıstırmaz, gizli çekmelerinden birini - hokkabaz kutusu gibi- kendiliğinden açıp içinde gizlediği eski aşk mektuplarım vefasız bulduğu karısının önüne mi sermez? Neler, neler...

Bu mektuplar karısına, başka bir kadından bir oğlu olduğunu öğretince, genç kadın onu bulur, evine alır. Bu, babasının "burnundan düşmüş denecek" kadar, tıpkı tıpkısına bir modeli, öldürdüğü, hala da sevdiği kocasının 20 yaş gençleşmiş bir portresidir. Delikanlı bir hayli "saf" bir kızcağızla evlenmiştir ve onu, tıpkı babasının yaptığı gibi, Allahın günü aldatmaktadır. Babasından kalan serveti kendisine vermek için onu yanına alan güzel üvey anne, farkında bile olmadan, bu 20 yaş gençleşmiş olarak geri gelen kocayı, onun "parça"sını deli gibi sever, hem de aynı yalanlar, aynı ihanetlerle yeni bir mücadeleye atılmak bahasına da olsa...

"Benim Üç Meleğim" gibi, bütün dünya sahnelerini dolaşmış, güzel bir komedinin yazarı olan A. Husson, iş bu raddeye gelince, ustaca bir dönüşle -işi içinden çıkılmaz hale getirmeden- tatlıya bağlamasını biliyor. Bütün bu fantastik vaka bir rüyadan, kadın ikinci defa tetiği çekmiş olsaydı vukua gelmesi mümkün olan hâdiselerden ibarettir. Ama kadın, tetiği ikinci defa çekmemiştir, kocasını sahiden öldürmemiştir. Kocası da metresi ile olan ilgisini kesmiş, artık karısına sadık kalmıya karar vermiş, o da -esasen çocuğu olmadığı için- kocasının gayrı meşru çocuğunu -gerçekte küçük bir oğlan çocuğu- bağrına basmıştır. Böylece vaka, başladığı noktaya dönerek ve arada, üç perde boyunca olan bitenleri bize bir hayal oyunundan ibaretmiş gibi farzettirerek, sona erer.

Sahnedeki oyun

İşte değişik, cazip bir komedi. Hele koca-oğul rolünü aynı aktöre oynatmak gibi, üstün sanatı, sahne tecrübesi ve sempatisi olan bir sanatkâr için, güzel imkânlar veren bir piyes.

Ne çare ki bu piyes de, mevsim başında sahnesine çıkardığı "Tapılacak Kadın" gibi, Oda Tiyatrosu kadrosunun imkânlarını aşan bir piyes. Önce reji meselesi var. Oda Tiyatrosu bu işin bir "trafik memurluğu"ndan ibaret olmadığını artık anlamalı. "Gökteki Kaldırımlar", önce "hava"sı verilmek isteyen bir fran-

zevkli, duygulu ve güzel bir Fransız kadınının, sevdiği kocasını başka kadınlarla paylaşmaktansa öldürmeği göze alacak kadar "Fransız" olan, tamperamanlı ,bir kadının evinde geçiyor. Halbuki, daha perde açılır açılmaz, kocasını öldürdüğünü, sefih bir bar artisti edası ve soğukkanlılığıyla polise haber veren bir kadınla, az sonra da spor ceketli, yün kazaklı, kırmızı papiyonlu bir uşakla karşılaşıyoruz.. -Aslında hizmetçi kadın.-

Paris'te Micheline Presle'in oynadığı başkadın rolünü Saime Bekbay oynuyor. Bu genç ve istidatlı sanatkâr hanımın elbette birçok meziyetleri, kabiliyetleri var: Göz okşayan bir endam, güzel bir yüz, temiz diksiyon, -nezlenin bozamadığı- tatlı bir ses. Ama ya sanat, hakiki çalışmanın kazandırabileceği sanat şahsiyeti, her role, her karaktere göre ayrı bir ifade alması gereken sanat şahsiyeti, o nerede? Onu genç sanatkâra ancak seneler, iyi hocalar, üstün partönerler kazandıracak. Saime Bekbayın Oda Tiyatrosunda "parlak roller" bulması mümkün, hatta tabiidir, ama kendisini olgunlaştıracak, yükseltecek bir sanat seviyesine ulaştıracak öteki unsurları bulması bir az güç olacak gibi görünüyor.

Yaş baş erkek rolü? Yirmi yaş farkla hem babayı, hem oğulu temsil eden bu rolü ne yapalım? Saime Bekbayın karşısında Bülent Koral var... O da istidatlı bir genç, ama Jean-Pierre Aumont'un oynamış olduğu bu rolü hakkıyla başarabilmesi için daha birçok merhalelerden geçmesi lâzım. Rolün gençlik tarafını, Oğulu, az çok verebiliyor -onda da bir Fransız delikanlısından çok sevimli bir İstanbul çocuğu olarak kalıyor.- Ya o avukat! Kocasını öldüren genç ve güzel kadını beraat ettiren o meşhur ceza avukatı... Senih Orkanın oynadığı avukat Paris cinayet mahkemesi jürisi değil, Oda Tiyatrosunun talebe matinesi seyircilerini bile sözlerinin ciddiliğine kolay kolay inandıramaz. Konuşmada, jestte ve mimikte o ne mübalâğa, o ne gayrı tabiilik...

Öyle iken A. Husson'un piyesi İstanbul seyircisini Oda Tiyâtrosuna çekecek kadar kuvvetli ve hoş... Ama Oda Tiyatrosu seçtiği piyeslere olduğu kadar seyircisinin iyi niyetine layık temsiller çıkarmaya çalışmalı. İyi bir şeyler yapmak istiyorsa herşeyden evvel erkek sanatkâr kadrosunu kuvvetlendirmeli, çok daha iyi çalışmalı, rejisörlüğe heves edenleri de, bu işi ustalarına bırakıp onların yanında iyice yetiştikten sonra ortaya çıkmalı. "Çile" siz "Dervişlik" olmaz.

KİTAPLAR

DUVAR

(Attila İlhanın şiirleri, Dost yayınları, Doğuş matbaası, Ankara 1959, İkinci basılış, 135 sayfa, 300 Kuruş)

Duvar" şairi Attila İlhan ilk şöhretini bu kitaptaki "Cebbar oğlu Mehemmed" adlı şiiri ile 1946 yılında yapmıştır. O yıl Devlet tarafından idare edilen edebiyat yarışmasında ikinciliği alan bir şiir, şairi üzerine dikkatleri çekmişti. Şair de -Attila İlhan- o günden bu yana dikkati hep üzerinde tutmasını bilmiş, parlayıp sönen bir kıvılcım olmamayı becermiştir. Son yılların kaynağı kurumuş şiir dünyasında bile zaman zaman yazdığı şiirlerle şair neslinin kökünün büsbütün kurumadığını isbat eden üç beş kişiden biridir.

Attila İlhan
İyi şair - kötü tenkitçi

Attila İlhan Cahit Sıtkı Tarancının "35 Yaş" adlı şiiri ile birinciliği aldığı yarışmaya katıldığı "Cebbar oğlu Mehemmed" adlı şiiri ile daha ziyade bir destan, koçaklama şairi olarak tanınmıştır. Nitekim Türk Edebiyatının gelmiş geçmiş en büyük münekkidi olan Nurullah Ataç o zaman "Duvar" şairi için şunları yazmıştı: "Attila İlhanın ozansılıktan günden güne kurtulacağını, dilini daha yalınlaştırıp olgunlaştıracağını, belki de büyük koçaklamalar yazmağa özeneceğini sanıyorum. Onda öyle işlere girişeceğini, girişince de başaracağını umduran bir güç seziliyor. Erkekçe bir ses duyuluyor. Yeni ozanlarımızın iyilerinden biri diye sayabiliriz."

Attila İlhan, Nurullah Ataçın 1946 da verdiği bu hükmü, aradan 14 yıl geçtikten sonra da boşa çıkarmıyan bir şairdir. O yıllarda ilk baskısı yapılan ve kısa bir müddet içinde piyasada, mevcudu kalmıyan "Duvar" geçenlerde Dost yayınevi tarafından itinalı bir şekilde yeniden bastırıldı.

Bir büyük destanın birleştirilmemiş parçalarına benziyen "Duvar"-daki şiirlere ikinci baskısında Attila İlhan bir önsöz yazmış. Bu önsözde kendi şiirinin tenkidini kendisi yapıyor. Bu arada son yılların Türk şiiri üzerinde de duruyor.

İkinci Dünya savaşı sonrasının ruh halini dile getiren şair Attila İlhan, işi şiir tenkitçiliğine döktü mü dayanılmaz bir yazar oluyor. Tatlı yazıyor. Kıvrak yazıyor ama o kadar büyük, o kadar iddialı lâflar ediyor ki, okuyucu ister istemez şaire karşı bir tepki gösteriyor. İyi şair bir anda lâf ebesi bir münekkid durumuna düşüveriyor. Bu bakımdan Attila İlhanı şair olarak ayrı, münekkid olarak ayrı mütalea etmek gerek. Hattâ, onun şiirlerinden zevk alabilmek için şiir hakkında yazdıklarını hiç okumamak daha yerinde bir hareket olur. Nitekim roman ve senaryo yazarı olarak da Attila İlhanın durumu budur. Çok yönlü bir sanatçı olan Attila İlhan hepsi de Dost yayınları arasında, neşredilen "Duvar", "Sisler Bulvarı", "Yağmur Kaçağı" adlı şiir kitaplarıyla iyi bir şair, "Sokaktaki Adam", "Zenciler Birbirine Benzemez" adlı romanlarıyla iyi bir romancı, "Abbas Yolcu" adlı seyahat notlarıyla da iyi bir muharrir olduğunu isbat etmiştir. Kaleme aldığı film senaryoları için de, mevcudun iyilerinden olduğu söylenmektedir. Ancak bütün bu vasıflarının yanında Attila İlhan, tahammülü güç bir tenkitçidir. "Duvar" ın önsözü de bu hususta mükemmel bir örnektir. Öyle ümit edilir ki şair, romancı, seyahat muharriri olarak Attila İlhana hayran olanlar onun sanat tenkitlerini kadı kızının, kusuru olarak kabul etsinler. Çok taraflı ve gerçek bir sanatçıdaki bu kadarcık kusura ise elbette ki tahammül edilecektir.

MUSİKİ

Opera

Öteki "La Boheme"

1896 yılının 1 Şubat günü İtalyanın Torino şehrinde Giacomo Puccini adlı genç bir İtalyan bestecisinin yeni operası "La Boheme", Arturo Toscanini adlı genç bir orkestra şefinin idaresinde ilk defa temsil ediliyordu. Genç besteci o güne kadar, bilhassa Manon Lescaut operasıyla takdir toplamış, istidadına önemle bakılmasını sağlamıştı. Fakat "La Boheme" in Torinodaki ilk temsili olsun, sonra Romadaki temsili olsun, bir besteciyi ümitlendirecek, sevindirecek gibisinden değildi. "La Boheme" düpedüz bir fiyaskoya uğramıştı.

Fakat bu başarısızlık, bir başka besteciyi için için sevindiriyordu. Hınç almanın keyfini tada duran öbür bestecinin adı, Ruggiero Leoncavallo idi. Leoncavallo da bir "La Boheme" bestelemişti. Hem de Puccini'den daha önce.. Eserinin librettosunu hazırlamış, musikisini yazmaya koyulmuştu ki, ilk delikanlılık yıllarından beri yakın dostu olan Puccini'nin de aynı konu üzerinde, Henry Murger'nin "Vie de Boheme" romanından alınan bir konu üzerinde opera yazma fikrinde olduğunu öğrendi. Puccini'nin yaptığı düpedüz dostluğa aykırı bir hareketti. "La Boheme" iki bestecinin arasının iyice açılmasına sebep oldu. Hele Puccini'nin işlerinin yolunda gidip, "La Boheme"i Torino'da oynatmağa muvaffak olduğunu görmek, Leoncavallo'yu öfkeden kudurttu. Ama işte, fikir hırsızı dost, lâyık olduğu cezayı görmüş, eseri halkın olsun, tenkidcilerin olsun hışmına uğramıştı. Şimdi artık Leoncavallo için kendi eserini sahneye çıkartmanın tam sırasıydı.

Yıllar geçedursun, iki eserin akibeti, ilk günlerin vaadettiğinin tamamen aksine tecelli etti. Uğradığı ilk başarısızlıklardan kısa bir zaman sonra Puccini'nin "La Boheme" i temsil edildiği her yerde sevgiyle karşılanmıya başladı. O kadar ki eser, Puccini'nin şöhretinin temel taşı haline geldi. Leoncavallo'nun "La Boheme" i ise ancak, bu bestecinin "Pagliacci"den başka neler yazmış olduğunu merak edip eserlerinin kataloğunu gözden geçirenlerin karşılaştıkları, fakat bir türlü seyretme ve dinleme fırsatını bulamadıkları bir eser olarak kaldı. İlk birkaç temsilinden sonra Leoncavallo'nun "La Boheme" i, "Pagliacci"den başka bütün eserleri gibi, repertuardan çekilmiş, arşiv raflarında tozlanmaya mahkum edilmişti.

Operet kırması

Geçenlerde New York'ta "Opera Guide Theatre Company" (Opera Klavuz Tiyatro Kumpanyası) adlı bir teşekkül, Leoncavallo'nun "La Boheme" ini yeniden sahneye çıkardı. Adı geçen kumpanya, unutulmuş operalara meraklı Pasquale Rubino adlı bir musikişinas tarafından kurulmuş, bundan önce Catalani'nin "La Wally" ve "Loreley" adlı operaları gibi repertuardışı eserleri New York'lulara tanıtmış, şimdi de Mascagni'nin "Iris" ini, Giordano'nun "Fedora" sını hazırlıyan, yarı amatör bir teşekküldü. Columbia Üniversitesinin MacMillin Tiyatrosunda verilen temsil, icra kalitesi bakımından, hele bu kumpanyanın yarı amatör durumu göz önünde tutulunca, tatmin edici sayılabilirdi. Zaten o akşam MacMillan Tiyatrosuna gelen opera -ve antika- meraklıları için, Metropolitan ya da La Scala'nınkiler kalitesinde bir opera temsili seyretmek ve dinlemekten çok, görecekleri temsilin, eseri gerçek çehresiyle tanıtacak selâhiyette olması mühimdi.

Leoncavallo'nun "La Boheme" -iyle ünlü adaşı arasında, perde bölümü, rol kategorileri ve konunun işlenişi bakımından farklar vardır. Leoncavallo operasına, dört ahbap sanatçının tavanarasındaki odasında değil, Puccini'nin operasında ikinci sahneyi teşkil eden, Monmartre'da Cafe Momus'da başlamıştır; Puccini'nin Mimi - Rodolfo aşkını eserinin ana konusu yapmasına karşılık, Musetta - Marcello münasebetini ön plana almıştır.

Fakat iki "La Boheme" arasındaki bu gibi farklar teferruat sayılabilir. Esas fark, bir eserin günümüze kadar ulaşıp, ötekinin unutulmasına sebep olan farktır. Leoncavallo'nun "La Boheme" i, bizzat bestecinin yazdığı alelade librettodan başka, en basit salon musikisinin seviyesini aşmayan, bayağılığına rağmen bayağılığın tesirini bile yapamıyan musikisiyle unutulmaya, kütüphane raflarında tozlanmıya hak kazanmış bir eserdir. Bu "La Boheme"ile kıyaslanınca Puccini'ninki bir şaheser olarak yükselmektedir. "Pagliacci" dışında tek bir eserini dinlemek herhalde, Leoncavallo'nun niçin bugün yalnız "Pagliacci" ile tanındığını göstermiye yeter. Zaten "Pagliacci" de, yanlışlıkla repertuara girmiş ve nasılsa orada kalmış intibaını veren bir opera değil miydi?

Televizyonda "Cavalleria"

Opera repertuarının yapışık kardeşleri, "Pagliacci" ile "Cavalleria

Puccini
Unutulmayan adam

Rusticana"nın birbirlerinden ayrıldıklarına pek seyrek rastlanır. Geçen hafta yapışık kardeşlerden birinin babası Leoncavallo'nun ölü doğmuş çocuklarından birini diriltmek için Colombia Üniversitesinde umutsuz gayretler sarfedilirken, öte yanda diğer kardeş "Cavalleria Rusticana" tek başına varlığını sürdürmiye çalışıyordu. NBC Televizyon Operası, mevsimin üçüncü temsili için "Cavalleria"yı seçmişti. Bu seçmeye "Cavalleria"nın opera seyircisinin gözdesi olması, operayla ilgisi olmıyan vasat halkın ilgisini çekecek bir konuya (aşk, ihanet, kıskançlık) sahip olması, bir de kısalığı -bu tek perdelik operanın temsil süresi bir saat kadardır- tesir etmişti.

Cavalleria"nın televizyondaki temsili, başka hiçbir işe yaramadıysa bile, hiç olmazsa televizyonun opera için, opera sahnesinden bile daha uygun bir vasat olduğunu bir kere daha isbata yaradı. Tabii ki böyle yabancı bir fikri inandırıcı olarak isbat edebilmek için, selâhiyetli şahıslara ihtiyaç vardı. NBC'nin televizyon operası kadrosu neyse ki bunlardan mahrum değildi. Onların sayesinde, bundan önce NBC'nin operayı televizyon ekranına çıkarma yolundaki bütün çalışmalarında olduğu gibi, opera, kendi sahnesinde nadiren erişebildiği değerlere ulaştı. NBC'nin opera yayınlarında her zaman olduğu gibi "Cavalleria"da da şahıslar kukla olarak kalmıyor, birer insan olarak yaşıyor, söyledikleri anlaşılıyor, neticede opera bir ses gösterisinin üstünde, dört başı mamur bir "musikili tiyatro" olarak gerçekleşiyordu.

S P O R

Klüpler

F. B. de V. C. fiyaskosu

Şişman ve yüzünde bir yara izi bulunan adam oturduğu koltuktan hiddetle fırladı. Hırstan kıpkırmızı bir halde "Yok, yok! Yapamazlar bunu! Hakları yok.." dedi. Yan tarafında döner bir koltukta oturan ve iki dirseğini madenî masaya dayamış bulunan muhatabı gayet sakin cevap verdi: "Vallahi bilmem, ben kulaklarımla duydum. Adamlar kararlı. Eğer Erdal ve Kızıltopraklı arkadaşları bu tempoda giderlerse, biz de kararımızı değiştirir, şimdiki idare heyetini toptan destekleriz diyorlar..."

Hâdise geçen haftanın ortasında bir gün İstanbul Sanayi Odasında cereyan ediyordu. Politikanın şöhretli siması taransfer kıymet Atıf Topaloğlunun kayınbiraderi Erdal Kocaçimeni bu beklenmedik haber ziyadesiyle sarsmıştı. İstanbul Sanayi Odasındaki döner koltuğuna beynine bir kurşun yemişcesine bitkin ve yıkılmış çöktü. Duyduklarına inanamıyordu. Her şeyi hesaplamıştı ama 'bu" aklının köşesinden dahi geçmemişti. Nasıl olurdu? Nasıl yaparlardı bunu? Eğer Fenerbahçede kader birliği ettiği arkadaşları fikir değiştirir de, fevkalade kongrede Başbakan yardımcısı Medeni Berki Başkan seçmekten vazgeçip gene eski Başkan Agah Erozanı desteklerlerse, Erdal eniştesi Topaloğluna ne cevap verebilirdi? Hem Topaloğlu da Erdala güvenerek iktidarın büyüklerine "Umumi seçimlerden evvel Ordu vilâyeti gibi Fenerbahçeyi de size getireceğim" dememiş miydi? Erdal hem kendi, hem de eniştesi hesabına üzülüyordu. Fakat son bir defa "belki" diye düşünerek karşısında oturan şimdiki iş ve eski takım arkadaşı Müjdat Yetkinere şaka yapıp yapmadığını sordu. Yetkinerden aldığı cevap eskisinin aynıydı. Erdal "Bunun hesabını sırası gelince hepsine soracağım" demekten kendini alamadı. Fakat ne derse desin bu darbe onu bitirmeğe kâfi gelmişti.

1957 seçimlerinden iki gün evvel gündelik gazeteler Fenerbahçelilerin topyekûn C. H. P. ne geçtiğini büyük başlıklarla ilan ettiklerinde Kocaçimen o zaman da ortaya çıkmış ve "Hepsini C.H.P. ne ben yazdırdım" diye günlerce kendi kendine öğünmüştü. Amma bu sefer işleri ters gidiyordu. Zira bazı genç Fenerbahçeliler klübe particiliği sokmayı çok tehlikeli buluyorlar ve Erdal ile bilinen bazı arkadaşlarının Fenerbahçe muhalefetini 1957 dekinin aksine bu sefer de D. P. ye maletme gayretlerine set çekerek "yeter" diyorlardı. İşte "Agâh Erozanı destekliyeceğiz" tehdidi de bundan ibaretti.

Agah Erozan
Lodos var! Sallanıyor..

Kocaçimenin "hesap soracağım" dediği kimseler ise bilhassa, Fener bahçe kongresinde mevcut birleşmiş grupların öncüleri olan Dr. Semih Bayülken ile Muhittin Bulgurlu idi.

Klübe particilik girmesi mevzuundaki ilk tehlike muhaliflerin Mano Palasta yaptığı son toplantıda kendini açıkça belli etmişti. Başta Erdal Kocaçimen olmak üzere o gece bir grup, Başbakana çekilecek teşekkür telgrafı mevzuunda D. P. ye olan bağlılıklarını Fenerbahçeye olan bağlılıklarının üstünde tutmuşlar ve aleyhte konuşan hatip Avukat Orhan Ergüderi yuhalıyarak susturmaya çalışmışlardı. "Kızıltopraklılar" namıyla maruf ve en fazla on beş yirmi kişi olan bu grubun istekleri sadece Başbakana çekilecek teşekkür telgrafı da değildi. Zira onlara göre namzet idare heyeti listesi tamamiyle D. P. liler tarafından tespit edilmeli ve Atıf Topaloğlu ile Erdal Kocaçimenin arzulamadığı kimseler listeye girmemeliydi. Yine kendi ifadelerine göre bunun aksi olursa Allah göstermesin Medeni Bey, tam randımanla çalışamaz ve Fenerbahçenin yüksek menfaatleri haleldar olurdu. İdare heyetine beş arkadaşı ile birlikte girmek gibi tatbiki imkânsız bir şartı olan Fikret Kırcan tarafından da desteklenen bu fikir kısa zamanda Fenerbahçeli kongre üyeleri arasında duyuldu ve soğuk duş tesiri yaptı. 1957 deki hadiseler bir de fa daha tekerrür ediyordu. Aktörler aynı idi. Ne var ki bu kere roller değişmişti. Bereket aklıselim imdada yetişti ve Kocaçimen ile Topaloğlunun pek çok üzülmeleri bahasına bu gidişe bir son verildi. Zira Müjdat Yetkinerden icap eden haberi almış olan Kocaçimen bir gün sonra ofla ya puflaya Dr. Semih Bayülkenin Kadıköydeki muayenehanesine gelecek ve açıkça "pes" diyecekti. Kocaçimene göre zararın neresinden dönülse kârdı ve doğrusu bu ya, evdeki bulgurdan olmaktansa Dimyata pirince gitmekten vazgeçilmeliydi. Bu kadarı yeterdi. Hele bir Medeni Bey reisliğe gelsin, ondan sonrası kolaydı.

Neticede, Kızıltopraklı Fenerbahçelilerin arzusuna veyahut D. P. yüksek kademelerine mükerrer teşekkür telgrafları çekilmediği gibi Topaloğlunun kayınbiraderi de idare heyeti listesine istediği isimleri sokmaktan vazgeçti. Bu suretle 6 Marttaki fevkalâde Fenerbahçe kongresinde Agâh Erozan seçilme şansını bir kere daha kaybetmiş ve kendi tâbiri ile "nöbet"i bu defa da Beyfendinin Başkan adayına terketmiş oluyordu.

ALTINCI FASİKÜLÜ ÇIKTI

ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK

Bir taraftan kelime bilginizi, bir taraftan ansiklopedik bilginizi değerlendiren ve GENÇLİK ANSİKLOPEDİSİ" ni hazırlamış olan BAKİ KURTULUŞ tarafından hazırlanmış olan ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK'ü almak-

Gün geçtikçe eski fasikülleri bulmakta zorluk çekeceksiniz. Mahdut miktarda kalan ilk fasiküllerden edinebilmek için abone kaydınızı yaptırmakta acele ediniz. Beher fasikülü 125 kuruş, 10 fasiküllük abone bedeli

ANKARA
EN ALÂSI